

FESTA SAN LAWRENZ 2022

Il-Belt Vittoriosa ticċelebra l-patrun tagħha
FESTA SAN LAWRENZ 2022

S T A R B R E

SINCE 1873

Heineken® SILVER

EXTRA REFRESHING TASTE

HAMES ENTITAJIET, B'GHAN WIEHED: LI SSIR FESTA LIL SAN LAWRENZ

FR JOHN AVELLINO

Huma ġamsa l-entitajiet tal-festa tal-Belt Vittoriosa: Kumitat Festi Esterni San Lawrenz, Socjetà Mużikali San Lawrenz, Sezzjoni Żgħażaq Palmiżi, Għaqda Piroteknika 10 ta' Awwissu, Għaqda Armar tal-Knisja. Insomma, ġumes entitajiet kollha b'għan wieħed, li jorganizzaw festa denja lill-patrun tagħna San Lawrenz, il-ħamsa li huma mpenjati f'aspett jew iehor tal-festa tagħna, imma f'għaqda shiha bejniethom.

Il-ħumes entitajiet huma magħmula minn ghadd ta' żgħażaq u anke dawk ta' età akbar, li tul is-snini kibru u mimaturaw

fl-imħabba tagħhom lejn il-Birgu u lejn San Lawrenz. Hafna minnhom qed ikomplu fuq il-passi ta' membri tal-familja tagħhom li bħalhom, għal ghadd kbir ta' snin, kienu impenjati f'għaqda jew oħra tal-festa tagħna.

Il-Birgu llum jiftaħar li jorganizza festa kbira, kompluta minn kollox, grazzi għall-impenn ta' dawn l-entitajiet u l-membri tagħhom li b'mod volontarju u b'tant imħabba jaħdmu s-sena kollha, jiġbru l-fondi meħtieġa, biex bhala parroċċa nkunu nistgħu nagħmlu festa. Il-Birgu hu grat lejn dawn l-entitajiet. Il-festa tkompli bil-ħila tagħhom. Grazzi. □

WERREJ

Hames entitajiet, b'għan wieħed:

li ssir festa lil San Lawrenz	1
Il-messaġġ tal-Arcipriet	3
Il-messaġġ tas-Sindku tal-Birgu	4
Sena oħra ta' impenn u ġidma fil-knisja tagħna	5
Messaġġ President Soċjetà Mużikali San Lawrenz	14
Ġidma, progetti u attivitāt li ma taqta xejn	17
Sitt bandisti ġodda mal-Banda Vittoriosa San Lawrenz	27
'Inwegħiduk li go qalbna nżommuk'	29
Lawrence Pisani: 50 sena bandist mal-Banda tagħna	33
Messaġġ President Għaqda Piroteknika 10 t'Awwissu	35
Wara l-maltemp jigi l-bnazzi ... almenu nittamaw	37
Programm tan-Nar festa San Lawrenz 2022	43
Il-parroċċa Griega-Kattolika terġa' lura fil-Birgu	47
Il-Kapitlu tal-Kolleġġjata tagħna	51
Programm Festa San Lawrenz 2022	53-58
Il-Mužew tal-parroċċa jiftaħ mill-ġdid	59
Messaġġ President Sezzjoni Żgħażagħ Palmiżi	63
Festa li tant il-na nistennew bil-ħerqa	65
Armar ġdid u restawr ghall-festa 2022	73
Ordnijiet u Kongregazzjonijiet reliġjuzi fil-Birgu tul is-snin	85
Id-daħla tal-Gran Mastru Vilhena fil-Birgu fl-1722	97
Il-Vittoriosan Lorenzo Gafà: genju fl-arkitettura Barokka	107
‘Għall-grazzja ta’ Alla jien mill-Birgu’	111
L-istorja tal-orgni tal-knisja ta’ San Lawrenz	115
Delegazzjoni mill-Birgu fil-ġurnata Laurenziana f'Ruma	118
Patri Prospero Grech - it-tieni Kardinal Malti	119
Replika tal-kalċi li uža Ģesù fl-Aħħar Ċena fil-Birgu	124
Tlett persuni li taw ħafna lill-Birgu u lill-parroċċa	128

Ir-ritratt tal-faċċata:

Palazzo Huesca, is-sede tas-Soċjetà
Mużikali San Lawrenz, li nxtara 100
sena ilu. Is-sbuhija arkitettonika ta’ dan
il-Palazz tispikka fil-Pjazza tal-Birgu.

**PUBBLIKAZZJONI MAĦRUĞA
MILL-PARROċċA SAN LAWRENZ
FLIMKIEN MAL-KUMITAT
FESTI ESTERNI SAN LAWRENZ
U S-SOĊJETÀ MUŽIKALI
BANDA SAN LAWRENZ
TAL-BELT VITTORIOSA**

BORD EDITORJALI

Fr John Avellino
Noel Gauci
Pawlu Micallef

PRODUZZJONI

Fr John Avellino
George Agius

RIKLAMI

Fr John Avellino,
Pawlu Micallef, Eugenio Pellicano

GRAPHIC ARTIST

Ilona Callus

QARI TAL-PROVI

Daniel Bezzina, Adrian Vella,
Marian Zaffarese

ASSISTENTA TAL-PRODUZZJONI

Mary Rose Gauci

RITRATTI

Marco Avellino, Melvin Degiorgio,
Lawrence Parascandolo,
Elton Randich, André Xuereb

DISINN

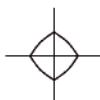

STAMPAR

Gutenberg Press - Tarxien

Kumitat Festi Esterni San Lawrenz

91 Triq San Lawrenz
Birgu BRG 1384
Tel: 2182 7057
Mob: 9945 3440

GHANDNA GHALFEJN NIĆĆELEBRAW U NIFIRHU

KAN DUN KARM BUSUTTIL
ARCIPIRIET BELT VITTORIOSA

Huti Vittoriosani, nifraħ magħkom għax din is-sena se niċċelebraw b'mod shih. Wara li ġhal sentejn shah ma cċelebrajniex il-festa ta' barra minħabba raġunijiet li jaſhom kulhadd, din is-sena se nagħmlu festa kompluta. Kif jixraq, se nagħtu gieħ lill-patrun tagħna San Lawrenz.

U din is-sena tassew għandna ghalfnejn niċċelebraw. Barra li se nagħmlu festa xierqa lill-patrun tagħna San Lawrenz, se niċċelebraw ukoll il-presenza mill-ġdid fostna tal-parroċċa Griega-Kattolika li se tibda tagħmel użu mill-knisja tat-Trinità. Kienet inizjattiva tiegħi bħala kap spiritali ta' din il-komunità tal-Birgu, li nistieden lill-parroċċa Griega-Kattolika ta' pajjiżna tieħu pussess tal-knisja tat-Trinità. S'intendi dan kollu sar bl-approvazzjoni tal-Arcisqof ta' Malta, Charles J Scicluna. B'dan il-mod, l-ispiritwalitā Biżantina se terġa' lura f'din il-Belt glorjuža.

Fil-ġranet tal-festa se nilqgħu wkoll fostna ġhadd ta' persuni distinti minn Valenzja, fi Spanja, li se jirregalaw lill-parroċċa tagħna replika tal-kalċi li kien użha Ģesù fl-Αħħar Ċena u li skont it-tradizzjoni, wara l-mewt u l-qawmien ta' Gesù, spiċċa jintuża mill-Papjet f'Ruma. Jingħad li jumejn qabel ha l-martirju, il-Papa Sistu II afda l-kalċi lil Lorenzo biex jieħu ħsiebu. Wara itinerarju shiħ, dan il-kalċi spiċċa fi Huesca u aktar tard f'Valenzja, fejn għadu jinsab illum fil-Katidral ta' Valenzja. Dawn huma mumenti straordinarji fil-parroċċa tagħna.

Imma f'għeluq il-ħames snin li ilni hawn fostkom fil-parroċċa ta' San Lawrenz - f'Ottubru li gej nagħlaq ħames snin magħkom, irrid nifraħ ukoll magħkom u nuri s-sodisfazzjon tiegħi għad-dehra ġidha li qed nagħtu lill-knisja meravaljuža tagħna. F'dawn l-Αħħar ħames snin bħala parroċċa dħalna ġħal ghadd ta' proġetti ta' restawr li kienu bżonnjużi u urgenti. Ha nsemmi biss it-tliet proġetti kbar li għaddejjin bihom bħalissa: it-tiswija u r-restawr tal-orgni, ir-restawr tal-pittura u s-saqaf tal-kor u t-tiswija u r-restawr tal-pulptu maestuż tal-knisja tagħna.

Čert li taqblu miegħi, ma nistgħux ma neħdux ħsieb din il-knisja tagħna, patrimonju nazzjonali tal-poplu Malti kollu, mhux tal-Vittoriosani biss. U għad hemm ħafna xi jsir, fuq quddiem nett is-sistema tad-dawl tal-knisja li trid issir mil l-ġdid.

Dan kollu jsir b'mod parallelu mal-ħidma pastorali tagħna biex inwasslu l-Bxara t-Tajba lil dawk li naħdmu magħhom, li nkunu qrib min qed ibati, qrib dawk li tilfu lil xi ħadd għażiż tagħhom, qrib dawk li bħalissa qed iġħixu mument diffiċċi fil-ħajja tagħhom, qrib dawk li jħossuhom weħidhom. Din hi ħidma li spiss issir fis-skiet, 'il bogħod minn għajnejn in-nies. Iva, irridu nkunu qrib il-bniedem, ha nqarrbu lill-bniedem lejn Alla. Dan wara kolloks hu l-għan aħħari tagħna bħala saċċerdoti. Awguri mill-qalb u l-festa t-tajba lill-Vittoriosani kollha. □

'FOST L-ISBAH BINJET TAL-KUNSILLI LI HAWN FIL-GJEJJER MALTIN'

JOHN BOXALL

SINDKU BELT VITTORIOSA

Huti Vittoriosani, wara sentejn ta' pandemija, qed nerġa' nwassal dan il-messaġġ tiegħi bħala Sindku ta' din il-Belt fl-okkażjoni tal-festa ta' San Lawrenz. Kien żmien ta' għafsa ta' qalb għal kull Vittoriosan, specjalment għal dawk il-voluntiera li hekk kif tgħaddi l-festa jibdew jaħsbu ghall-festa ta' wara. Čert li dawn ma qagħdux b'idejhom marbuta, anzi stajt ninnota li minkejja kollo, l-aktivitajiet u ħafna xogħol ieħor li ma jidherx baqa' għaddej. Dan stajt ninnutah f'kull entità tal-festa. Fi ftit kliem, kulhadd approfitta ruħu mill-okkażjoni, nerġa' ngħid minkejja kollo. Hawn wieħed jista' jħoss il-qawwa u s-saħħha ta' dawk involuti fl-organizzazzjoni biex issir festa u festa akbar minn qatt qabel.

B'wiċċi minn quddiem nista' ngħid li dan sar ukoll mill-Kunsill Lokali ta' din il-Belt, fejn mill-bidu li faqqgħet il-pandemja sal-ġurnata li qed nikteb dan il-messaġġ, il-bibien tal-ufficċini tagħna ma nghalqu qatt, is-servizzi kollha baqgħu jingħataw, ix-xogħlilijiet fuq barra baqgħu għaddejjin u s-servizz tal-vann ġħall-anġjani baqa' għaddej normali. Hawn anke l-Kunsill approfitta ruħu mill-okkażjoni u matul dan iż-żmien saru ħafna xogħlilijiet fil-Berġa ta' Franza mill-istess ġaddiema tal-Kunsill. Illum nistgħu ngħidu li l-ufficċini tal-Kunsill Lokali tal-Birgu huma fost l-isbaħ binjet tal-Kunsilli li hawn fil-Gżejjjer Maltin. Hawn nixtieq minn qalbi ngħid grazzi kbira lill-impiegati tal-Kunsill, kemm klerikali, kif ukoll dawk tal-id, li taw is-sehem tagħhom biex setgħu saru dawn ix-xogħlilijiet, lil dawk kollha li offrew xogħlilijiet ta' biċċiet ta' arti biex tkompli tissebbah din

il-binja u lil dawk li offrew bċejjeċ ta' għamara antika li nħadmet snin ilu f'din l-istess binja, lil dawk li taw xi forma ta' donazzjoni biex setgħu nxtraw siġġijiet fuq stil Franciż, lil dawk li ħallsu għall-bandalora li nħadmet fl-Italja u l-vetrina tagħha u lil dawk kollha li b'xi mod jew ieħor għenno bis-shiħ, fejn saħansitra għamlu xogħol volontarju. Dan kollu sar b'sens ċiviku u b'sens kbir ta' mħabba lil din il-Belt Rebbieħa u glorjuža li bir-raġun niftaħru biha. Ftit taż-żmien ieħor kull Vittoriosan sejkollu l-opportunità li jżur din il-binja li matul iż-żminijiet serviet bhala Berġa tal-Franciżi, bħala l-ewwel skola f'din iż-żonna ta' Malta, waħda mill-aqwa fabbriki tal-ġħamara, kif ukoll Mużew tal-Politika.

Kienet għamlet żmien magħluqa, kważi se taqa' biċċiet, maħżeen fejn jintrefgħu ogħġetti antiki minn *Heritage Malta* u fl-akħħar sabet lil min jieħu ħsibha u jagħmel dak kollu possibbi biex din tkun għas-servizz tal-poplu Vittoriosan. Illum il-Berġa ta' Franza bdiet tilqa' fiha l-ogħla dinjitarji tal-pajjiż u minn madwar l-Ewropa.

Minn qalbi ngħid grazzi lil kulhadd, imma b'mod partikolari lill-Viċi Sindki, lil dawk il-Kunsilliera kollha li ħadmu miegħi tul dawn il-ħamsa u għoxrin sena u li miegħi mxewdin il-mixja biex inservi lil din il-Belt, bit-titlu ta' Città Vittoriosa u npoġġuha fl-ogħla post li jixraqilha. Nagħlaq billi f'isem il-Viċi Sindku, il-Kunsilliera, is-Segretarju Eżekuttiv, l-istaff klerikali, l-impiegati kollha flimkien mal-familji tagħna, nawgura l-festa t-tajba lil kull Vittoriosan u lil dawk kollha li ma jistgħux ikunu magħna għall-festa. □

SENA OHRA TA' IMPENN U HIDMA KONTINWA FIL-KNISJA TAGHNA

KARMENU SCICLUNA
SAGRISTAN KNISJA TA' SAN LAWRENZ

Ikollı nammetti li min hareg bil-qawl "iz-żmien jghaddi u ma jistenna lil hadd" kien jaf tassew x'inhu jgħid. Meta nħares lura, dlonk nintebaħ li hekk ġrali jien. Għadni niftakar qisu lbieraħ meta fl-1989 kont magħżul sagristan tal-knisja Kollegġjata ta' San Lawrenz, wara l-mibki Renzo Degabriele. Irrid nghid li din l-esperjenza, bħal kull haġa oħra fil-ħajja, kellha l-inżul u tlajja' tagħha, iżda b'wiċċi minn quddiem ikollı nammetti li aktar kelli mumenti ta' ferħ u sodisfazzjon milli ta' diżappunt. Inħares b'sodisfazzjon li tul dawn is-snin kollha, jien flimkien ma' hafna voluntiera u sostenituri, ħdimna u rsistejna biex il-knisja tagħna ngħibha dejjem aktar 'il quddiem.

Matul l-aħħar sena

F'dan l-artiklu nixtieq niġbor fil-qosor il-hidma bla hedha li saret fil-knisja tagħna mill-festa tas-sena l-oħra sa llum. Din il-hidma prattikament tinqasam fi tnejn, fuq naħa għandek ir-restawr ta' dak li writna minn dawk ta' qabilna u fuq in-naħa l-oħra għandek it-twettiq ta' opri ġoddha li jkomplu jagħnu l-knisja tagħna. Minkejja li l-pandemija fl-aħħar sena kompliet tolqotna fil-laħam il-ħaj, għall-grazzja ta' Alla, bis-saħħha u d-determinazzjoni tal-Arċipriet, meghħjun minn hafna oħrajn, saru bosta xogħlijiet ta' restawr, kif ukoll diversi opri ġoddha.

L-orgni

L-aktar tliet proġetti ambizzjuži tar-restawr li għaddejjin fil-knisja bħalissa huma dawk

tal-orgni, tal-pulptu u tas-saqaf tal-kor. Fuq ir-restawr tal-orgni kelli l-opportunità li nikteb fis-snin precedenti. Bi pjacir nghid li kull ma jmur issa qed noqorbu lejn il-final u jekk Alla jrid ma ndumux ma nerġgħu nibdew nisimgħuh jindaqq waqt il-liturgija u f'okkażjonijiet oħra. Ix-xogħol fuq l-orgni qed isir minn Noel Gallo, flimkien mal-kumpanija Taljana Tamborini. Il-Fond għall-Kawzi Soċċali qed jiffinanzja parti sostanzjali mill-ispiża għal dan ir-restawr. Kif jgħidu, oggett jaqla' lil ieħor għax waqt ir-restawr tal-orgni, hsibna li jkun jaqbel nininstallaw sistema gdida tad-dawl, għax dik li kien hemm kienet saret perikoluża. Din tinkludi fiha d-dawl tal-erba' brazzi ta' fuq il-gallerija, iz-żewġ linef tal-orgni, il-brazzi ta' ma' ġenb il-bieb il-kbir u d-dawl tal-garigor li jaġhti għall-orgni. Dan ix-xogħol sar taħt is-superviżjoni ta' Arthur Demarco. Waqt li konna fiż-żifna, qlajna wkoll il-brazzi li jjeznu l-gallerija tal-orgni u bghatnīhom għat-tindif għand Seca Electroplating Ltd. L-ispejjeż marbuta mal-installazzjoni tad-dawl, kif ukoll it-tindif tal-brazzi thallsu mill-parroċċa.

Il-pulptu

Proġett urgenti li bdejna naħdmu fuqu fl-aħħar sena u nofs huwa dak tal-pulptu. Nahseb li naqblu lkoll li l-pulptu tal-knisja tagħna hu wieħed mill-isbah fil-gżejjer Maltin. Sfortunatament fl-aħħar snin it-termiti kkawżawlu īxsarat kbar u nazzarda ngħid imnalla kien l-Arċipriet,

WE'VE GOT WHAT YOU'RE LOOKING FOR!

MATERIAL FOR FLAGS, BANNERS AND ALL RELATED ACCESSORIES

WOOL, COTTON, POPLIN, TREVIRA, CRYPLENE, NYLON TAPE, SWIVELS,
ROPES, GEORGE CROSSES AND LOTS MORE

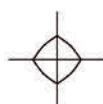

YOU'LL FIND IT ALL AND MORE AT BIBAS,
HOMPESCH ROAD, FGURA.
Tel: 2169 1269 E-mail: bibas@go.net.mt

5%
DISCOUNT
ON PRESENTATION OF
THIS ADVERT
THIS VOUCHER IS IRREDUCIBLE
ONCE AND DOES NOT FORM PART
OF ANY OTHER OFFER.

**Ghal xogħol preċiż f'minjatura ta' bradelli,
brazzi tal-ferro battuto, interzjar u mudelli ta' knejjes
Irrikorru għand Manwel Vassallo
Mob : 9947 5003**

Il-pulpu: il-ħsara li għamlu t-termiti matul is-snin

li minkejja l-ħafna xogħlijiet tar-restawr li kienu ghaddejjin diġà fil-knisja, ma beżax jagħti bidu għar-restawr tal-pulpu wkoll, ghax naħseb li konna nitilfu. L-ewwel faži qabel ir-restawr innifsu kienet dik tal-fumigazzjoni. Bis-saħħha ta' numru sabiħ ta' voluntiera, żarmajna partijiet sostanzjali mill-pulpu u ħadnihom għand il-Comtec biex jiġu ffumigati. Wara dan il-proċess, Manuel Vassallo u Alex Gatt, żewġ mastrudaxxi mustaċċuni wlied il-Birgu, b'hila kbira taw bidu għall-process metikoluz tar-restawr. L-ahwa Sacco tal-Imqabba gew inkarigati jaħdmu l-partijiet li t-termitti tant għamlulhom ħsara li ma setgħux jiġu msewwija. Minkejja l-ħafna xogħol li sar sa issa, għad fadal ħafna aktar xi jsir. S'issa l-parroċċa ġarget €9,000, li hi parti mill-ispiża biex isir dan il-proġett importanti.

Is-saqaf tal-kor

It-tielet proġett maġġuri li tajna bidu għalih ftit tax-xhur ilu hu s-saqaf tal-kor. Minkejja li mill-gwerra 'l hawn dan is-saqaf ġie rrestawrat darbejn, reġa' għandu bżonn ta' restawr estensiv. Il-Grupp Armar tal-Knisja taħt is-superviżjoni ta' Keith Farrugia u l-Perit Ennio Ellul, hadu ħsieb l-armar tat-travi u l-fallakki biex seta' jibda x-xogħol. Dawk involuti fil-proġett eżaminaw is-sitwazzjoni u bħalissa qed jittieħdu d-deċiżjonijiet biex jekk Alla jrid fix-xhur li gejjin jiġu implementati. Il-proġett gie fdat f'idejn il-kumpanija tar-restawr *ReCoop*, il-pittur Manuel Farrugia u l-induratur Roderick Busuttil, filwaqt li Arthur Demarco u Lawrence Avellino gew inkarigati jieħdu ħsieb l-installazzjoni l-ġdida tad-dawl. Irid jingħad ukoll li l-parroċċa s'issa halset €7,000 biex jinntara l-armar halli jkun jista' jsir ir-restawr fuq is-saqaf.

Milia's
pharmacy

HEALTH ~ BEAUTY ~ PERFUMERY ~ BABY

PHARMACY OPEN ALL DAY

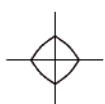
MONDAY TO FRIDAY
7:30am to 9:30pm

SATURDAY
7:30am to 7:00pm

73, Triq il-Kottonera, Birgu - t: 2760 0126 • e: info@milias.com.mt

milias.com.mt

find us on **facebook,**
miliaspharmacy

Restawr strutturali

F'din l-ahħar sena saru ghadd ta' xogħlijiet ta' restawr strutturali. Wara li s-sena l-ohra tqiegħdu f'posthom is-salib tal-frontuspizju u l-pinnuri tal-kampnar, din is-sena fuq l-inizjattiva tal-Arċipriet inħadmu u tqiegħdu f'posthom mill-ġdid l-iskrolli li jagħmlu parti mill-lavur ta' taħt il-pinnuri. Dan ix-xogħol sar mil-kumpanija *Agius Stone Works* taħt is-superviżjoni tal-Perit Vincent Centorino. Meta x-xogħol tlesta, gie żarmat l-iscaffolding u b'hekk il-faċċata monumentali tal-knisja tagħna issa tista' terġa' titgawda fis-sbuhija kollha tagħħha. Il-Grupp Armar tal-Knisja għamlu xogħol ta' manutenzjoni fuq il-poġġaman tat-taraġġ taz-zuntier principali. Dan kellu bżonn ukoll isirlu xi xogħol tal-welding. Dan sar volontarjament minn Malcolm Galea u Kiean Vella. Biex seta' jsir dan il-proġett il-parroċċa kellha tidħol għall-ispiża biex jinħatra u jkun żarmat l-iscaffolding, spiža li laħqet l-€2,000.

Restawr ta' opri tal-arti

Se ngħaddi biex insemmi opri tal-arti li kienu rrestawrati mill-festa tas-sena l-ohra sa llum. Nibda bir-restawr tal-ventartal tal-injam - *ara ritratt fuq*, li narmaw fuq l-ortal maġġur fis-sekondi festi. L-ewwel faži tar-restawr għiet fdata f'idejn il-mastrudaxxa u skultur Vittoriosan Manwel Pisani, li volontarjament u b'paċenzja kbira qala' l-iskultura, naddafha

u żied il-partijiet nieqsa. It-tieni faži kienet dik tal-induratura, li saret mill-Vittoriosan Roderick Busuttil. L-inawgurazzjoni tal-ventartal saret fl-okkażjoni tal-Ewwel Erbgha ta' San Lawrenz, fejn dawk kollha li rawh, kellhom kliem ta' tifhir għax-xogħol li sar fuqu. L-induratura u l-folji tad-deheb użati thallsu mill-fondi tal-parroċċa.

Wara r-restawr tal-ventartal, inħass il-bżonn li wara l-ortal maġġur issir vetrina biex meta l-ventartali tal-festa u tas-sekondi festi ma jkunux armati fuq l-ortal maġġur, dawn jitqiegħdu fiha. Hekk tiġi evitata l-ħsara bla bżonn li tista' tiġi tigħidhom kawża tal-ġarr u tqandil żejjed. Din il-vetrina saret mill-mastrudaxxa Ronald Brincat u thallset personalment mill-Arċipriet. Restawr ieħor li tlesta fit tal-ġimħat ilu huwa dak tal-gwarniċ u l-pittura ta' San Alwiġi Gonzaga - *ara ritratt f'paġna 10*. Ir-restawr tal-pittura, li hi xogħol il-pittur Vittoriosan Gian Battista Bonomu, sar mill-kumpanija *Prevarti*, filwaqt li l-induratura tal-gwarniċ saret minn Roderick Busuttil. L-ispiża biex sar dan ir-restawr għal darb'oħra thallset mill-parroċċa.

Din is-sena ħadna ġsieb ukoll induru l-angli u l-ħadid tal-linef. Dan ix-xogħol sar volontarjament minn tliet Vittoriosani, Anthony Farrugia, Roderick Busuttil u Stephen Calleja.

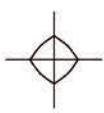
Hep₂O

wavin
CONNECT TO BETTER

SATARIANO

122, Valley Road, B"Kara
Tel 2149 2149

Restawr ta' oggetti tal-fidda u tal-metal

Bħalma sar fl-aħħar snin, din is-sena komplejna għaddejjin bir-restawr ta' bosta oggetti tal-fidda u metalli oħra li tipposjedi l-knisja tagħna. Ix-xogħlijiet li ġew restawrati huma dawn: il-kruċetti tal-istandardi ta' Santa Katerina, tal-Kurċifiss, tal-Via Sagra u tas-Sagament, it-tiswija u tindif ta' sottokoppa mogħtija lill-knisja snin ilu mill-mibki Kanonku Dun Ġian Mari Farrugia u t-tiswija u tindif ta' kalċi li kien wasal għal dawra ġmielha. Ir-restawr ta' dawn l-oġġetti sar kollu mill-argentier Joseph Aquillina taż-Żejtun. Sar ukoll ir-restawr ta' diversi oggetti tal-metal mid-ditta Seca Electroplating, fosthom il-bieba tat-tabernaklu tal-arta tal-Kunċizzjoni, l-erba' važuni antiki magħrufa bħala tal-gradilja, iż-żewġ brazzi tas-sagristija u l-pumi ta' diversi bibien. L-ispejjeż involuti thallsu mill-fondi personali tal-Arcipriet u minn fondi tal-parroċċa.

Nagħnu l-knisja b'oġġetti godda

Barra l-għadd kbir ta' proġetti ta' restawr li saru fil-knisja tagħna, saru wkoll ghadd ta' oggetti godda bżonnjuži. Fost l-inizjattivi li l-Grupp Armar tal-Knisja ħadu din is-sena, kien hemm dik tax-xiri tad-drapp tad-damask aħdar, biex jintrama fis-sekondi festi mas-sedja li l-Arcipriet għandu fil-kor. Il-ħjata ta' dan id-damask saret volontarjament mill-mara tieghi Mary Grace Scicluna u l-arma araldika tal-Arcipriet tpittret b'mod volontarju minn Anthony Farrugia, li għamel ukoll l-istemma tal-Arcisqof għal fuq il-bieb tad-dar parrokkjali. David Piscopo flimkien mal-mara tieghi Mary Grace ħadmu fuq il-lazzijiet u l-ġmiemen tad-deheb li ġew miżjudha mas-sopratvalja bil-patalotti li tintrama fuq il-kanċell tal-kappella tas-Sagament fis-sekondi festi. L-ispejjeż

għalihom thallsu mill-familja Duncan. Din il-familja rregalat ukoll set ta' erba' sopra leġji li jintramat fuq l-ambone skont il-kulur liturgiku tal-ġurnata u xtrat bizzilla sabiha biex biha nżejnu l-kanċell tal-kappella tas-Sagament f'xi festi partikulari. Ix-xogħol tal-ħjata sar mill-mara tiegħi Mary Grace Scicluna. Inxtara damask abjad tal-imbrukat ghall-ventartal ta' San Ĝużepp. Dan ġie mfassal minn Joseph Schembri u nhiet mill-mara tiegħi Mary Grace Scicluna. Fuq inizjattiva ta' Joseph Schembri, sar salib interjżat għall-Bambin tal-Epifanija minn Manuel Vassallo. Il-Kumitat tal-Festa rregalalna ammont tad-drapp biex bih nagħmlu żewġ bnadar għal fuq l-arbli ta' mal-frontuspizju. Dawn inhietu minn ommi Tessie Scicluna. Bħalissa qed isiru sett brazzi godda għal fuq il-presbiterju, li se jithallu mill-Arcipriet. Irrid pubblikament nghid grazzi kbira lis-sorijiet ta' Santa Skolastika li tul is-sena jieħdu hsieb jaħslu l-hwejjeg liturgiči u oggetti oħra tad-drapp li jintużaw fil-knisja.

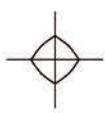
Xogħlijiet u inizjattivi oħra

Barra mix-xogħlijiet li semmejna aktar 'il fuq, minn żmien għal iehor fil-knisja, kif ukoll f'postijiet oħra li jaqghu taħt ir-responsabbiltà tal-parroċċa, isiru bosta xogħlijiet oħra ta' natura differenti, li nħoss mhux ta' minn iħallihom barra. Nibda billi nghid li minhabba li s-sistema tad-distribuzzjoni tad-dawl qiegħda tiqdiem, Arthur Demarco u Lawrence Avellino bdew il-preparamenti biex fil-futur tīgi nstallata sistema ġdidha tad-distribuzzjoni tad-dawl, li minnha 'l-quddiem ser jinx tgħelu l-knisja u l-binjet anessi magħha. B'rabta ma' dan qed isiru xogħlijiet oħra tat-thejjija fejn ser titqiegħed il-kaxxa tad-distribuzzjoni minnflokk dik li hemm fil-kor.

Give your family the protection against Viruses

#Be_Protected

Hija ħaża tajba, li nirrestawraw l-affarijiet, iżda importanti ħafna li wara, dawn nieħdu ħsiebhom. Għal din ir-raġuni l-Grupp Armar tal-Knisja xtara pezza drapp biex isiru covers ġodda ghall-amar tal-kappella tas-Sagament. B'wiċċi minn quddiem irrid nghid li dan il-Grupp insibu ghall-ghajnuna tul is-sena kollha u ta' dan niringazzjahom minn qalbi. Niringazzjahom ukoll tal-inizjattiva li ħadu biex jordnaw u jbiegħu badges bl-arma tal-Kollegġjata tagħna. Xi drabi jsiru xogħlijet li forsi ffit ikunu dawk li jinnutawhom, bħal ngħidu aħna t-tiswija tan-noticeboards li hemm ħdejn il-bieb tal-ġenb u li gew irranġati minn Ronald Brincat. Bħalissa Charlie Debattista għaddej bil-manutenzjoni u ż-żebgħa tal-aperturi tad-dar parrokkjali u ta' għadd ta' bibien u twieqi oħra. Minn hawn niringazzjajh.

Biċċa xogħol oħra ta' manutenzjoni li saret fl-ahħar xħur hi dik tat-tindif u tikħil tal-bir taċ-ċimiterju, li kien qed jittef ħafna ilma għax kien maqsum. Dan ix-xogħol sar fuq l-inizjattiva tal-Arcipriet li ha ħsieb ukoll ihallas l-ispejjeż. Minn hawn nixtiequ niringazzjaw lis-Sindku u lill-impiegati tal-Kunsill Lokali li matul is-sena jieħdu ħsieb inaddfu c-ċimiterju.

Konklużjoni u tislima

Dan l-artiklu bdejtu billi għid li ż-żmien jaħrab u ma jistenna lil ħadd u se nispicċah fuq l-istess ħsieb, ghaliex dan sejkun l-ahħar wieħed tiegħi bħala sagristan. Minkejja li xogħol tas-sagristan jogħġogħni u ghall-grazzja ta' Alla ngawdi rispett kbir mill-Arcipriet u s-sacerdoti, bħalma tafu fl-ahħar snin jien għamilt xejn inqas minn seba' operazzjonijiet f'saqajja u aktar ma' jgħaddi ż-żmien aktar qed inkun muğugħ. Billi f'Mejju li ġej, jekk Alla jrid inkun intitolat għall-pensjoni, iddeċidejt li nirtira,

Ix-xogħol li qed isir fil-knisja ghall-kaxxa l-ġdida tad-distribuzzjoni

biex inkun nista' nserraħ aktar saqajja u fl-istess hin ingawdi aktar il-familja li tant thobbni u tirrispetani.

Nieħu din l-opportunità biex minn hawn niringazzja lil dawk kollha li b'mod jew ieħor tul dawn is-snini kien ta' għajnuna għalija. Mhux se nsemmi nies għax nibżże' li ninsa lil xi hadd, imma se nagħmel eċċeżżjoni waħda. Nixtieq nghid grazzi kbira lil Mario Bezzina u Lawrence Farrugia li minn meta sirt sagristan sal-lum dejjem sibthom ta' għajnuna kbira. Nemmen li l-akbar legat li se nhalli lill-knisja u lill-festa ta' San Lawrenz hu dak, li tul dawn is-snini li domt sagristan, jien bl-ghajnuna ta' Alla rawwimti diversi tfal u żgħażaq u kabbart fihom l-imħabba lejn il-patrun tagħna San Lawrenz. Illum inħares b'sodisfazzjon meta nara li ħafna minnhom huma attivi fl-entitajiet kollha tal-festa u li tant jirsistu biex il-festa ta' San Lawrenz tibqa' waħda mill-kbar fil-gżejjjer tagħna. Grazzi mill-qalb lil kulħadd. □

Get your quote in comfort at **mib.com.mt**

You won't have to move a muscle.

Mediterranean Insurance Brokers (Malta) Ltd.
Zentrum Business Centre, Level 2,
Mdina Road, QRM 9010, Malta

T +356 234 33 234

E info@mib.com.mt

mib.com.mt

Mediterranean Insurance Brokers (Malta)
Ltd., C3540, is enrolled under the Insurance
Distribution Act and is regulated by the MFSA.

100 SENA PALAZZO HUESCA, 100 SENA D-DAR LAWRENZJANA

BJORN CALLUS
PRESIDENT SOĆJETÀ MUŽIKALI SAN LAWRENZ

Wara dawn is-snin tal-pandemija, hu ta' gost wisq kbir li sa fl-ahħar nistgħu nibdew ingawdu dak li naħdmu għalih tul is-sena kollha, dak li nhobbu u li jinsab f'qalbna – il-festi. Minkejja li ma stajnhiex niċċelebraw il-festi kif konna nafuhom, ma waqafniex, anzi nazzarda nghid li għamilna iktar xogħol fil-Każin u dan jistgħu jixħdu dawk li sejkollhom l-opportunità li jżur Palazzo Huesca, li propju din is-sena qed jagħlaq 100 sena propjetà tas-Soċjetà.

Għandna nkunu grati għal dejjem għal ta' qabilna, dawk li bdew imexxu s-Soċjetà mitt sena ilu, li kellhom il-kuraġġ, kif ukoll il-viżjoni li l-Banda tagħna jkollha s-sede propjetà tagħha. Wieħed jifhem, ma kinitx faċli f'dak iż-żmien, meta l-finanzi kienu limitati ħafna u iktar u iktar meta wieħed jara liema binja nxtrat. Imma bil-kuraġġ waslu u ħallewlna ġawhra arkitettonika mill-isbaħ, Palazz uniku li tui iż-żmien kompli jissebbaħ mill-kumitat li ġew wara.

Il-viżjoni li kelli l-kumitat tal-1922 wasslet biex illum mhux naffaċċejaw problemi li sfortunatament qed jaffaċċejaw kažini oħra tal-banda, fejn hemm problemi kbar ma' sid il-propjetà u ma jafux hux ser jibqgħu fl-istess sede jew inkella sejkollhom isibu post ieħor. U minn dan nixtieq nieħu spunt. Hu ferm importanti li jkollna dejjem viżjoni u pjan għat-tul rigward l-għaqdiet tagħha. Dan wassal biex meta ġiet

fugna l-pandemja ħabta u sabta konna kapaċi nilquġħla, nkomplu naħdmu, u noħorġu minnha b'saħħitna tant li nkunu f'pożizzjoni li nagħmlu rekord ta' servizzi bandistiċċi, parti festa kompluta u ikbar mis-soltu.

Imma sfortunatament mhux kulħadd jinsab f'din is-sitwazzjoni. Hawn festi li matul din is-sena ser ikollhom isiru ridotti, oħrajn naqsu xi servizzi għaliex ma jaffordjawx jitilfu flus fis-servizzi, kif ukoll hawn problema li qed tinhass sew fil-bandisti, għaliex pjan ħolistikku fit-tul qatt ma ġie implementat.

Għaldaqstant, nifirħu b'dawk ta' qabilna, nifirħu bl-għaqqal tal-kumitat li għaddew, specjalment taħt it-tmexxija tal-mibki eks-President Lorry Farrugia u nifirħu bil-kumitat preżenti, li jaħdem qatiegħ għall-Banda u għas-Soċjetà biex din tkun u tibqa' fost l-ewlenin f'pajjiżna, b'Palazz mill-isbaħ. Il-festa t-tajba lil kulħadd. □

DAIKIN
AIR CONDITIONING

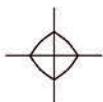
m.a.a.
your perfect atmosphere

HI, I'M
DAIKIN EMURA—

MAA DAIKIN offices, Centre House, Level 1, Valletta Road, Qormi, QRM3619, Malta - MAA DAIKIN outlet, 4/5, Mdina Road, Attard, Malta
+356 2385 0400 - www.maa.com.mt - info@maa.com.mt

HIDMA, PROGETTI U ATTIVITÀ LI MA TAQTA XEJN

SIMON FARRUGIA
SEGRETARJU SOĆ JETÀ MUŽIKALI SAN LAWRENZ

Għaddiet sena oħra minn fuqna, meta wara l-ftuħ mill-ġdid tal-Każin fis-6 ta' Ĝunju, bdejna ġejjin lura għan-normalità. Fir-realtà mal-bidu tas-sena l-ġdida r-ritmu tal-attività żidiedet filwaqt li finalment kellna l-aħbar li minn April kollox seta' jsir bħalma kien fl-2019. U hemm ħarsitna daret fuq il-festi tal-Ġimħa Mqaddsa u ovvjament dawk tal-patrun tal-Belt Rebbieħa, San Lawrenz.

Wara l-festa li ghaddiet il-Kumitat ippjana programm ta' xogħol bil-prioritajiet skont il-bżonn u l-urġenza. Inbidel xi madum antik li hemm fil-loggħa, fejn dan kellu jigi ordnat peress li huwa madum partikolari. Wara sar l-ogħrik tal-art tal-loggħa qabel is-Sala tal-Presidenti.

Sar xogħol estensiv fuq l-arblu l-kbir tal-każin. Fil-fatt dan tniżżejj minn postu wara l-festi tal-Għid biex sar xogħol ta' manutenzjoni fuqu. Apparti minn hekk saret kruċċetta ġdida għaliex fuq disinn ta' Albert Borda. Ix-xogħol sar minn John Attard flimkien ma' Lawrence Farrugia, Noel Gauci u xi membri oħra tal-Kumitat. Inżebagħ ukoll l-arblu tat-Turretta filwaqt li sar dawl ġdid fiċ-ċinta tal-bitħha. Sar ukoll xogħol fuq l-art tat-terrazzin li hemm fuq il-bitħha. Saru sett purtieri għal kuljum għat-tieqa li tinsab fl-ewwel sular u li tagħti fuq il-bithha.

Għall-festi specjali li se jsiru din is-sena fl-okkażjoni tal-100 sena mix-xiri ta'

Palazzo Huesca saret bandiera gdida tad-Duka, li se tiżżanżan nhar il-Ħadd 17 ta' Lulju. Qed issir ukoll bandiera Maltija gdida. Ĝhal dak li hu xogħol tal-ħjata, grazzi lil Doris u Anthony Callus, kif ukoll Albert Borda. Ĝie finaliżżat il-proġett tal-box files għas-Sala tal-Kunċerti fejn issa l-mužika tinsab kollha indičjata. Saru libretti godda tal-innijiet tal-Milied.

Għall-okkażjoni tal-festi tal-Ġimgħa l-Kbira ntramat mill-ġdid il-wirja 'Getsemani' fis-sular t'isfel ta' Palazzo Huesca. Sar pavaljun ġdid għall-gallerija tal-bitha, waqt li ġie finalizzat il-pavaljun tal-faċċata. Twahħħlet linfa ġidida fil-kurutur ta' quddiem l-arkivju waqt li kienu restawrati numru ta' brazzi. Dan ix-xogħol sar b'mod volontarju minn Giovann Raggio.

Kienu diversi l-fondi governattivi li kkwalifikajna għalihom. Mill-iskema VOPS ġibna fondi biex isir ktieb fuq Palazzo Huesca u affarijiet oħra relatati. Tkompli l-proġett tat-tablets fejn issa daħal fl-ahħar fażi tiegħu. Mill-proġett tal-Ägenzija Żgħażagh inxtraw numru ta' *tools*, tranġaw xi strumenti u nxtraw oħrajn ġoddha wkoll. Barra minn hekk, żdied għalliem mužikali ieħor biex issa l-istruttura tal-iskola tal-mužika hija dik li s-Surmast huwa l-Kap tal-Iskola, b'għalliem tal-brass, woodwind, u percussion, barra l-Kids Club. Dan juri l-impenn tal-Kumitat li jkompli jinvesti aktar fit-tfal tagħna. Ta' min jinnota li din

Roderick Busuttil
THE GILDER

For all kinds of
Gilding and Restoration

Tel: 79406799

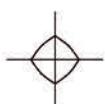

ANDREW BUGEJA

Għal kull tip ta' xogħol għall-festi bħal bnadar, bandolori, pavaljuni, skultura u statwi (life size) tal-fiber glass.

Nagħmel ukoll kull tip ta' restawr ta' statwi tal-kartapesta

Mob: 9950 1755

is-sena se jkunu qed jingħaqdu mal-bandu seba' bandisti ġodda.

Ġibna wkoll fondi mill-fondazzjoni Kottonera biex isir *perspex* quddiem il-vetrini tas-Sala tal-Arkivju. Dan biex ikompli jipproteġi dan il-wirt imprezzabbli. Proġett li għadu għaddej u li konna qed nittamaw li jkun lest din is-sena hu dak tal-*lift* u t-*toilet* li se jinbena fuq il-bejt. Dan ghaliex għadna qed nistennew li joħorġu l-permessi neċċessarji. Dan kollu barra l-attivitajiet l-ohra li kellna matul is-sena li ghaddiet, kif tistgħlu taraw hawn taħt.

Lulju 2021

Is-Sibt, 24 ta' Lulju – Ikla familjari tal-festa f'Palazzo Huesca

Is-Sibt, 31 ta' Lulju – Titħabbar il-mewt tal-eks-Assistent Surmast Pawlu Buttigieg. Filghaxxija sar kuncert ta' marċi ferrieħha fuq il-bejt ta' Palazzo Huesca fl-okkażjoni tal-mota

L-Akkademja Mužikali li saret fl-okkażjoni tal-inawgurazzjoni tal-pittura tal-koppla

tal-ftuħ tal-festi ta' San Lawrenz 2021.

Awwissu 2021

Il-Hadd, 1 ta' Awwissu – Akademja Mužikali fl-okkażjoni tal-inawgurazzjoni tal-proġett tal-pittura tal-koppla.

It-Tnejn, 2 ta' Awwissu – Fl-okkażjoni ta' Jum l-Għaqdiet saret quddiesa ta'

BEFORE   AFTER

BEFORE

Welcome to BeBirgu!

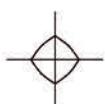
BeBirgu is Birgu's newest place to be! Situated in the completely renovated SAN LAWRENZ Band Club at the Victory Square.

BeBirgu welcomes you every day of the year for drinks and great food served in a European Brasserie setting with a nice lounge style open air patio.

BeBirgu
jawgura l-festa t-tajba lil kulħadd!

BeBirgu,
San Lawrenz Band Club, Victory Square, Birgu

Tel: 77220077 | E-mail: Ed@bebirgu.com

ringrazzjament bis-sehem tal-Banda.

It-Tlieta, 3 ta' Awwissu – Żjara f'Palazzo Huesca mill-Onorevoli Oliver Scicluna, li ippreżenta wkoll għotja lis-Socjetà.

Is-Sibt, 7 ta' Awwissu – ‘Vittoriosa in Festa’ b'differenza: *Pop Concert* mill-Banda Vittoriosana San Lawrenz waqt l-ikla tal-festa. Bħala parti minn din l-attività għiet inawġurata pittura ġidha f'Palazzo Huesca, xogħol l-artist celebri l-Kavallier Pawlu Camilleri Cauchi, xogħol fl-injam tal-ahwa Julius u Charles Sacco u induratura ta' John Pace.

Il-Hadd 8 ta' Awwissu – L-Antivigilja
Il-Banda Vittoriosana San Lawrenz hadet sehem f'attività fil-Pjazza tal-Birgu fejn kien hemm l-istatwa ta' San Lawrenz Jagħti d-Dawl lill-Għomja, fost briju kbir mill-partitarji Palmiži.

It-Tnejn, 9 ta' Awwissu – Lejlet il-Festa – Le Perseidi.

Attività bis-sehem ta' Christian Arding u Ludwig Galea, bil-wiri ta' diversi filmati

relatati mal-festa ta' San Lawrenz.

L-Onorevoli Dr Stephen Spiteri żar Palazzo Huesca, fejn gie milqugħ mill-President u l-membri tal-Kumitat u mdawwar madwar dan il-Palazz.

It-Tlieta, 10 ta' Awwissu – Il-President u l-membri tal-Kumitat attendew ghall-quddiesa solenni ta' Jum il-Festa. Wara saret l-ikla tal-festa fir-ristorant Don Berto. Filghaxija sar spettaklu tal-logħob tan-Nar fil-Port il-Kbir.

Il-Ġimgħa, 27 ta' Awwissu – Saret ikla ta' ringrazzjament għal dawk kollha li kienu ta' ghajjnuna matul is-sena

Settembru 2021

It-Tlieta, 7 ta' Settembru – L-istoriku George Agius, kontributur ewlieni tal-*Leħen is-Socjetà Mużikali San Lawrenz*, ingħata l-unur ta' Ĝieħ il-Birgu mill-Kunsill Lokali.

Il-Ġimgħa, 17 ta' Settembru – Saret ikla familjari fir-ristorant Don Berto.

GRAND HARBOUR MARINA

VITTORIOSA • MALTA

SERVICE STANDARDS TO MATCH THE FINEST YACHTS AND THEIR MOST DISCERNING OWNERS

With berthing for yachts and superyachts up to 140m alongside (100m stern-to), Grand Harbour Marina offers internationally renowned Camper & Nicholsons' excellence, as well as comprehensive vessel support and top quality service and reassurance to yacht owners year round.

The highest level of facilities and services ensure that visitor and berth owner' needs are met in full, providing the best possible experience. Our knowledgeable local staff are always on hand to advise on anything, from reserving a dry dock to finding the best local bar for a relaxing drink.

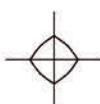
The marina is sheltered and secure, with 24-hour CCTV and security patrols to ensure privacy and discretion. Essential operational services such as electricity, water, fuel, wi-fi, cable TV and grey and black water pump-out are all provided at the marina and berthing assistance is available 24 hours a day.

"Thanks again for all your assistance during our stay not only in GHM, but in the whole of Malta. Your expertise and tireless efforts are an asset the marina should be proud of. It would be nearly boring without you." – Captain Otto Linzel, M/Y Axioma

Email info@ghm.com.mt or call +356 21 800 700 for more information.

WWW.CNMARINAS.COM/GHM

**Camper &
Nicholsons**
YACHTING SINCE 1762
MARINAS

Ottubru 2021

Mill-1 sal-10 ta' Ottubru – *Master Classes* fil-Każin għal sezzjonijiet differenti bhala parti mill-proġetti 'Living the Music' u ffinanzjat mill-iskema VOPS.

It-Tnejn, 8 ta' Ottubru – Is-Socjetà Mužikali San Lawrenz ġiet ippreżentata bl-Innu Kottonera' kompożizzjoni tas-Surmast Ray Sciberras f'ċeremonja li saret fl-uffiċċju tal-Fondazzjoni Kottonera.

Is-Sibt, 23 ta' Ottubru – Il-Banda Vittoriosa San Lawrenz tellgħet 'The Birgu Autumn Concert' fi Pjazzetta San Filippu. Dan il-programm kien parti mill-proġetti 'Living the Music' u kien ieffin ffinanzjat mill-iskema VOPS.

Dicembru 2021

Is-Sibt, 11 ta' Dicembru – Saret l-ikla tradizzjonal tal-Milied ghall-membri, bandisti u hbieb fi Palazzo Huesca

Is-Sibt, 18 ta' Dicembru – Il-Banda Vittoriosa San Lawrenz tellgħet Kunċert fil-Pjazza tal-Belt Vittoriosa bhala parti

mill-attività 'Birgu by Christmas Lights' organizzata mill-Kunsill Lokali Birgu.

Il-Ġimħa, 24 ta' Dicembru – Il-Banda Vittoriosa San Lawrenz ħadet sehem fil-purċissjoni tal-Milied organizzata miċ-Ċentru tal-Katekeżi, b'daqq ta' innijiet tal-Milied minn quddiem Palazzo Huesca.

Jannar 2022

Il-Hadd, 16 ta' Jannar – Ġiet organizzata membership day f'Palazzo Huesca. Kull membru li ħallas il-menswalitā nghata djarju u bajro tas-Socjetà. Fl-istess ġurnata tnieda l-logo ufficjalji tal-100 Sena mix-xiri ta' Palazzo Huesca, disinn ta' Adrian Vella, bl-ghajnuna ta' Andrè Gatt.

Is-Sibt, 22 ta' Jannar – Il-Kummissjoni Attivitajiet Soċjali bit-'Torti Delivery Night'.

Il-Hadd, 23 ta' Jannar – Il-programm tar-radju fuq Net FM 'Marċi u Bandalori' iddedikat kollu lill-Banda Vittoriosa San Lawrenz.

The Birgu Autumn Concert fi Pjazzetta San Filippu, parti mill-programm 'Living the Music'

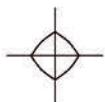

FOR A GREENER ENVIRONMENT WHILE SAVING MONEY

For purchasing or leasing
100% ELECTRIC VEHICLES
call on **7954 5458**
or email on **info@greenpowervehiclesmalta.mt**

Frar 2022

Il-Ġimġha, 4 ta' Frar – Żjara mill-Kardinal Peter Turkson f'Palazzo Huesca, fejn fost l-oħrajn bieren u inawgura l-banner li jfakk il-100 sena mix-xiri tal-Palazz.

Il-Ġimġha, 17 ta' Frar – Sar ir-recording tas-CD tal-marċi funebri.

Il-Hadd, 20 ta' Frar – Saret Laqgħa Ĝeneral Mista ghall-bandisti u membri propjetarji, bandisti u membri tas-Socjetà, fejn inqraw ir-Rapport Amministrattiv u dak Finanzjarju.

Il-Ġimġha, 25 ta' Frar – Saret il-finali tal-kompetizzjoni tas-Snooker Centenary Cup li ntrebhet minn Marco Zammit, li fil-finali għeleb lil Walter Attard.

April 2022

Il-Hadd, 3 ta' April – Is-Socjetà Mużikali San Lawrenz f'luttu hekk kif titħabbar il-mewt tal-eks-President tas-Socjetà Lawrence V Farrugia.

L-Erbgħa, 6 ta' April – Il-Banda Vittoriosa San Lawrenz ġadet sehem b'daqq ta' marċi funebri fil-funeral tal-eks-President u President Onorarju tas-Socjetà, is-Sur Lawrence V Farrugia.

Il-Hamis, 7 ta' April – Programm funebru 'Per Crucem Tuam' fil-Kolleġġjata ta' San Lawrenz, li gie ddedikat lill-mibki, imma qatt minsi, l-eks-President Lorry Farrugia.

Il-Hadd, 17 ta' April – Il-Banda Vittoriosa San Lawrenz ferħet lill-eluf ta' nies li żaru l-Birgu għall-festa tal-Irroxt.

Mejju 2022

Is-Sibt, 7 ta' Mejju – One Day Snooker Tournament fil-każin li ntrebañ minn

Il-korteo tal-funeral ta' Lawrence V Farrugia quddiem il-Każin Banda San Lawrenz

Lawrence Farrugia, li fil-finali għeleb lil Leli Degiorgio.

It-Tlieta, 24 ta' Mejju – Marċ brijuż mill-Banda tal-Birgu fl-okkażjoni tal-Mota tal-Erbgħat, fejn akkumpanjat l-istatwa ta' San Lawrenz Jagħti d-Dawl lill-Għomja madwar it-toroq tal-Belt Vittoriosa.

L-Erbgħa, 25 ta' Mejju – Il-Banda Vittoriosa San Lawrenz għamlet marċ qasir mill-Pjazza sa fuq iż-żuntier hekk kif l-istatwa titulari ta' San Lawrenz ingarret proċessjonalment lejn il-bieb tal-knisja.

Ġunju 2022

Is-Sibt, 11 ta' Ġunju – Marċ u programm

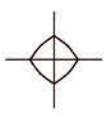

DON BERTO

PIZZA • PASTA • GRILL

Birgu Waterfront • 21 808 008 / 79 808 008 • Info@donberto.com • www.donberto.com

mill-Banda Vittoriosa San Lawrenz fil-festa ta' San Filep, Żebbuġ.

Il-Hadd, 12 ta' Ĝunju – Il-Banda Vittoriosa San Lawrenz akkumpanjat lit-tfal tal-Ewwel Tqarbina miċ-Ċentru tal-Katekiżmu sal-knisja.

Is-Sibt, 18 ta' Ĝunju – Saret fanfarra waqt il-purċissjoni ta' *Corpus*. Ikla familjari fuq

iz-zuntier tal-knisja.

Il-Ġimħa, 24 ta' Ĝunju – Il-Banda Vittoriosa San Lawrenz hadet sehem fil-purċissjoni tal-Qalb ta' Gesù.

Is-Sibt, 25 ta' Ĝunju – Marċ u programm mill-Banda Vittoriosa San Lawrenz fl-okkażjoni tal-festa Qalb bla Tebħha ta' Marija f'Burmarrad. □

SITT BANDISTI ġODDA MAL-BANDA VITTORIOSANA SAN LAWRENZ

Għall-okkażjoni tal-festa 2022 sitt bandisti ġodda li tharrġu fl-Iskola tal-Mužika tas-Socjetà Mužikali San Lawrenz se jkunu qegħdin jingħaqdu mal-Banda.

Quddiem mix-xellug għal-lemin:

Thomas Farrugia (Għalliem perkussjoni), Melanie Mizzi (Għalliema Woodwind), Mro Jonathan Abela (Surma St Direttur u Kap Skola tal-Mužika), Reno Cassar (Għalliem Brass), Roberta Pisani Mercieca (Għalliema Kids Music Centre).

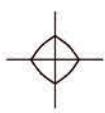
Fuq wara mix-xellug għal-lemin: Karl Gauci, Nathan Abela, Cayden Spina (clarinets), Aiden Balzan, Daniel Farrugia, Christian Sammut (trumpets).

SLV

ESS Ltd., Triq San Gwakkin, Zone 4, Central Business District, Birkirkara. T: 2125 5777
www.ess.com.mt | [f essmalta](#)

'INWEGħDUK LI ġO QALBNA NŻOMMUK'

SIMON FARRUGIA

SEGRETARJU SOĆJETÀ MUŽIKALI SAN LAWRENZ

Il-ġurnata tat-3 ta' April, 2022 se tibqa' mfakkra bħala l-ġurnata meta tlifna pilastru tal-festa Lawrenzjana, pilastru tas-Soċjetà Mužikali tagħna. Imma fuq kollox il-Birgu tilef wieħed minn uliedu li tant ħadex għalih. Kien f'dak il-jum li ħalla din id-dinja l-eks-President tagħna Lorry Farrugia li għal 32 sena mexxa din is-Soċjetà ewlenija mhux fil-Birgu biss, imma f'pajjiżna. Persuna li ddedika ġajtu għal dak li għandu x'jaqsam ma' San Lawrenz u l-Birgu. Fil-fatt qabel ma lahaq President kien Segretarju, kemm tal-Każin tal-Banda, kif ukoll tal-Kumitat Festi Esterni San Lawrenz. Kien ukoll fkull kumitat ta' festi speċjali li kienu organizzati mill-parroċċa u anki fuq skala nazzjonali, fejn kien fil-Kumitat organizzattiv tal-miġja tal-Papa Gwanni Pawlu II fl-1990.

Lorry Farrugia jibqa' wkoll imfakkar bħala l-President tal-Għaqda Nazzjonali Każini tal-Banda, liema kariga okkupa għal xejn anqas minn 25 sena, li fihom kompla fejn ġallew ta' qablu biex jara li l-banek tradizzjonal tagħna, jibqgħu relevanti għas-socjetà. Lorry kelli għan wieħed: dak li jkun hemm aktar serjetà fil-mod kif tkun iċċe-lebrata l-festa Maltija. Dan ghaliex dejjem għarraf li l-eċċessi ma jagħmlu ġid u ġieħ lil ħadd,

aktar u aktar lil dawk li jwettquhom. Lorry kien bniedem serju, dixxiplinat u ta' prinċipju, li qatt ma ddejjaq jesprimi l-opinjonijiet tiegħu. Kemm fis-Soċjetà Mužikali San Lawrenz, kif ukoll fl-Ġħaqda Każini tal-Banda, Lorry kien dejjem lest li jagħti l-pariri tiegħu b'onestà, b'rāġunament

Kunsill Lokali Birgu

Citta Vittoriosa

**Is-Sindku, il-Viči Sindku, il-Kunsilliera,
is-Segretarju Eżekuttiv,
I-istaff klerikali u I-impjegati kollha,
flimkien mal-familji tagħhom,
jawguraw il-festa t-tajba lil kulħadd**

MIFSUD GARAGE LTD

IRONMONGERY

OPEN
ALL DAY

For all your hardware and
household needs!

Open All Day

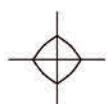
Monday to Friday: 7:30AM - 7:00PM

Saturday: 7:30AM - 3:00PM

We are also open on
Sundays and Public Holidays
8:00AM - 12:00PM

tel: 21807535

email: info@mifsudgarageltd.com

oggettiv u trasparenti. Baqa' jinkoraġġixxi u jgħin bil-pariri tiegħu anki fl-ahħar mumenti ta' ħajtu. Ghax l-imħabba tiegħu lejn l-ġhaqdiet kienet waħda bla dimensjoni.

L-imħabba tiegħu lejn San Lawrenz u lejn il-Madonna kienu impressionanti. Qatt ma nista' nneħhi minn quddiem ghajnejja ġurnata biss qabel ħalliena meta talabni flix-kun birra. U jien dlonk ikkuntentatju. Hekk kif xorob l-ammont li felaħ jixrob fetaħli jdejh u ghajjat il-kliem tant sabiħ ta' 'Viva San Lawrenz'. Din l-ghajta se tkun nieqsa din is-sena. Bħalma l-festa se tkun differenti għal min kien viċin tiegħu. Imma nemmnu li hu l-festa ta' Lorenzu sejkun qed jiċċelebraha fl-aktar post adattat. Fil-post fejn kulħadd jixtieq imur. Fil-glorja tal-ġenna, flimkien mad-Djaknu Lorenzu li tant ħadid biex il-poplu Vittoriosan ikabar id-devozzjoni lejh.

Kien għalhekk xieraq li l-Banda Vittoriosa San Lawrenz issellem lil Lorry bid-daqq ta' marci funebri fi tmiem il-quddiesa *presente cadavere* li saret fil-Kolleġġjata. Iżda l-Birgu, minkejja li kien imdejjaq bit-telfa ta' wieħed minn uliedu,

kien f'arja ta' festa jirringrazza lil San Lawrenz talli rregalalna persuna bħal din. Kien għalhekk li anki kif kienet ix-xewqa tiegħu l-Banda daqqet il-famuż marċ 'Centinarju' - magħruf aħjar bħala l-Letter A - quddiem Palazzo Huesca. 'Banda tagħna nwegħdu li ġo qalbna nżommuk.' Dawn huma kliem tal-ahħar noti mužikali ta' dan il-marċ.

U aħna hekk ser nagħmlu. Inwiegħdu li kemm lilek, kif ukoll il-Banda, nibqgħu nżommukhom f'qalbna sakemm nerġgħu lkoll ningħaqdu flimkien u nirrakkontawlek x'għamilna u kemm komplejna nżommu fl-ogħla livelli s-Socjetà, il-Banda, il-festa u lil Beltna.

Għax meta persuna tkun ghaddiet parti kbira minn ħajjietha impenjata fil-volontarjat, allura mingħajr eżitazzjoni nistgħu nirreferu għaliha bħala persuna tal-komunità - kif tassew kien Lorry Farrugia, persuna li ħabb mhux biss il-Birgu, Belt twelidu, imma anke aspetti ohra tal-ħajja komunitarja. Kien kburi li hu Lawrenzjan, Vittoriosan u fuq kolloxi Malti. U jien kburi li din il-persuna nsejħilha 'missieri'. □

IL-BIRGU, IS-SOĊJETÀ MUŻIKALI SAN LAWRENZ, IL-FESTA TA' SAN LAWRENZ U L-PARROČċA TAL-BIRGU TILFU BNIEDEM LI HABB U TA HAFNA

Il-hames entitajiet tal-Festa San Lawrenz jixtiequ għal darb'ohra jsellmu l-memorja ta' Lawrence V Farrugia. Grazzi Lorry ta' kemm tajt lill-Birgu, kemm tajt lis-Socjetà Mużikali San Lawrenz, lill-festa tagħna u lill-parroċċa San Lawrenz, li tant kienet għal qalbek. Ċerti li San Lawrenz u ommna Marija qed ihaddnuk magħħom fil-paċi ta' dejjem.

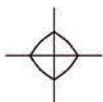
YOUR HOME YOUR WAY

Get in touch | bov.com/homeloan | [@bovofficial](https://www.facebook.com/bovofficial)

All loans are subject to normal bank lending criteria and final approval from the Bank. The term of the loan must not go beyond retirement age. Issued by Bank of Valletta p.l.c. 58, Triq San Ċakkarija, Il-Belt Valletta VLT 1130. Bank of Valletta p.l.c. is regulated by the MFSA and licensed to carry out the business of banking in terms of the Banking Act (Cap. 371 of the Laws of Malta). | COM 2635

BOV
Bank of Valletta

LAWRENCE PISANI: 50 SENA BANDIST MAL-BANDA TAGħNA

SIMON FARRUGIA

SEGRETARJU SOĆJETÀ MUŽIKALI SAN LAWRENZ

Lawrence Pisani, bandist propjetarju tas-Socjetà Mužikali San Lawrenz, dis-sena jaġħlaq 50 sena mill-ewwel darba li ġareg idoqq is-Sax Alto ta' 16-il sena fil-festa ta' San Lawrenz fl-1972. Lawrence studja l-mužika mas-surmast Paul Buttigieg li kien ghalliem fl-istess soċjetà tagħna u daqq taħt diversi surmastrijiet, fosthom Hector Dalli, Paul Schembri, u Jonathan Abela. Lawrence daqq ukoll ma' diversi baned, fosthom il-Banda Marija Annunzjata (l-ewwel banda barranija) taħt Mro Paul Buttigieg, il-Banda Beland taħt Mro Orazio Cachia, il-Banda King's Own taħt Mro Carmelo Caruana u Mro Dr John Galea, il-Banda La Valette taħt Mro Dominic Darmanin, il-Banda Sant'Antnin f'Birkirkara, il-Banda tal-Korp tal-Pulizija u diversi baned oħrajn.

L-iktar servizz li jibqa' għal qalbu hu meta daqq solo fuq is-Sax Alto fit-Teatru Manoel.

Lawrence għandu ferm għal qalbu l-marċi ta' Mro Hector Dalli u ta' Mro Vincenzo Ciappara. Irid jingħad li Lawrence hu bandist minn familja bandistika sħiha. Missieru, John Pisani, għamel iżjed minn 60 sena jdoqq mal-Banda tagħna u snin twal ohra jservi fil-kumitat bhala Arkivista. Hut John Pisani wkoll kien jdoqqu. Hu Lawrence, Emanuel, idoqq ukoll il-perkussjoni. Andrew, bin Lawrence, għamel żmien idoqq ukoll mal-banda tagħna, kif ukoll it-tifel tat-tifla ta' Lawrence, Mark Mifsud. Emanuel ukoll għandu t-tfal idoqqu, Christopher u Frankie, waqt li l-kugħini ta' Lawrence - Joe u Wenzu Mifsud, kien jdoqqu ukoll. *Ad Multos Annos Lawrence!* □

Askoll

I am electric

Electric Heart. Italian Design.
From just €58 monthly!

***3 YEAR WARRANTY
+FREE HELMET
& MOBILE HOLDER**

CTYRYD

Powered by MOTORS INC

Mdina Road Qormi, QRM 9010
T. 2269 2550 | W. CTYRYD.COM

*T&C's Apply. Limited time offer on Askoll models currently in stock.

'GHANDI XEWQA KBIRA LI NARA AKTAR DEMM ŻAGħżugħ FIL-KUMITAT'

SANDRO SCHEMBRI

PRESIDENT GHAQDA PIROTEKNIKA 10 TA' AWWISSU

Għeżej Vittoriosani, dan hu t-tieni messaġġ tiegħi bhala President ta' l-Għaqda Piroteknika 10 ta' Awwissu, wara hafna snin bhala Kaxxier. Bħala President ma tantx għandi x'nirrakonta, għax wara l-ewwel festa f'din il-kariga, faqqet il-pandemija. Madankollu kif jaf kulħadd, bħala għaqda tan-nar f'dawn is-sentejn tal-pandemija xorta rnexxielna nagħmlu ħarqiet ridotti, anzi nazzarda ngħid li fl-10 ta' Awwissu tas-sena l-oħra għaġġibna lil kulħadd bil-ħarqa li għamilna f'sena fejn ma kienx hawn festi esterni. Ghall-festa ta' din is-sena bi ħsiebna issa nreġgħu lura l-arlogg u nerġġu nagħmlu dak kollu li ma għamilniex fl-aħħar sentejn.

F'Novembru tas-sena l-oħra fassalna program imżewwaq b'kollo. Biex nilħqu l-ghan tagħna komplejna nsostnu l-attivitàjet bil-limiti li stajna nagħmlu u ovvjament il-ġbir ta' fondi mingħand diversi beneffaturi. Hekk biss stajna ngħibu l-fondi kollha meħtieġa għax kif tistgħu timmaġinaw l-ispiża mhix żgħira, iżda minkejja dan, aħna qatt ma qtajna qalbna.

Kull sena l-problema tal-braken qeqħda tkompli tagħtina ħafna nkwiet u toħolqilna ħafna tensjoni. L-inċertezza li sa ġunju għaddek lanqas taf jekk hux sejkollok minn fejn taħraaq dak il-logħob tan-nar li tkun għamilt sena taħdem għalihi, hi sitwazzjoni ta' dwejja jaq u ta' qtigħi il-qalb. Minn hawn nixtieq nieħu l-opportunità biex inrodd ħajr lis-Sur

Joe Mizzi li għal dawn l-aħħar snin kien ikun minn ta' quddiem biex jgħinna. Anki din is-sena s-sitwazzjoni qajla tjiebet, għax sakemm qed nikteb dan il-messaġġ, għadna qed nittalbu biex ikollna l-braken, għalkemm jidher li hemm xaqq ta' dawl. Hawn nixtieq nirringrazza lill-Ministru Owen Bonnici li qed ikun ta' sostenn biex tissolva din il-probema.

Għandi xewqa kbira li nara aktar demm żagħżugħ fil-Kumitat biex hekk inkunu nistgħu niżguraw li dak li bnejna aħna, jitkompla u ma jiispicċax fix-xejn. Biex taħraaq fuq il-bahar jirrikjedi ħafna xogħol u tbatija għax jinvolvi ħafna energija u saħħa fizika f'kundizzjonijiet iebsin tax-xemx qalila ta' Awwissu. Għalhekk tajjeb li kemm jiista jkun ikollna għajjnuna ħalli b'hekk ix-xogħol jinqasam u t-tbatija titnaqqas.

Qabel nagħlaq nixtieq nirringrazza lil membri kollha tal-Kumitat li dejjem insibhom warajja f'kull attività, lil dawk kollha li jgħinuna bil-lotterja, lis-Sejjoni Żgħażaq Palmizi li dis-sena offrew li jgħinuna wkoll xi fit-finanzjarjament, lil kull min tana xi riklam, lil min jislfha xi ngenji u lil kull min b'xi mod jew iehor jgħinna. Fl-aħħarnett nixtieq nirringrazza lill-Kumitat Festi Esterni San Lawrenz li kull sena jħallas l-ispiża tan-nar tal-art u parti mill-assigurazzjoni. Grazzi wkoll lilkom il-Vittoriosani għall-appoġġ tagħklom. Dan lilna jagħmilna l-kuraġġ biex inkomplu bil-ħidma tagħħna ħalli nkomplu nkabbru l-festa mill-aspett pirotekniku, din il-festa li tant hi għal qalbna. □

AKTAR FAČLI GHALIK

MAKING IT EASIER

BIRGU

L-ewwel Tlieta tax-xahar
First Tuesday of the month

8am - 12pm Il-Pjazza

Issa tista' tiddisponi minn dawn l-oġġetti f'Roadshow Truck
Now you can dispose of the following items at the Roadshow Truck

Hwejjeg
Clothes

Plastik
Plastic

Metall
Metal

Żejt tat-tisjir
Cooking oil

Bozoz u tubi
Light bulbs &
neon tubes

Važetti u fliexken
tal- hgieg
Glass bottles & jars

Karta u kartun
Paper & Cardboard

Batteriji žgħar
Household
batteries

Basktijiet u žrabben
Bags & shoes

Polystyrene

Borom u taġnijiet
Pots & pans

Apparat
elettroniku žgħir
Small electronics

Žebgħa u solventi
Paints & solvents

Bottijiet tal-ispray
Aerosol sprays

WARA L-MALTEMP JIĞI L-BNAZZI ... ALMENU NITTAMAW

NOEL CASTILLO
SEGRETARJU GHAQDA PIROTEKNIKA 10 TA' AWWISSU

Ghezież Vittoriosani, it-titlu li għażilt għal din il-kitba tiegħi, f'din il-ħarsa li se nagħti lejn hidmet l-Għaqda Piroteknika 10 ta' Awwissu, jidherli li jagħmel ħafna sens.

Wara sentejn ta' pandemija wasalna fl-aħħar biex niċċelebraw festa kompluta, kif dejjem għamilna sal-2019. Iżda jidher li jista' jkun riesaq maltemp ieħor ... dak ta' nuqqas ta' riżorsi umani. Ikun inutli li nagħmel eloġju shiħ f'dawn il-ftit pagħni fuq kemm sejkollna festa akbar mis-soltu, jekk ma naqsamx magħkom dan il-ħsieb li qed ikiddni minn ġewwa. Wasalna f'punt fejn għandna bżonn l-ghajjnuna, għandna bżonn demm ġdid fil-Kumitat magħna ghax aħna issa qed nikbru u m'aħniex dak li konna. Nittama li dan il-bidu ieħes tal-messaġġ tiegħi ma jaqax fuq widnejn torox għax nibżä' li nkunu qed nipperikolaw il-ġejjeni tal-programm pirotekniku fil-festa tagħna. F'idejkom hbieb.

Sfortunatament smajna b'festi li din is-sena mhux se jsiru b'mod komplut u normali minħabba nuqqas ta' finanzi. Hasra. Dik li jiġi minn qagħad idu fuq żaqqu u forsi ħaseb li qatt ma nerġgħu lura għall-ħajja normali. Dan mhux il-każ tal-Għaqda tagħna żgur. Fl-agħar mumenti tal-pandemija, l-Għaqda tagħna qatt ma waqfet mill-ġbir tax-xahar u minn attivitā kull xahar. Jekk kien hemm problema tal-kuntatt bejn in-nies, irrikorjejna għall-mezzi teknoloġici u flok għamilna ikla kull xahar, għamilna *deliveries* fid-djar tan-nies kull xahar. Dan baqa' għaddej anke sa nofs din is-sena li għadna kemm

ghaddejna. Mhux biss, imma f'Novembru li għaddha, meta s-safar kien għadu ferm problematiku, xorta għamilna l-għita annwali li norganizzaw kull sena għal Adelfia.

Minn Frar li għaddha imbagħad ir-rota bdiet iddur aktar b'mod normali. U bdejna bis-solitu ikliet darba fix-xahar, liema ikliet kellhom attendenza aktar mis-soltu. Apparti hekk, ħadna sehem fiż-żewġ edizzjonijiet li saru tal-Festival Internazzjonali tal-Logħob tan-Nar, f'Settembru u f'April li għaddha. Ĝejna nkariġati wkoll mill-Valletta Cultural Agency biex nikkoordinaw wirja ta' logħob tan-nar issinkronizzat mal-mužika waqt il-kunċert *The Three Tenors* fil-Belt Valletta.

Sfortunatament minħabba l-pandemija kellna għal darb'ohra nitilfu d-dħul sostanzjali li konna nagħmlu mill-bottegħini li narmaw fil-ġranet tal-BirguFest għax għal darb'ohra din l-attività kulturali ma saritx. Iżda b'wiċċna minn quddiem nghidu li wara sentejn ergajna għamilna s-solitu ġabira kbira f'Hadd il-Ġhid. Il-ġabra tax-xahar kompliet tiżdied anke fi żmien il-pandemija. Dan bis-saħħa ta' mezzu teknoloġici bħalma huma *Revolut*, fejn minkejja li n-nies qajla rajnihom tul sentejn, xorta sibna mod kif inkomplu nilħquhom. Grazzi lil dawk kollha li feħmu li minkejja li ma stajnix nippreżentaw il-programm normali tan-nar, baqqi għiġi jgħinuna biex insaħħu l-pożizzjoni

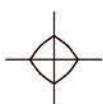

HOME IS
WHERE THE
CHILL IS.

HEAT
HAPPENS
STAY COOL

Sprite

© 2022 The Coca-Cola Company

finanzjarja tagħna għal meta tasal is-siegħa, kif fil-fatt issa waslet. Irridu ngħidu grazzi lil tant benefatturi li għandna, li din is-sena reġgħu offrew bhas-snin l-imghoddija li jħall-su l-blalen l-kbar li ħa jkollna u affar iż-żejt ohra partikolari. M'ahniex 'il bogħod biex nilħqu c-ċifra meħtieġa għal din is-sena. U ninsabu persważi li se nerġġu nsibukom mill-ġdid fil-ġabrab kbira li ħa nagħmlu fil-ġranet tal-festa.

Matul is-sena li ghaddiet kellna spejjeż oħra li hassejna l-bżonn li jridu jsiru. Fost dawn kien hemm il-manutenzjoni meħtieġa tal-opra tal-baħar li għandha fil-propjetà tagħha l-Għaqda tagħna u li hija strumentali immens fil-hidma tagħna fil-ġranet tal-festa. Apparti hekk inħadem pontun ġdid biex inkunu nistgħu nesibixxu aħjar ix-xogħol waqt il-wirja ta' lejlet il-festa.

Fir-rigward tal-ħruq tan-nar, parti l-problema tal-braken li tkellem fuqha f-paġna oħra l-President tal-Ġhaqda, din is-sena affacċajna problema ġidida. Ĝejna nfurmati li daqshekk nistgħu nużaw il-blat ta' Bighi għall-ħruq tan-nar minħabba żvilupp infrastrutturali riċenti li sar. Sakemm morna għall-istampa, għadna qed nippruvaw li jkollna servizz ta' barkun wieħed fil-31 ta' Lulju, għax din hi l-unika alternattiva għall-blat ta' Bighi, biex inkunu nistgħu nisparaw fil-ġurnata tal-bidu tal-festa.

Apparti hekk, bħalma jaf kulhadd, bħalissa għaddej il-proġett tat-Toqba u allura ma kienx possibbli biex f'din iż-żona f'lejlet il-festa jkun hemm il-mużika bħalma konna nagħmlu kull sena. Għaldaqstant qed nippruvaw esperiment ġdid li jista' jkun li fil-ġejjeni nħossu li hu aħjar. Se nċa qalqu l-logistika kollha taż-żona prinċipali ta' *La Notte di San Lorenzo* 2022 għal ħdejn il-Klabb tal-Boccì.

Dan sar ukoll b'kollaborazzjoni sħiħa mal-Kunitat Festi Esterni San Lawrenz, li aċċetta li anke jixxgħel din iż-żona u anke li l-baned mistiedna jdoqqu marċi u programm mužikali f'dan il-post qabel u waqt l-ispettaklu. Grazzi wkoll lil *barman*

Punt li ma nistax ma nsemmix hu l-għaqda kbira li hawn bħalissa bejn l-entitajiet tal-festa tagħna. Dan grazzi għas-sentejn li għamilna naħdmu flimkien meta ma kellniex il-festa kif nafuha. Nemmen li dawk l-imbierka xandiriet fuq *Facebook* u s-sigħat twal li qattajna flimkien servew biex illum sirna kważi haġa wahda bejnietna u nifħmu lil xulxin hafna aktar. Dan deher ċar fil-marċ u l-aktivitajiet li għħamilna flimkien fl-Ewwel Erbgħha. Veru każ, ta' kif dejjem ngħid jien, li Tal-Palma jafu jqumu għal kull okkażjoni.

Dejjem dwar l-għaqda, matul dawn is-sentejn irnexxielna npoġġu madwar mejda aħna u l-għaqdiet tan-nar tal-Kottonera. Kulħadd hu konxju ta' xi fit rivalità li hemm bejnietna u għal bidu kien kważi surreali tarana niddiskut bejnietna. F'Settembru li għadda ġejna mistiedna wkoll fuq il-braken ta' shabna s-Sengleani, stedina li rreċiprokajna min-naħha tagħna wkoll. Flimkien ma' ta' Bormla u l-Isla, parti li qed niddiskut problemi komuni, qed naħdmu biex jekk Alla jrid fil-ġejjeni qarib intellgħu xi haġa flimkien fl-ibliet tal-Kottonera.

Il-ħidma tagħna mill-2019 sallum mhux biss sarfet biex meta ma kienx hawn festa esterna xorta waħda aħna ppreżentajna programm pirotekniku ridott, iż-żda se jsarraf biex fil-festa li ġejja nippreżentaw l-akbar programm ta' nar li qatt kellna. Ir-raġuni hi waħda. Dik li għal sentejn shah certu nar ma ntużax u allura issa wasalna

MOTOR INSURANCE

Highly competitive
and
affordable
motor
insurance

BONNICI INSURANCE
AGENCY LIMITED

agents for Middlesea Insurance p.l.c.
protection all around

Sabrina Vella (T.I.I.) 19A, Nestu Lalviera Str, Vittoriosa. T: (+356) 21678542 M: (+356) 99092700
E: vellasabrina@yahoo.com

Sabrina Vella is an enrolled Tied Insurance Intermediary for Middlesea Insurance p.l.c. (MSI). MSI is authorised by the Malta Financial Services Authority (MFSA) to carry on Long Term and General Business under the Insurance Business Act 1998. Both are regulated by the MFSA.

COM 110609 194

**FREE VRT
or EQUIVALENT DISCOUNT**
with a new Motor
Insurance Policy

Terms and Conditions apply

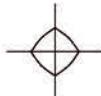
**ADDITIONAL EXTENSIONS AT NO EXTRA PREMIUM,
DEPENDING ON TYPE OF COVER TAKEN**

- Roadside Assistance following an accident
- Full Breakdown Cover for Comprehensive Private Policies
- Personal Accident for all passengers
- Legal Assistance for uninsured losses
- Courtesy Vehicle for Comprehensive Private Policies
- Personal Belongings
- Loss of Keys
- Glass Breakage

**EXTENSIVE BENEFITS DESIGNED TO KEEP YOU
MOVING AT NO ADDITIONAL EXPENSE**

- Reduced minimum premiums
- Improved no claims discounts
- When claiming for third party damage only, no excess applies for drivers over 21 years of age

Bonnici Insurance Agency Limited are agents for Middlesea Insurance p.l.c.
Both companies are authorised by the Malta Financial Services Authority.

f'mument li dan jintuża kollu għall-festa li ġejja. Infatti apparti s-soltu nar li naħarqu fil-31 ta' Lulju, 6 u 7 ta' Awwissu u fl-10 ta' Awwissu matul il-gurnata, din is-sena se jkollna l-akbar ħarqa martaletti li qatt kellna waqt il-purċiżjoni ta' jum il-festa u l-ħarqiet tal-Antevigilja, *Te Deum* u Translazzjoni sejkun ferm speċjali u b'murtali ta' kwalità superjuri. *La Notte di San Lorenzo 2022* se tkun ukoll akbar mis-soltu u stennew il-famuža kaxxa tal-ħruġ għax jekk il-Bambin irid li jmur kollox sew, se tkun kaxxa memorabbli għal ħafna snin.

Biex dan kollu seta' jkun possibbli sibna spalla minn dawn l-azjendi: Fondazzjoni Kottonera, *JAC Steel*, *Olde City Pub*, *Sound Solutions*, *Audio Sound System*, *Alexandra Hotel*, *Esplora*, *Wild West Bar*, *Cilia Building Contractors*, *Fava Woodworks*, *Big Bun Bakery*, *Paramount Garage*, *Endrichton*, *Santana Hotel*, *J Bonello Ltd*, *Café Du*

Brazil, *Mifsud Garage* u *Grand Hotel*. Grazzi mill-qalb ukoll lil Melvin Degiorgio li ta' kull sena jiddisinja l-poster uffiċċiali, lill-Kunsill Lokali Birgu tal-koperazzjoni, kif ukoll lill-awtoritajiet kollha tal-paċenzja li jieħdu bina. Grazzi wkoll lil Dorian Cassar u lil Arthur Caruana li għoġġobhom jerġgħu jgħinuna senza interassi fil-kummentarju ta' lejlet il-festa u l-promozzjoni rispettivament.

Fl-ahħarnett grazzi lil Alla l-Imbierek u lil San Lawrenz li jżommu jdejhom fuqna kontinwament. Nittamaw li b'dak li ppreparajna npaxxu lilkom għeżeż Vittoriosani u lil tant eluf li żgur se jerġgħu joħonqu l-inħawi kollha tal-Port il-Kbir. B'kuragg u determinazzjoni, se nkomplu nagħtu saħħitna kollha biex l-imħabba għall-festa ta' Lorenzu, li sawwarna fina sa minn ċkunitna, tkompli tkun l-ixprun għall-ġejjeni mill-isbah ta' piroteknika f'din il-festa principali ta' Belt twelidna. Minn qalbi nawguralkom il-festa t-tajba. □

The Annual Summer Fireworks Displays in the Grand Harbour

La Notte di San Lorenzo

10 AUGUST 1915hrs Spectacular Daylight Fireworks Show	09 AUGUST 2200hrs Pyro-Musical displays Traditional Maltese Fireworks
--	---

Best viewing point on the bastions - next to Birgu Bocci Club (where there will be also the Sound System)

JAC STEEL LTD

KOTTONERA FOUNDATION

CAFE DU BRAZIL

BIG BUN BAKERY & CONFECTIONERY
Daily fresh bread - 24hrs delivery service

SOUND SOLUTIONS EVENTS

HOTEL Santana

PAUL CILIA Building Contractors

Klabb Boċċi BAR

FAVA WOODWORKS

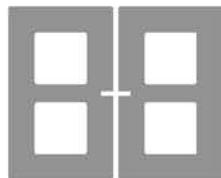
esplora

josephbonello

AUDIO SYSTEM EVENT EQUIPMENT RENTALS

Paramount

GRAND HOTEL

BALLUT BLOCKS

Ballut Blocks Ltd. Wied Filep, L/O Naxxar, Malta
Tel: (356) 21573093, 21572666, 21576419, 21487738
Fax: (356) 21575562 E-Mail: ballut@ballutblocks.com

**FROM STRENGTH
TO STRENGTH**
**PROVIDING SERVICE TO THE
CONSTRUCTION INDUSTRY**

Ballut Blocks, formed in 1951, is one of the earliest to be established in the local building and construction industry and was amongst the very first to be registered as a limited liability company in 1964. Over the years the Company has expanded, from the production of concrete blocks to the manufacture of all types of prefabricated concrete products and to the formation of a comprehensive fleet of specialised equipment for earth-moving, rock cutting and other civil engineering works.

General Precast Concrete Ltd Hal Far Industrial Estate
Tel: (356) 21653802, (356) 21653005 Fax: (356) 21659536 E-Mail: info@generalprecastconcrete.com

www.ballutblocks.com

PROGRAMM TAL-LOGHOB TAN-NAR FESTA SAN LAWRENZ 2022

GHAQDA PIROTEKNIKA 10 TA' AWWISSU

Il-Hadd, 31 ta' Lulju -

Ftuu tal-Festa - Mota tan-Novena

8am u 12pm: Jinħarqu diversi murtali tal-bomba u murgaletti tal-ħsejjes u fuq il-bombi.

7.30pm: Kif tispicċa l-mota tan-novena, jinħarqu diversi murtali tal-bomba, murgaletti tal-bombi, tal-ħsejjes u oħrajn bil-logħob.

Is-Sibt, 6 ta' Awwissu -

Il-Marċ taż-Żgħażaq

8am u 12pm: Jinħarqu diversi murtali tal-bomba u murgaletti tal-ħsejjes u fuq il-bombi.

8pm: Jinħarqu diversi murtali tal-bomba, murgaletti tal-bombi, tal-ħsejjes u oħrajn bil-logħob.

11.30pm: Nar sinkronizzat mal-mužika fi tniem l-ispettaklu minn fuq it-Torri ta' San Ģwann - sponsorjat mis-SŽP.

Il-Hadd, 7 ta' Awwissu -

Kunċert Banda Vittoriosa San Lawrenz

8am u 12pm: Jinħarqu diversi murtali tal-bomba u murgaletti tal-ħsejjes u fuq il-bombi.

8.30pm: Jinħarqu diversi murtali tal-bomba, murgaletti tal-bombi, tal-ħsejjes u oħrajn bil-logħob.

It-Tnejn, 8 ta' Awwissu – L-Antevigilja

8am: Jinħarqu diversi murtali tal-bomba, murgaletti tal-ħsejjes u fuq il-bombi.

12pm: Hruq ta' diversi murtali tal-bomba, kaxxa nfernali Spanjola u diversi murgaletti

tal-ħsejjes u fuq il-bombi - sponsorjat mill-Kumitat tal-Festa.

8.45pm: Mal-bidu tad-dimostrazzjoni bl-istawta ta' San Lawrenz Jagħti d-Dawl lill-Ġhomja, hruq ta' murtali tal-lampjun, wara jinħarqu diversi murgaletti tal-beraq ikkulurit, tal-bombi, tal-ħsejjes u bil-logħob. Fl-ahħar jinharaq sett murtali tradizzjonali tal-kulur.

12am: Kaxxa nfernali tal-kulur minn fuq it-Torri ta' San Ģwann hekk kif l-istawta tittella' fuq il-kolonna.

It-Tlieta, 9 ta' Awwissu – Lejlet il-Festa

9.30am: Mad-daqq tat-Te Deum jinħaraq salut, kaxxa nfernali Spanjola u diversi murgaletti tal-bombi, tal-ħsejjes u bil-logħob.

12pm: Hruq ta' diversi murtali tal-bomba, murgaletti tal-ħsejjes, tal-bombi u bil-logħob.

7pm: Nagħtu tislima xierqa lir-relikwija devota ta' San Lawrenz waqt it-Traslazzjoni solenni bil-hruq ta' salut u kaxxa nfernali Spanjola.

Wara jinħarqu diversi settijiet ta' murgaletti tal-bombi, tal-ħsejjes u bil-logħob.

10pm: La Notte di San Lorenzo 2022 -

L-ispettaklu ta' Lejlet il-Festa

Spettaklu pirotekniku bi preżentazzjoni ta' Dorian Cassar u bil-partecipazzjoni tal-Baned Maria Assunta tal-Gudja u San Leonardu ta' Hal Kirkop. L-ispettaklu jibda b'wirja ta' nar sinkronizzat mal-mužika u wara jinħarqu diversi murtali tradizzjonali bil-logħob,

VITTORIOSA PHARMACY

EST 1907

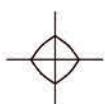
*An Institution in the Heart of the
Three Cities*

IL-FESTA T-TAJBA LIL KULHADD!

9, Main Gate Street, Vittoriosa. T: 21 807529

E: vittoriosapharmacy@gmail.com

 Find us on
Facebook

ħsejjes u beraq ikkulurit, kif ukoll diversi murtali tradizzjonali tal-kulur.

L-gheluq ta' din is-serata se tkun wirja unika ta' logħob tan-nar issinkronizzat mal-mužika u wirja oħra ta' logħob tan-nar tradizzjonali li se tkun ukoll akkumpanjata mill-mužika. Dawn iż-żewġ spettakli finali ħa jinħarqu bis-sistema *Pyromaster*.

11.30pm: Logħob tan-nar tal-art quddiem il-knisja parrokkjali sponsorjat mill-Kumitat Festi Esterni San Lawrenz.

L-Erbgħa, 10 ta' Awwissu –

***Jum San Lawrenz,
Patrun tal-Belt Vittoriosa***

8am: L-Għaqda Piroteknika 10 ta' Awwissu tagħti merħba xierqa lil dan l-isbah jum tal-Belt Vittoriosa bi ħruq ta' diversi murtali tal-bomba, martaletti bil-ħsejjes, fuq il-bombi u bil-logħob. Tinharaq ukoll kaxxa nfernali Spanjola.

11am: Waqt is-Sanctus tal-quddiesa tal-festa, jinħarqu diversi murtali tal-bomba, martaletti bil-ħsejjes, fuq il-bombi u bil-logħob.

12pm: Hruq ta' diversi murtali tal-bomba, martaletti tal-ħsejjes, fuq il-bombi u bil-logħob. Fl-aħħar tinharaq kaxxa nfernali Spanjola.

7.15pm: L-ispettaklu pirotekniku annwali ta' Jum San Lawrenz mill-Għaqda Piroteknika 10 ta' Awwissu

Hruq ta' salut tal-bomba hekk kif tibda ħierga l-purċiżjoni. Eżatt wara tinharaq kaxxa nfernali spettakolari bis-sistema *Pyromaster* u li se tinkludi diversi effetti piroteknici tad-dahha kkulurita, Spanjola irqiqa u kkulurita, diversi fuuħ tal-beraq bi ħsejjes

diversi, martaletti tal-ħsejjes, fuq il-bombi, kif ukoll bil-logħob u diversi baraxxijiet.

Wara l-kaxxa tal-ħruq, jinħarqu sett ta' martaletti bil-logħob. Matul il-purċiżjoni jinħarqu diversi murtali tal-bomba, martaletti b'diversi tipi ta' ħsejjes, tal-bombi u bil-logħob.

Tinharaq kaxxa nfernali tal-kulur fuq it-Torri ta' San Ģwann kif il-purċiżjoni tasal fi Triq il-Mina l-Kbira. Eżatt wara jinħarqu diversi martaletti tal-ħsejjes, fuq il-bombi u bil-logħob tal-beraq ikkulurit.

Dan l-ispettaklu pirotekniku ta' Jum San Lawrenz jiġi fi tniemu b'sett murtali tradizzjonali tal-kulur u b'kaxxa nfernali Spanjola bil-beraq kkulurit.

Il-logħob tan-nar li se jinħaraq matul il-festa 2022 hu kkordinat kollu mill-Għaqda Piroteknika 10 ta' Awwissu u kien immanifatturat minn:

- Kumpless tan-Nar 25 ta' Novembru - Żejtun;
- Kumpless tan-Nar San ġorġ - Qormi;
- Kumpless tan-Nar Banda Sant'Andrija - Luqa;
- Għaqda tan-Nar 22 ta' Frar - Birżebbuġa;
- Kumpless tan-Nar Santa Marija - Qrendi;
- Kumpless tan-Nar Madonna ta' Lourdes - Qrendi;
- Kumpless tan-Nar Santa Marija - Mqabba;
- Kumpless tan-Nar Madonna ta' Lourdes - San ġwann;
- Għaqda tan-Nar Fontana - Fontana;
- Għaqda tan-Nar Maria Bambina - Banda Vittorja, Naxxar;
- Karol Spiteri.

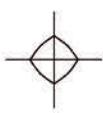
Inroddu ġajr lil Karol, dawn il-kumplessi/ kmamar tan-nar li qed jaħdmu magħna. □

TOTAL
One-Stop Tools Station

Trade Enquiries: **Firm B. Pullicino** Tel: 21676627 - 21676629

Melvin De Giorgio
PHOTOGRAPHY

www.melvinedegiorgio.com
99823536

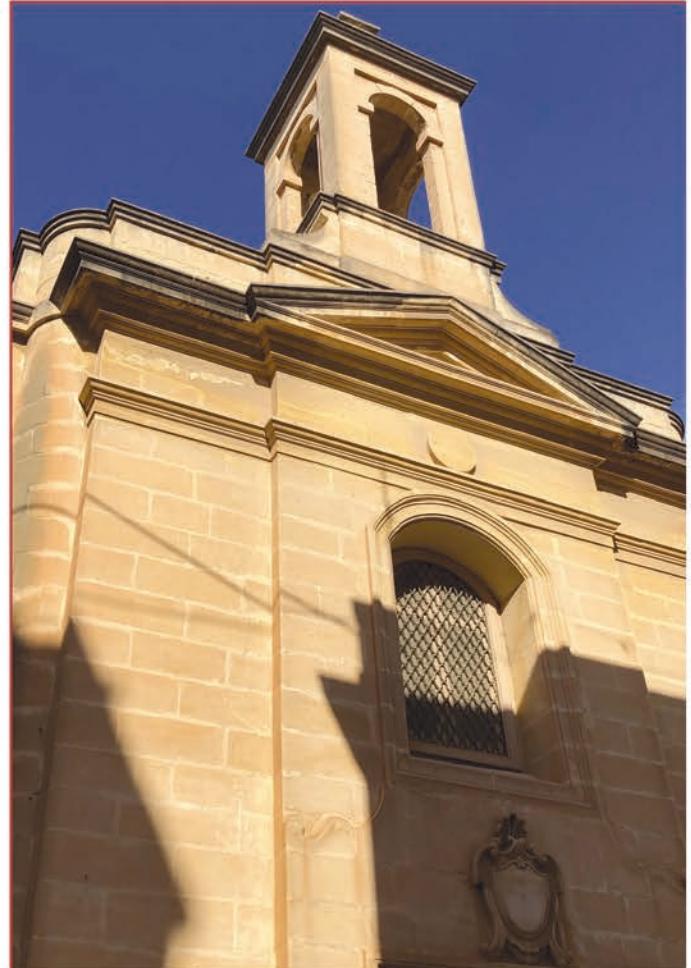
IL-PARROČČA GRIEGA - KATTOLIKA TERĞA' LURA FIL-BIRGU

KAN PAPĀS PROF MARTIN ZAMMIT

KAPPILLAN KNISJA KATTOLIKA-GRIEGA

Fi ħdan il-Knisja Kattolika Universalis, minbarra l-Knisja Latina, hemm tlieta u ghoxrin Knisja Kattolika oħra, imsejħa "Knejjes Orjentali". Ĝhalkemm huma f'għaqda shiħa mal-Papa, madankollu dawn il-knejjes iżommu r-riti u l-wirt spiritwali partikulari tagħhom. Ħmistax minn dawn il-Knejjes, fosthom il-Knisja Griega-Kattolika, isegwu r-rit u t-tradizzjoni spiritwali Biżantina (Griega), l-istess rit u tradizzjoni tal-Knejjes Ortodossi li huma mifruدا mill-Knisja Kattolika. Kull waħda minn dawn il-Knejjes Orjentali fi ħdan il-Knisja Kattolika għandha l-gerarkija ekkleżjastika tagħha, u kollha kemm huma jaqgħu taħt il-Kodiċi tal-Liġi Kanonika speċjali għalihom.

Huwa kkalkulat li dawn l-Insara Kattolici Orjentali jagħmlu b'kolloks madwar sittax-il miljun ruh. Fost l-akbar Knejjes Kattolici Orjentali nsibu dawk tal-Ukrajna, il-Maroniti fil-Libān, is-Siro-Malabarizi fl-Indja u l-Melkiti Ġħarab fil-Lvant Nofsani. Barra minn hekk, mijiet ta' eluf ta' dawn l-Insara jinsabu mxerrdin fl-artijiet tal-emigrazzjoni, bħal ngħidu aħna, l-Ewropa, l-Amerika, il-Kanada, l-Australja, u f'hafna pajjiżi oħra. F'Malta għandna waħda minn dawn il-Knejjes Kattolici Orjentali, dik Griega-Kattolika, iddedikata lil Sidna Marija ta' Damasku, magħrufa ahjar bhala d-“Damaxxena”, u li tinsab fi Triq l-Arċisqof, fil-Belt Valletta. It-tradizzjoni Biżantina f'Malta tmur lura għal nofs l-ewwel millennju, meta Malta u Sqallija kienu

jagħmlu parti mill-Imperu ta' Biżanzju u l-gżejjer Maltin kienu jaqgħu taħt il-ġurisdizzjoni ekkleżjastika Biżantina.

Meta fl-1530 il-Kavallieri tal-Ordni ta' San Ģwann waslu Malta, magħhom kellhom ġhadd ta' familji Griegi li kienu ngħaqdu mal-Kavallieri fil-ħarba tagħhom mill-gżira

MJK was established in 1998. Project Cargo and Heavy Lifting is our core business. We also specialise in customs clearance, haulage services and freight forwarding. Our fleet includes mobile cranes from 13 ton to 300 ton.

Email: sales@mjk.com.mt
Tel: +356 21677668

www.mjk.com.mt

ta' Rodi, meta din waqghet f'idejn l-Ottomani Torok fis-sena 1522.

Kien fil-Birgu li dawn il-Griegi, li kienu jgħoddu madwar 500 ruħ, kienu sabu d-dar ġdida tagħhom. Fil-Birgu huma nghataw tliet knejjes: dik ta' Santa Katerina, li għiet iddedikata lil Sidtna Marija ta' Damasku, dik ta' Sant'Agata u l-knisja ta' San Nikola, li għiet iddedikata lil San ġorġ. Wara l-Assedju l-Kbir tal-1565, ħafna membri tal-komunità Griega marru joqogħdu fil-belt il-ġdida, Valletta, fejn kellhom żewġ knejjes, dik ta' San Nikola ta' Bari, fi Triq il-Merkanti, u dik iddedikata lil Sidtna Marija ta' Damasku, fi Triq l-Arcisqof.

Il-komunità Griega-Kattolika hija organizzata f'dik li tissejja ġi 'parroċċa personali'. Il-kappillan preżenti huwa r-Reverendu Papas Martin Zammit. Il-kelma Griega 'papas' litteralment tfisser "missier", imma fil-kuntest ekklejżastiku għandha t-tifsira ta' "qassis". Tissejja ġi tal-Griegi għaliex, sa xi żmien ilu, ħafna mill-fidili kienu Griegi, jew ta' nisel Grieg. Illum dawn naqsu ħafna u posthom qed joħdu fidili Nsara Maltin u barranin li għandhom għal qalbhom l-ispiritwalitā Orjentali. Barra minn hekk, il-knisja tissejja ġi tal-Griegi għaliex il-quddiesa jew il-liturgija, ta' nhar ta' Hadd, li ssir fid-9.00 ta' filgħodu, għadha ssir bl-ilsien Grieg. Matul il-ġimħa, tiġi cċelebrata liturgija bl-ilsien Malti fis-7.30 ta' filgħodu.

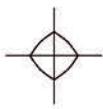
Il-kwadru titulari li nsibu fil-knisja tat-Trinità

Fuq inizjattiva personali tal-Arcipriet tal-Kolleġġata ta' San Lawrenz, Dun Karm Busutti u bl-approvazzjoni tal-Arcisqof ta' Malta Charles J Scicluna, f'April tal-2022 il-Parroċċa Griega-Kattolika ngħatnat l-użu tal-knisja tal-Wisq Qaddisa Trinità fil-Belt Vittoriosa, biex b'hekk l-ispiritwalitā Biżantina reġgħet lura f'din il-Belt wara li kienet li ilha nieqsa minnha għal ħafna snin. Is-servizzi li se jsiru minn din il-knisja, il-biċċa l-kbira tagħhom bil-Malti, sejkun miftuha għal kulħadd. □

CONSERVATION AND RESTORATION
OF ART AND ARCHITECTURE

Exporters Street, Zone 2
Central Business District | Birkirkara CBD 2040
[t] +356 21491297 | [m] +356 79961838
www.recoop.com.mt

II-Kapitlu tal-Knisja Matriċi Konventwali u Kollegġjata Insinji ta' San Lawrenz LM Belt Vittoriosa

Kan Arċipriet Dun Karm Busuttil, STh Dip; BA (Hons), MA (Human Rights & Democ),
Magister Iuris (Int Law) (Melit), MA (Dip Std)

Kan Dekan Dun Lawrenz Bonnici, Lic D (Angelicum), MSTh (Teresianum)
Kan Teżorier Dun Brendan M Gatt, SThB (Melit), JCL, Dip Juris (Greg), SMOM
Kan Primiċerju Mons Pawl Raggio, Cap SS

Kan Kantur Dun Stephen Attard, BA Theol & Human Studies, SThB, SThL (Melit), SLL (Ans)
Kan Penitenzier Dun Keith Scicluna, BA Theol & Human Studies, SThB (Melit)
Kan Teologu Ing Joe Galea, BSc (Eng), SThB, Dip Past Theol (Melit)

Kanonci Onorarji

L-Eminenza Tieghu I-Kardinal Peter Kodwo Appiah Turkson,
Kanċillier tal-Pontifiċja Akkademja tax-Xjenzi u tal-Pontifiċja Akkademja tax-Xjenzi Soċjal;

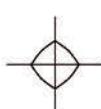
L-Excellenza Tieghu Mons Manuel Nin i Güell OSB,
Isqof Titulari ta' Karkabja u Eżarka Apostoliku għall-Biżantini Kattoliċi ġewwa I-Greċja

L-Excellenza Tieghu I-Ballju Fra John Edward Critien OSJ
Kan Dun Andrew Borg, SRN, SThB, SThL (Melit)

Kan Dun Marc Andre Camilleri, BA Theol & Human Studies, SThB (Melit)
Kan Dun Joseph Caruana
Kan Dun Joseph Cilia

Kan Dr Nicholas Doublet, SThL (Melit), HED (Greg)
Kan Dun Christopher Galea, BA Theol. & Human Studies, Dip. Past. Theol. (Melit.)
Kan Dun John Muscat, KCHS

Kan Dr David Torpiano, BA Theol & Human Studies, SThB, SThL (Melit), SThD (Greg)
Kan Papàs Prof Martin Zammit, BA, BA (Hons), BA Divinity (Heythrop London), MA Theology
(Winchester), PhD (Melit)
Mazzier: Is-Sur Charles Gellel

melita

Save more with All in+

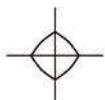
Our internet customers
save more with each
Endless mobile plan

from
€16.99

Inspired by people like you

A 32 cent call charge applies. Terms and conditions apply.

PROGRAMM TAL-FESTI

LI SE JSIRU FIL-KNISJA KONVENTWALI,
MATRICI, KOLLEĞĞJATA U PARROKKJALI
AD UNUR SAN LAWRENZ, LEVITA U MARTRI
PATRUN TAL-BELT REBBIEHA

IT-TNEJN – 25 TA' LULJU

7pm: 'San Lawrenz Ikona ta' Xhieda' - Akademja taħt il-patroċinju tal-Arcipriet, il-Kan Dun Karm Busutil, li rregala l-ikona ta' San Lawrenz lill-parrocċċa. Mužika sagra, interventi, diskorsi u tberik tal-ikona ta' San Lawrenz mill-Arcipriet.

IT-TLIETA – 26 TA' LULJU HRUĞ TAL-VARA TITULARI

6pm: Quddiesa mill-Arcipriet u l-Kapitlu. Wara ħruġ minn niċċa tal-vara San Lawrenz.

L-ERBGHA – 27 TA' LULJU L-AHHAR ERBGHATA' SAN LAWRENZ

6pm: Quddiesa tal-Aħħar Erbgħa ta' San

Lawrenz mill-Arcipriet u l-Kapitlu.

IL-HAMIS – 28 TA' LULJU

6:30pm: Purċissjoni mill-knisja Kolleġġjata sal-knisja tat-Trinità minn fejn tingieb l-ikona ta' San Lawrenz lura lejn il-Kolleġġjata, fejn imbagħad jitkanta l-innu Biżżejt Akatistos lil San Lawrenz. Imexxi Mons Manuel Nin OSB, Eżarka Apostoliku ghall-Biżantini Kattoliċi fil-Greċċa.

IL-ĞIMGHA – 29 TA' LULJU

8:30pm: 'Dawl jiddi Dija jismu l-Kbir Laurentius' - Oratorju taħt il-patroċinju ta' Mons Manuel Nin OSB, Eżarka Apostoliku ghall-Biżantini Kattoliċi fil-Greċċa.

IL-HADD - 3 TA' LULJU BIDU TAL-FESTA

6pm: Pontifikal solenni bir-Rit Biżantin minn Mons Manuel Nin OSB, Eżarka Apostoliku għall-Biżantini Kattoliċi fil-Greċċa.

Fi tmiem il-Pontifikal Mons Nin se joffri salib pettorali lill-vara ta' San Lawrenz. Iċ-ċelebrazzjoni tagħlaq bl-Innu San Lawrenz.

7:30pm: Daqq tal-Mota li thabbar il-bidu tan-novena.

9pm: Il-Banda Vittoriosa San Lawrenz tibda marċ minn ħdejn il-Każin tal-Banda fil-Pjazza, bis-sehem tat-tfal tal-parroċċa tagħna u l-istatwa tat-tfal ta' San Lawrenz. Fi tmiem il-marċ l-istatwa tittella' fuq il-kolonna fuq iz-zuntier tal-knisja.

IT-TNEJN - 1 TA' AWWISSU BIDUTAN NOVENA

Jum ir-Romol u l-Għeżejj li ħallewna

6:30pm: Quddiesa tan-Novena minn Fr John Avellino. Tul in-novena jiprijetka l-Kan Noel Camilleri D'Amato.

Mistiedna r-romol tal-parroċċa u l-familjari ta' dawk li mietu matul l-ahħar sena.

Wara l-quddiesa, antifona, Ċelebrazzjoni Ewkaristika, baska sagħementali, bews relikwija San Lawrenz u Innu San Lawrenz.

IT-TLIETA - 2 TA' AWWISSU IT-TIENI JUM TAN-NOVENA

Jum il-Membri tal-Ġhaqdiet

6:30pm: Quddiesa tan-Novena mill-Kan Dun Christopher Galea, bis-sehem tal-bandisti u l-isstudenti tal-Iskola tal-Mużika tas-Socjetà Mużikali Banda San Lawrenz.

Mistiedna l-membri tal-ġhaqdiet tal-parroċċa.

Wara l-quddiesa kollox bħall-jum ta' qabel.

L-ERBGHA - 3 TA' AWWISSU IT-TIELET JUM TAN-NOVENA

Jum il-Vokazzjonijiet u l-Abbatini

6:30pm: Quddiesa tan-Novena mill-eks Arcipriet, il-Kan Primiċerju Mons Pawlu Raggio.

Mistiedna l-membri kollha tal-komunità biex nitolbu għal aktar vokazzjonijiet.

Wara l-quddiesa, kollox bħall-jum ta' qabel.

8pm: Riċeviment tal-festa f'Palazzo Huesca, sede tas-Socjetà Mużikali San Lawrenz.

IL-HAMIS - 4 TA' AWWISSU IR-RABA' JUM TAN-NOVENA

Jum it-Tfal

6:30pm: Quddiesa tan-novena mill-Kan Dun Andrew Borg.

Mistiedna t-tfal u l-adolexxenti li jattendu ċ-Ċentru tal-Katekiżmu u l-membri tal-familja tagħhom.

Wara l-quddiesa, kollox bħall-jum ta' qabel.

8pm: Ikla tal-festa fil-Pjazza tal-Birgu, organizzata mill-Kumitat tal-Festa. Mistieden speċjali Renato.

IL-ĞIMGHA - 5 TA' AWWISSU IL-HAMES JUM TAN-NOVENA

Jum il-Benefatturi, il-Voluntiera u l-Vittoriosani li jgħixu barra l-Birgu

6:30pm: Quddiesa tan-Novena mill-Kan Teologu Dun Joseph Galea, li din is-sena qed jiċċelebra t-30 anniversarju tal-ordinazzjoni saċċerdotali tiegħi.

Mistiedna l-benefatturi tal-parroċċa u l-Vittoriosani li m'għadhomx jgħixu l-Birgu.

Wara l-quddiesa, kollox bħall-jum ta' qabel.

8pm: Kuncert ta' mužika klassika fil-knisja parrokkjali mis-Sicily Chamber Ensemble.

**IS-SIBT - 6 TA' AWWISSU
IS-SITT JUM TAN-NOVENA**
Jum il-Anzjani

6:30pm: Quddiesa tan-Novena mill-Kan Teżorier Dun Brendan M Gatt.

Mistiedna specjali l-anzjani tal-parroċċa tagħna.

Wara l-quddiesa, kollox bħall-jum ta' qabel.

8pm: Marč mill-Banda San Filep ta' Haż-Żebbuġ madwar it-toroq tal-Birgu. Fi tmiem il-marċ is-Sezzjoni Żgħażagħ Palmiżi tippreżenta *Symphony of Lights* fuq it-Torri ta' San Ģwann.

**IL-HADD - 7 TA' AWWISSU
IS-SEBA' JUM TAN-NOVENA**

Jum il-Familja

6:30pm: Quddiesa tan-Novena mill-Kan Penitenzier Dun Keith Scicluna.

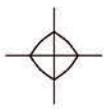
Mistiedna l-familji kollha tal-parroċċa tagħna.

Wara l-quddiesa, kollox bħall-jum ta' qabel.

8.15pm: Marċ mill-Banda Vittoriosana San Lawrenz minn Triq il-Mina l-Kbira sal-Pjazza tal-Belt Vittoriosa, fejn wara tesegwixxi l-Programm *Vittoriosa in Festa* fuq il-plancier.

**IT-TNEJN - 8 TA' AWWISSU
L-ANTEVIĞILJA**
Jum iz-Żgħażagħ

10am: Marċ mill-Banda San Lawrenz li jibda mill-Pjazza.

6:30pm: Quddiesa tan-Novena mill-Kan Kantur Dun Stephen Attard.

Mistiedna ż-żgħażaqħ tal-parroċċa.

Wara l-quddiesa, jindaqqu l-Innu u l-Antifona ta' Dun Alwiġ Fenech, issir Ċelebrazzjoni Ewkaristika, baska sagħementali u bews tar-relikwija ta' San Lawrenz.

8.45pm: Il-Banda Vittoriosa San Lawrenz tilqa' l-istatwa ta' San Lawrenz 'Jagħti d-Dawl lill-Għomja' fil-Pjazza u tibda d-dimostrazzjoni bl-istatwa sa Triq il-Mina l-Kbira, fejn l-istatwa tittella' fuq il-kolonna fost id-daqq tal-Innu.

9:15pm: Il-Banda La Valette tagħmel Programm Mužikali fuq il-plancier. Wara tingħaqad mal-Banda San Lawrenz biex takkumpanja l-istatwa ta' San Lawrenz.

IT-TLIETA - 9 TA' AWWISSU LEJLET IL-FESTA

9am: Konċelebrazzjoni mmexxija mill-Arcipriet, il-Kan Dun Karm Busuttil, bil-kant tat-*Te Deum*.

10.30am: Il-Banda Vittoriosa San Lawrenz tibda l-marċ tat-*Te Deum*.

6pm: Quddiesa.

7pm: Traslazzjoni solenni tar-relikwija ta' San Lawrenz mill-knisja ta' Santa Skolastika sal-knisja parrokkjali. Jippresiedi l-Arcipriet, il-Kan Dun Karm Busuttil, flimkien mal-Kapitlu tal-Kolleġġjata u saċċerdoti oħra. Għas-Solenni u baska sagħementali.

7:30pm: Il-Banda San Ĝużepp tal-Kalkara tibda marċ minn quddiem *Olde City Pub*

fi Triq San Lawrenz. Aktar tard l-istess Banda tagħmel programm fuq is-Sur tat-Toqba, ħdejn il-Klabb tal-Boċċi.

8.30pm: Il-Banda San Leonardo ta' Hal Kirkop tesegwixxi Programm Mužikali fuq il-plancier fil-Pjazza. Wara tibda marċ mill-Pjazza li jkompli fit-toroq tal-Birgu.

10pm: *La Notte di San Lorenzo*: spettaklu uniku ta' logħob tan-nar tal-ajru sinkronizzat mal-mužika mtella' mill-Għaqda Piroteknika 10 t'Awwissu.

11.30pm: Logħob tan-nar tal-art fix-Xatt tal-Birgu, quddiem il-knisja parrokkjali.

L-ERBGHA – 10 TA' AWWISSU L-ĞHID TA' SAN LAWRENZ

4.30am: Mota tal-Ğhid ta' San Lawrenz.

7am: Konċelebrazzjoni mmexxija mill-Pirjol, Patri Aaron Zahra OP.

8am: Quddiesa kkonċelebrata bis-sehem tal-Kapitli ta' Bormla, l-Isla u San Pawl, il-Belt. Imexxi l-Kan Dun Anton Cassar, Arcipriest tal-Parroċċa Marija Immakulata ta' Bormla.

8:30am: Il-Banda Vittoriosa San Lawrenz tibda marċ mill-Pjazza sa *Couvre Porte* fejn tilqa' lill-Kardinal Mario Grech u twasslu sal-knisja parrokkjali.

9am: Kant ta' Tifħir ta' Sbieħ il-Jum

9:30am: Pontifikal Solenni ta' Jum San Lawrenz immexxi mill-Kardinal Mario Grech, flimkien mal-Kapitlu tal-Kolleġġjata u l-kleru. Jinseg il-paniġierku f'gieħ San Lawrenz il-Kan David Torpiano.

6pm: Quddiesa animata mill-grupp ta'

Agatha Zahra. Iqaddes Fr John Avellino.

7pm: Għasar Solenni.

6.15pm: Il-Banda Anici ta' Hal Qormi tibda marċ minn Triq il-Kardinal.

6.45pm: Il-Banda Ċittadina King's Own tal-Belt Valletta tibda marċ minn Triq Sir Paul Boffa.

7.15pm: Toħroġ il-purċiżjoni mmexxija mill-Arcipriet Kan Dun Karm Busuttil.

8pm: Il-Banda Kristu Re ta' Raħal Ġdid tibda marċ minn quddiem il-knisja ta' San Lawrenz.

11pm: Dħul tal-purċiżjoni fl-isfond tad-daqq tal-Antifona ta' Dun Alwiġ Fenech.

Wara Ċelebrazzjoni Ewkaristika, bews tar-relikwija u Innu San Lawrenz.

IL-HAMIS – 11 TA' AWWISSU

L-GHADA TAL-FESTA

9pm: Il-Banda Vittoriosana San Lawrenz tibda l-marċ tal-ġħada tal-festa mill-Pjazza. Meta l-Banda tasal ħdejn il-kolonna, titniżżejjel l-istatwa ta' San Lawrenz 'Jagħti d-Dawl lill-Għomja'. Wara l-Banda takkumpanja l-istatwa sal-Oratorju.

L-ERBGHA – 17 TA' AWWISSU

OTTAVA TA' SAN LAWRENZ

6pm: Quddiesa, repożizzjoni tar-relikwija ta' San Lawrenz, Ċelebrazzjoni Ewkaristika u barka saggmentali.

Għeluq il-festa ta' San Lawrenz 2022. □

IL-MUŽEW TAL-PARROČČA JIFTAH MILL-ĞDID

GEORGE AGIUS

SEGRETARJU SOĆJETÀ STORIKO KULTURALI TAL-BIRGU

Meta l-pandemija tal-COVID-19 waslet fil-gżejjjer tagħna, il-Mužew tal-parroċċa, bħal postijiet oħra tax-xorta tiegħu, kien kostrett jagħlaq il-bibien tiegħu għal żmien indefinit. Għall-bidu lkoll ħsibna li l-pandemija kienet kwistjoni ta' ffit xhur, iżda aktar ma' beda jgħaddi ż-żmien aktar bdejna nintebħu li l-affarijiet kienu sejkun xorta oħra.

Meta l-istorja tal-pandemija dehret li se titwal, bdejt naħseb bejni u bejn ruħi, jekk din is-sitwazzjoni kinitx qed toffrilna l-opportunità li nagħtu tindifa tajba lill-Mužew u nippruvaw norganizzawh xi ffit aħjar.

Tkellim mal-Arcipriet u l-kolleġi tas-Soċjetà Storiko Kulturali tal-Birgu biex nara x'jaħsbu u malli qasamt magħħom dak li kelli f'moħħi, mhux biss qablu, imma heġġuni biex infittxu nibdew. Meta fittixt l-ghajnejha, għall-grazzja ta' Alla kien bosta l-persuni li aċċettaw u hekk din il-ħolma setgħet titwettaq. Ma nixtieqxi insemmi ismijiet għax nibżä' li ninsa lil xi hadd, imma ippermekk nagħmel ecċeżżjoni u ngħid grazzi kbira lil Rita Vella u Lawrence Zahra li kien spalla ma' spalla miegħi, minn meta bdejna dan il-progett sal-lum. Meta lestejnej din il-ħidma, l-Arcipriet flimkien mal-Kumitat tas-Soċjetà ġasbu li jkun xieraq li nagħmlu ċeremonja żgħira li permezz tagħha nimmarkaw il-ftuħ mill-ġdid tal-Mužew.

George Agius jindirizza lil dawk preżenti waqt iċ-ċeremonja tal-ftuħ tal-MUŽEW

Iċ-ċeremonja tal-ftuħ

Iċ-ċeremonja tal-ftuħ tal-Mužew saret l-Erbgħa, 18 ta' Mejju 2022. Incidentalment mingħajr ma' ntbaħħna minn qabel, id-data magħżuha ġad-ding minn kif wkoll mal-anniversarju minn meta l-flotta Ottomana waslet fuq ix-xefaq ta'

gżixitna fl-1565. Iċ-ċeremonja, li għaliha attendiet ġemgħa sabiħa ta' nies, saret fil-wesgħa ta' quddiem l-Oratorju ta' San Ġużepp u tmexxiet minn Adrian Vella li hu il-PRO tas-Socjetà Storiko Kulturali tal-Birgu. Kienet tikkonsisti f'tiżwiqa ta' diskorsi u interventi mužikali li jidher li ntlaqgħu tajjeb mill-folla miġbura. Ĝiet ippreżentata kopja tal-ktieb *Swords of the Religion* lill-Arcipriet u lis-Sindku, mill-awtur innifsu Franco Davies. Dan il-ktieb jinkludi fih ritratti u tagħrif dwar ix-xabla ta' De Vallette li tifforma parti mill-kollezzjoni tal-Mużew tagħna.

Fi tmiem is-serata sar il-ftuħ u tberik tal-Mużew mill-Arcipriet Dun Karm Busuttil, segwit minn mument ta' talb fil-kappella tad-Damaxxena, immexxi mill-Papas Prof Kan Martin Zammit. Wara tbierket il-libsa tan-niċċa tal-istatwa ta' San Ġużepp, li tinżamm fl-istess Mużew. Din il-libsa ġdida saret fuq inizjattiva tal-Kummissjoni Ġimħa l-Kbira u ġiet imħallsa minn Edward Duncan. Is-serata spiċċat b'riceviment żgħir għal dawk kollha li kienu preżenti.

L-istorja tal-Mużew

Il-Mużew tal-parroċċa li nsibu fl-Oratorju ta' San Ġużepp twaqqaf fl-1990, permezz ta' hidma kongunta bejn is-Socjetà Storiko Kulturali Birgu u l-Arcipriet ta' dak iż-żmien, il-Kanonku Pawlu Raggio u l-Kapitlu. Dawn kienu sabu l-appoġġ finanzjarju tal-Ambaxxatur Ģermaniż ta' dik il-ħabta Dr Gottfried Pagenstert u ta' kumpaniji oħra stabbiliti. Dak iż-żmien il-moħħi ewljeni biex dan il-Mużew fetah il-bibien tiegħu kien is-Segretarju tas-Socjetà tagħna s-Sur Lorenzo Zahra. Huwa hadem kemm felah biex ġabar hafna mill-artifatti li għadhom esibiti fil-Mużew sal-lum. Ha ħsieb ukoll igħiġib

bosta artifatti mill-knejjes ta' San Flippu u Tal-Karmnu, kif ukoll opri artistici, fided u paramenti sagri mill-Kolleggjata ta' San Lawrenz. Is-Socjetà tagħna kkontribwiet ukoll billi rregalat bosta oggetti storici li kienet akkumulat sa mit-twaqqif tagħha fl-1954. Meta l-Mużew infetaħ, kienu bosta l-Vittoriosani li komplew jagħnu l-kollezzjoni billi offrew oggetti antiki u storici li kellhom fi djarhom. Is-Socjetà Storiko Kulturali Birgu mhux biss kienet strumentali sa ma' twieled il-Mużew, iżda baqgħet tieħu ħsieb tamministrat. Tul dawn l-ahħar 32 sena s-Socjetà tagħna hadet ħsieb issib ghadd sabiħ ta' membri fi ħdanha u Vittoriosani oħrajn, biex iservu volontarjament bħala kustodji u gwidi. Is-Socjetà hadmet ukoll biex matul is-snin takkwista fondi u *sponsorships* għar-restawr ta' wħud mill-artifatti u anke biex tippubblika kartolini, ktejjeb u *brochures*, bħala promozzjoni għall-wirt storiku u kulturali li tkom il-Belt Vittoriosa.

Mużew partikulari

Minkejja li l-Mużew tagħna għandu diversi limitazzjonijiet meta mqabel ma' oħrajn, nemmnu li għandu elementi li jagħmluh partikulari. Wieħed minnhom hu dak li grazzi għall-voluntiera, aħna nagħtu esperjenza personali lill-viżitaturi, billi noffrulhom is-servizz ta' akkumpanjament waqt iż-żjara tagħhom fil-Mużew. Element ieħor li jkompli jagħmel id-differenza hu l-fatt li f'dan il-Mużew tant hemm tiżwiqa ta' artifatti b'temi varji, li huwa diffiċċi biex il-viżitatur ma jsibx xi haġa li tinteressah. Il-qawwa li għandhom dawn l-elementi toħroġ evidenti mill-kummenti pożżittivi li nsibu fil-ktieb tal-viżitaturi. Ma' dawn ta' min isemmi wkoll il-post centrali li fih jinsab il-Mużew. Naħseb li ma nkunx

Il-Kan Papas Prof Martin Zammit imexxi mument ta' talb fil-kappella tad-Damaxxena

niżbalja meta ngħid li element ieħor li jwassal lil xi whud biex iżżuru l-Mużew tagħna hu l-fatt li fost l-esibiti, nsibu l-kappell u x-xabla tal-Gran Mastru De Vallette. Hawnhekk nixtieq nagħmilha cara li barra dawn iż-żewġ relikwi storiċi importanti, fil-Mużew tagħna nsibu ghadd ġmielu ta' esibiti interessanti, li jinkludu pitturi ta' artisti rinomati, ikoni antikissimi, statwi artističi, fided mill-isbaħ, paramenti sagri storiċi, kotba rari u magħhom għażla kbira ta' artifatti ta' importanza storika jew artistika.

Il-hidma tkompli

Għalkemm il-Mużew fetaħ il-bibien tiegħu mill-ġdid f'Mejju li għadda, il-hidma ma waqfix dakħinhar. Is-Soċjetà rnexxiela takkwista fondi mill-Kunsill Malti għas-Settur tal-Volontarjat taħt l-iSmall Initiatives Scheme, biex fil-Mużew tal-parroċċa, fl-Oratorju tal-Kurċifiss u fil-knisja ta' San Lawrenz, isiru tletin stand informativ. Il-moħħ wara din l-inizjattiva eċċelletti kien Lawrence Zahra.

Proġett ieħor li mbarkajna fuqu eżatt xahar fuq il-ftuħ tal-Mużew huwa dak tal-installazzjoni ta' rifletturi godda tad-dawl li gew imħallsa mill-Arċipriet. Dawn saru bil-ħsieb li fil-Mużew ikun hemm dwal aktar effiċjenti u ekonomiċi. Il-persuna responsabbi minn dan il-proġett kien Arthur Demarco, li bl-ġħajnuna ta' bosta volontieri, ħadem b'effiċjenza kbira. Biex il-Mużew jinżamm nadif, dan qed jitnaddaf regolarment minn Rita Vella.

Issa li l-Mużew qed jinfetaħ b'mod regolari, grazzi għall-grupp ta' kustodji gwidi li qed jagħmlu dan b'mod volontarju, ħarsitna ddur fuq xogħolijiet oħra neċċesarji biex dan il-post inkomplu nagħtu dehra aħjar. Għandna bosta ħsibijiet u proġetti f'moħħna, iżda bħal kull haġa oħra, dawn jinvolu spejjeż kbar. It-tama tagħna hi li xi darba naraw din il-binja storika, li tilqa' fiha dan il-Mużew, tkun irrestawrata minn barra u minn ġewwa u b'hekk terġa' tingħata d-dinjità li tixi rqilha. □

NEW SCHEDULE

Fast, fresh, frequent & convenient

5
mins

SLIEMA - VALLETTA

SLIEMA STRAND
TO VALLETTA (WATERPOLO PITCH)
TO SLIEMA STRAND

WINTER
01/11 to 31/05

SLIEMA	VALLETTA
06:45	07:00
07:15	07:30
07:45	08:00
08:15	08:30
08:45	09:00
09:15	09:30
09:45	10:00
10:15	10:30
10:45	11:00
11:15	11:30
11:45	12:00
12:15	12:30
12:45	13:00
13:15	13:30
13:45	14:00
14:15	14:30
14:45	15:00
15:15	15:30
15:45	16:00
16:15	16:30
16:45	17:00
17:15	17:30
17:45	18:00
18:15	18:30
18:45	19:00
19:15	19:30

DAILY SCHEDULE

SUNDAY & PUBLIC HOLIDAYS SCHEDULE

SUMMER
01/06 to 31/10

SLIEMA	VALLETTA
06:45	07:00
07:15	07:30
07:45	08:00
08:15	08:30
08:45	09:00
09:15	09:30
09:45	10:00
10:15	10:30
10:45	11:00
11:15	11:30
11:45	12:00
12:15	12:30
12:45	13:00
13:15	13:30
13:45	14:00
14:15	14:30
14:45	15:00
15:15	15:30
15:45	16:00
16:15	16:30
16:45	17:00
17:15	17:30
17:45	18:00
18:15	18:30
18:45	19:00
19:15	19:30
19:45	20:00
20:15	20:30
21:15	22:00
23:00	23:30
23:45	00:00

NIGHT SERVICE

7
mins

VALLETTA - 3 CITIES

VALLETTA (LASCARIS)
TO THREE CITIES

WINTER
01/11 to 31/05

COSPICUA	VALLETTA
06:30	06:45
07:00	07:15
07:30	07:45
08:00	08:15
08:30	08:45
09:00	09:15
09:30	09:45
10:00	10:15
10:30	10:45
11:00	11:15
11:30	11:45
12:00	12:15
12:30	12:45
13:00	13:15
13:30	13:45
14:00	14:15
14:30	14:45
15:00	15:15
15:30	15:45
16:00	16:15
16:30	16:45
17:00	17:15
17:30	17:45
18:00	18:15
18:30	18:45
19:00	19:15

Night Service Commences @ 19:45

Night - Single: €1.75
Night - Return: €3.30

SUMMER
01/06 to 31/10

COSPICUA	VALLETTA
06:30	06:45
07:00	07:15
07:30	07:45
08:00	08:15
08:30	08:45
09:00	09:15
09:30	09:45
10:00	10:15
10:30	10:45
11:00	11:15
11:30	11:45
12:00	12:15
12:30	12:45
13:00	13:15
13:30	13:45
14:00	14:15
14:30	14:45
15:00	15:15
15:30	15:45
16:00	16:15
16:30	16:45
17:00	17:15
17:30	17:45
18:00	18:15
18:30	18:45
19:00	19:15
19:45	20:00
20:35	20:50
21:20	22:00
23:00	23:15
23:30	00:00

NIGHT SERVICE

MAPFRE | MSV Life

T: 2346 3862 E: info@vallettaferryservices.com

Adults:

Day - Single: €1.50
Day - Return: €2.80

Children:

Single: €0.50
Return: €0.90

60+ ID Card Holders

& Blue Badge Holders:
Single: €0.50
Return: €0.90

Weekly Pass:

Valid for seven (7) consecutive days
unrestricted use: €10.00

Frequent Traveller:

3 Months, 6 Months & Yearly ticket also available on request

FL-AHHAR REĞA' WASAL L-ISBAH ŻMIEN GHALINA L-VITTORIOSANI

EMAN ZERAFA
PRESIDENT SEZZJONI ŻGHAŻAGħ PALMIŽI

Fl-ahħar reġa' wasal l-isbah żmien għalina l-Vittoriosani. Wara n-nuqqas ta' tliet snin, erġajna ninsabu hawn lesti u ppreparati biex niċċelebraw festa kbira u kompluta minn kolloxx. Wiċċi minn quddiem nista' ngħid li din il-festa ha tkun waħda mill-kbar nett f'kull element li jaġħmel il-festa Maltija kompluta. Dan seta' jsir biss ghax matul il-pandemja li hakmet lid-dinja, ġedidna b'mod għaqli u komplejnejha ndawru r-rota finanzjarja. Rajna l-partecipazzjoni tal-partitarji Palmiži f'dak kollu li organizzajnejha matul dawn it-tliet snin li għaddew.

Wara ffit xhur li ħakmitna l-pandemja rajna kif għandna naddatħaw biex inkomplu nżommu l-kuntatt mas-sostenituri Palmiži. Programmi *live* fuq Facebook, tombla fit-toroq, *deliveries*, u attivitajiet oħra. Konna mudell għal hafna festi oħra madwar Malta. L-erba' kumitat tal-festa ġedidna b'sinergija flimkien aktar minn qatt qabel. Urejna lil kulhadd li meta naħdmu flimkien inkunu forza tal-ġħażeb.

Propju s-sena l-oħra konna l-ewwel festa li rnexxielna norganizzaw ġimgħa shiha ta' attivitajiet biex niċċelebraw il-festa titulari Vittoriosana. Dan ġab miegħu sfidi kbar, kemm għal dik li hi logistika, kif ukoll mill-ġħadd ta' permessi mal-forzi tal-ordni. Għaldaqstant minkejjha l-isfidi kollha, irnexxielna niffestegħġjaw b'mod dinjituż din il-festa li hi tant għal qalbna.

Issa ninsabu fuq l-ġħatba ta' festa oħra.

Palmizi ha jkollkom verament biex tieħdu pjaċir! Din is-sena ha nagħtu aktar spazju lit-tfal tagħna. L-ispettaklu tas-6 ta' Awwissu ha jerġa' jitla' fuq is-Sur tal-Kurdara u nassigurakom li ha tkunu qed taraw spettaklu tal-ogħla livell. Fit-8 ta' Awwissu filghodu nhieggiġ kom tkunu magħna ha nżanżu l-ikbar proġett li qatt dħal-let għaliex is-Sezzjoni. Fid-9 ta' Awwissu filghodu, fl-għeluq tal-marċ, is-Sezzjoni ippreparat sorpriżha oħra li m'għandhiex dubju ha tinżel tajjeb hafna mal-partitarji. Kburin ukoll li s-SZP tat-ġhotja żgħira lill-Għaqda Piroteknika 10 ta' Awwissu biex tgħin fl-ispiża tal-ispettaklu pirotekniku ta' lejlet il-festa.

Hbieb illum il-festa ta' San Lawrenz laħqed livelli li tagħmilha wahda mill-akbar festi ta' pajjiżna u dan ma ngħiduhx ahna, imma jgħiduh id-dilettanti ta' veru tal-festi. Tmur fejn tmur, malli ssemmilhom li inti mill-Birgu jgħidulek ... 'x'festa kbira tagħmlu intom ta' San Lawrenz'. Hbieb, aħna lkoll għandna obbligu biex dan il-livell inżommuh matul is-snini li ġejjin. Hu għalhekk li jaġħmel appell sincier lil dawk kollha li huma nvoluti fl-organizzazzjoni tal-festa u lil dawk ukoll li għandhom interess ġenwien fil-festa tagħna biex inkomplu naħdmu flimkien għax hekk biss nistgħu nassiguraw li dan il-livell li lhaqna jibqa' tul il-miġja ta' snin. Flimkien inkomplu nagħmlu din il-festa waħda kbira u popolari mal-Maltin u l-Għawdxin kollha. Il-festa t-tajba u grazzi ta' kollox! □

TEN8
PRESENTS

02.09.22

ROCK THE FORT

DONATIONS WILL BE COLLECTED IN AID OF

 alsmalta+

VENUE:
**GRAND HARBOUR MARINA,
VITTORIOSA**

TICKETS:
SHOWSHAPPENING.COM

GRAND HARBOUR MARINA
VITTORIOSA • MALTA

mib
Insurance Brokers

**MALTA
INTERNATIONAL
AIRPORT**

 airmalta

fino

 RENAULT

 medirect

 Coca-Cola

 DACIA

 Grant Thornton

 **SILENCE
URBAN MOBILITY**

 brown's

 la-sound

 TISTO

 MAI
MEDIA AND INFORMATION INDUSTRY

FESTA LI TANT ILNA NISTENNEW BIL-HERQA

MIGUEL MIFSUD
SEGRETARJU SEZZJONI ŻGHAŻAGħ PALMIŽI

Eżattament wara l-festa tal-2019, kien maħtur kumitat ġdid tas-Sezzjoni Żgħażagħ Palmiži b'ammont sostanzjali ta' membri ġodda. F'waħda mill-ewwel laqgħat li kellna bħala kumitat ġdid fassalna pjan ta' hidma ambizzjuż-ħafna. Qatt ma kienet tgħaddilna minn mohħna li dan il-pjan irridu nistennew kważi tliet snin biex inkunu nistgħu ngawdu waqt il-festa tagħna. Fl-aħħar nistgħu ngħidu li wasal iż-żmien biex niċċelebraw din il-festa kbira li tant ilna nistennew! Se nagħti rendikont tal-aktivitajiet li organizzat is-Sezzjoni Żgħażagħ matul is-sena li ghaddiet, kif ukoll dak li s-Sezzjoni għandha mhejjji għall-festa ta' din is-sena.

Sports workshops

L-ġħan ewljeni tas-SŽP hu li tkompli trawwem adoloxxenti u żgħażaq ħikunu qrib dak li jagħmel il-komunità Vittoriosana dik li hi. Għalhekk is-Sezzjoni hadet ħsieb tamministra l-progett "Diversifying our Volunteers Abilities- Sports!" Waqt dan il-progett iffukajna fuq sports li jiġi pprattikat fil-Birgu bħalma hi r-Regatta, boċċi u futbol. Nixtieq nirringazzja lill-kumitat sportivi lokali li għinuna naslu għal dan il-proġett, jiġifieri l-Vittoriosa Stars FC, il-Birgu Regatta Club u Klabb tal-Boċċi Birgu. Għal dan il-proġett kellna l-partcipazzjoni ta' ghadd sabiħ ta' adoloxxenti li huma kollha mill-Birgu. Nieħdu pjacir li naraw parteċipanti li ħadu sehem magħna f'dan il-proġett u komplew jitharġu mad-dixxiplini sporttivi rispettivi.

BBQ ta' tniem is-sajf

Għalaqna s-sena 2021 bil-famuż 'End of Summer BBQ' u bħal kull sena, l-attendenza kienet numeruża! L-ikel kif wieħed jistenna kien abbondanti u l-kwalità mhux inqas. Irrid nirringazzja lil Roderick Privitelli tal-ġgħajnejha li dejjem sibna mingħandu, speċjalment fit-tisjir, kif ukoll lil Fr John Avellino għal kull meta tħlabni l-użu tal-kċina tal-Youth Centre.

Deliveries tal-ħelu u ponzjetti

Għal sena oħra s-SŽP ħadet ħsieb li tagħmel deliveries ta' helu tradizzjonali matul il-jiem ta' Novembru u Dicembru. F'Novembru saru d-deliveries tal-Ġħadam tal-Mejtin' u matul Dicembru saru deliveries tal-ponzjetti u helu tradizzjonali tal-Milied.

Birgu by Christmas Lights

F'Dicembru l-Kunsill Lokali ha ħsieb jorganizza 'Birgu by Christmas Lights'. Bhala Sezzjoni Żgħażagħ hadna ħsieb narmaw fil-bieb ta' quddiem tas-Sala Parrokkjali b'xarbiet shan, ċumnata u mqaret.

Jesus Christ Superstar Highlights

Proġġett ieħor li dħalna bis-sahħha għalih kien il-musical li aħna ż-żgħażaq Vittoriosani tant magħrufin għalih - Jesus Christ Superstar. Taht id-direzzjoni ta' Roderick Castillo, tifel mill-Birgu, il-musical ittellha' 12-il darba bejn Ħamis ix-Xirk u l-Ğimħa Kbira. Minn hawn nixtieq nirringazzja lil kull min b'xi mod jew ieħor ta l-ġgħajnejha

Chill

cafe and bistro

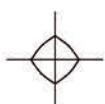
Caraffa Vaults III & IV
Vittoriosa Waterfront
Birgu BRG 1721

Phone: 2138 3712 / 7991 0000

CAFE DU BRAZIL

The sign of good taste..!

1, Pjazza Belt Rebbieħa, Birgu | 99957997
Open Monday to Sunday 7.00am - 7pm

tiegħu biex jittella' dan ix-xogħol mužikali: il-cast u crew u lil kull min attenda biex jara l-ispettaklu! Tajjeb nghidu li kull aspett marbut ma' dan l-ispettaklu kien ikkoordinat mill-volontiera Palmiżi. Qed nirreferi għad-direzzjoni, id-dawl, *sound, projections* u *videography*. Tassew li fis-skiet għamilna pass ieħor 'il quddiem.

L-Ewwel Erbgħa ta' San Lawrenz 2022

L-Ewwel Erbgħa ta' din is-sena kienet l-ewwel okkażjoni biex inkunu nistgħu niċċelebraw bil-mod li aħna konna mdorrijin bih qabel il-pandemja. Għalda qstant bi sforz kollettiv bejn l-entitajiet kollha tal-festa, kienu organizzati jumejn ta' attivitajiet. Lejlet l-Ewwel Erbgħa sar marċ brijjuż bis-sehem tal-Banda Vittoriosa San Lawrenz li akkumpanjat lill-istatwa ta' San Lawrenz Jagħti d-Dawl lill-Għomja. Ma jistax jonqos li s-Sejjoni Żgħażaq Palmiżi ħasbet

għall-briju waqt dan il-marċ. Nistgħu ngħidu li bdejna l-festa għaxar ġimġħat qabel l-10 ta' Awwissu!

L-għada, wara l-quddiesa tal-Ewwel Erbgħa, l-istatwa titulari ta' San Lawrenz daret b'purċiżjoni żgħira madwar il-knisja filwaqt li l-Banda tagħna daqqet marċi u innijiet fuq iz-zuntier tal-ġemb tal-knisja. Wara saret ikla kbira fil-Pjazza bis-sehem ta' aktar minn 120 persuna.

Red Gatherings

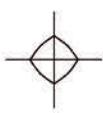
Għal sena oħra s-SZP organizzat żewġ Red Gatherings fil-Youth Centre fl-aħħar ġirja għall-festa. Dawn il-mumenti ta' ferħ flimkien jibdew ikattru l-entużjażmu fost il-partitarji fl-aħħar ffit jiem ta' qabel il-festa. Kemm hu sabiħ li l-familja Palmiża tifraħ flimkien! Ha nigi issa għall-proġetti għal din is-sena.

F L O R E A L

Now Open at
Corinthia Palace Hotel

Naxxar | Sliema | Corinthia Palace Hotel Attard.

www.florealmalta.com

Marcī ġonna

Is-SŽP ħadet ħsieb li din is-sena żżanżan żewġ marċi brijuži biex ikompli jżidu mal-briju li aħna tant magħrufin għalihi. Wieħed mill-marċi hu kompletament ġdid, b'kompoziżjoni tal-Vittoriosan Andrew Bugeja u jgib l-isem ta' 'Prima Klassi'. Marċ iehor li ħa jkun qed jerġa' jirritorna fil-festa ta' San Lawrenz hu l-marċ 'Simon'. Hu marċ tas-Surmast Pawlu Schembri, marċ li kien iqajjem il-briju fis-snin desgħin. Inħarsu 'l-quddiem biex dawn il-marċ jitgawdew mill-partitarji Palmiżi.

Bandalori Pjazza

Din is-sena s-Sezzjoni Żgħażagh Palmiżi kompliet tieħu ħsieb il-proġett tal-bandalori tal-Pjazza li kien inbeda fl-2018. Din is-sena ha tkun qed iżżanżan erba' pitturi oħra ta' dawn il-bandalori, xogħol l-artist celebri Adonai Camilleri Cauchi. Nittamaw li dan

il-proġett ikun konkluż sal-festa tas-sena d-dieħla.

Marċ tal-Mota b'differenza

Minn dejjem kienet ix-xewqa tagħna bħala SŽP li minn età żgħira nrawmu lit-tfal tagħna fl-ispirtu tal-festa. Wara kolloks il-festi Maltin huma parti essenzjali mill-kultura tagħna, aktar u aktar hawn il-Birgu, fejn il-festa hi espressjoni sinciera tal-imħabba li l-Vittoriosani għandhom lejn San Lawrenz.

Xtaqna għalhekk li fil-marċ tal-Mota ta' din is-sena jkollna aktar partecipazzjoni mit-tfal. Il-marċ ħa jkun akkumpanjat minn statwa ġidda tat-tfajjal San Lawrenz maħduma mill-artist Michael Cutajar Zahra. Din l-istatwa se ssib postha fuq kanolla ġidda li se tintrama' fuq iz-zuntier tal-knisja, b'disinn u rħamar tal-artist Vittoriosan Andrew Bugeja. L-induratura saret kollha

www.bsl.com.mt

Accredited
Agent

📍 Hamrun Head Office

Britannia House,
652, Saint Joseph High Road,
Hamrun HMR 1012, MALTA

📞 (+356) 2123 8039
✉️ info@bsl.com.mt
🌐 www.bsl.com.mt

TOURS | TRAVEL | LONG HAUL | CRUISES | HONEYMOON | INSURANCE

Britannia is now offering... Insurance!

You trust us with your travel plans...
Now you can trust us with **all your insurance needs.**
Home | Motor | Travel | Boat | Bicycle | Pet

Send us an email on insurance@bsl.com.mt
or visit our Insurance Office at Britannia House,
652, St. Joseph High Street, Hamrun

Britannia Services Ltd is a Tied Insurance Intermediary for Atlas Insurance PCC Ltd.

People you can trust

Atlas Insurance PCC Limited is a cell company authorised under the Insurance Business Act 1998 to carry on general insurance business and is regulated by the Malta Financial Services Authority. The non-cellular assets of the company may be used to meet losses incurred by the cells in excess of their assets.

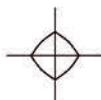
Hamrun Branch Britannia House, 652, Saint Joseph High Road, Hamrun HMR 1012 - Tel: (+356) 2123 8039 - Email: sales@bsl.com.mt

Valletta Branch The Savoy Shopping Arcade, St John Street, Valletta VLT1015 - Tel: (+356) 2123 8039, (+356) 2124 1904, (+356) 2124 5418 - Email: sales@bsl.com.mt

Mosta Branch Independence Avenue, Mosta MST 9024 - Tel: (+356) 2141 3030 - Email: mosta@bsl.com.mt

Paola Branch 143, Antoine de Paule Square, Paola PLA T260 - Tel: (+356) 2180 9930 - Email: paola@bsl.com.mt

Gozo Branch 10, Mra. Dirjanu Lanzon Street, Victoria VCT 2751 - Tel: (+356) 2156 5620/7920 0488 - Email: mjs382@gmail.com

minn Luca Vassallo Jeffries. Inħadem ukoll pedestal biex din l-istatwa tkun tista' tingarr waqt il-marċ. Dan il-pedestal sar minn artist Vittoriosan ieħor, Manwel John Vassallo, fuq disinn ta' Andrew Bugeja. Għal din l-istatwa ha ssir ukoll diadema bbanjata bid-deheb u palma tal-fidda mill-artist Alfred Busuttil. Ta' min jgħid li s-SŽP qed tidħol għall-ispejjeż kollha relatati ma' dan il-proġett, kif ukoll għaż-żieda fl-ispiża biex dan il-marċ jitwal b'siegha.

Symphony of Lights 2022

Naturalment l-ispettaklu li tant hu magħruf maż-żgħażaq - 'Symphony of Lights', ha jkun qed jerġa' jirritorna nhar is-Sib, 6 ta' Awwissu. B'koordinament mal-forzi tal-ordni u mal-Kunsill Lokali tal-Birgu dan l-ispettaklu se jerġa' jirritorna fuq is-Sur tal-Kurdara wara 13-il sena. Din is-sena ha jkollna magħna lill-artisti Joven Grech minn Tenishia u lill-kantant famuż Ivan Grech mill-grupp *Winter Moods*. Magħhom ha jingħaqdu xi mužiċisti oħra biex flimkien ikomplu jagħmlu dan l-ispettaklu wieħed mill-akbar spettakli li jittellgħu fil-festi Maltin għaż-żgħażaq.

Proġetti sorpriżza

Nhar it-8 ta' Awwissu, fl-Antevigilja ta' San Lawrenz, il-Kumitat Festi Esterni ha jkun qed jorganizza marċ filgħodu li matulu ha jkun qed jiżzanżan xi armar ġdid, fosthom wieħed mill-akbar proġetti li qatt dħlet għalih is-Sezzjoni Żgħażaq. Dan il-proġett sewa lis-Sezzjoni s-somma totali ta' €9,000. B'wiċċna minn quddiem ngħidu li dan il-proġett thallas kollu kemm hu u nharsu 'il quddiem biex ingawdu matul is-snini li ġejjin. Inħallikom bil-kurzitā u nagħmlilkom stedina biex tingħaqdu magħna nhar it-Tnejn, 8 ta' Awwissu filgħodu biex flimkien inżanżnu dan il-proġett ambizzjuż.

Marċ ta' filgħodu u briju waqt il-marċi

Għall-ewwel darba s-Sezzjoni Żgħażaq. Palmiżi ha tkun qed tieħu ħsieb organizza spettaklu żgħir fi tmiem il-marċ ta' filgħodu. Il-ħsieb tagħna hu li jekk dan l-ispettaklu jintogħġob minnkom, inkomplu nkabbru fis-snini li ġejjin. Apparti hekk, bħal kull sena s-Sezzjoni ha tkun qed tieħu ħsieb il-briju waqt il-marċi bil-kanun, sunetti, bnadar żgħar u kbar u affarijet oħra.

Għotja lill-Għaqda Piroteknika

10 ta' Awwissu

Għall-ewwel darba wkoll, is-Sezzjoni Żgħażaq. Palmiżi offriet li thallas ballun kbir biex jitgawda waqt l-ispettaklu mtella' mill-Għaqda Piroteknika 10 ta' Awwissu lejlet il-festa ta' San Lawrenz. Kburin ħafna li bħala Sezzjoni b'din id-donazzjoni qed nħiġi wkoll lil din l-Ġħaqda importanti ferm għall-festa ta' San Lawrenz. J'Alla dawk kollha li ġejjin warajna jkomplu jagħmlu din l-ghotja żgħira biex tkun ta' sosten għal dan il-grupp.

Biex nagħlaq ...

Kif tistgħi taraw, sehem is-Sezzjoni fil-festa ta' San Lawrenz ha jkun akbar minn qatt qabel. Nixtieq nagħlaq billi nirringazzja lil kull min b'xi mod jew ieħor għin lis-Sezzjoni, b'mod speċjali lil Susan Gixti u lil dawk il-partitarji kollha li jaġħtu l-kontribuzzjoni tagħħhom fix-xahar.

L-ahħar appell tiegħi għalikom, il-qarrejja ta' dawn il-paġni, biex tkomplu theggū lill-adoloxxenti u ż-żgħażaq biex jingħaqdu f'din is-SŽP. Barra li b'hekk biss inkunu qed nassiguraw ġejjeni sabiħ għall-festa tagħna, permezz tas-Sezzjoni dawn iż-żgħażaq. ikunu qed jitgħallmu minn età żgħira kif jaħdnu u jiġi fuq il-grupp. Viva San Lawrenz ta' qalbna - il-festa t-tajba lill-Vittoriosani kollha. □

ORDER OF MALTA

**Frà John Edward Critien,
Bailiff Grand Cross of Justice
of the Sovereign Military Order of Malta
Knight Resident Fort St Angelo**

would like to wish all *il-festa t-tajba*
in the true spirit of devotion
to our patron saint

A warm welcome also
to those visiting us during these festive days

The Sound Systems Co Ltd. Triq il-Karozzin,
Msida MSD09, Malta Tel: 2125 5500/ 2125 5079
• Fax: 2123 8834 <http://www.soundsystem.com.mt>
E-mail: info@soundsystem.com.mt

the SOUND System

**Hire, Supply & Installations
of top quality sound & visual equipment**

We stock a vast range of loudspeakers amplifiers,
mixers & control electronics plus Hantarex video monitors
& the new Plasma Display Panel (Flat Screen)
for bars, restaurants, hotels, schools,
conference halls churches...
anywhere...

ARMAR ĢDID U RESTAWR GHALL-FESTA 2022

CHRISTIAN RAGGIO

MANIĞER LOĞISTIKA U ARMAR KUMITAT FESTA

Sa fl-aħħar wasalna! Wasalna biex wara nuqqas ta' sentejn, mhux biss se nkunu qed niċċelebraw il-festa titulari tal-patrun tagħna San Lawrenz fit-totalitāt tagħha, iżda sa fl-aħħar se narmaw u nlibbsu l-Belt Vittoriosa bil-libsa tagħha, bl-isbaħ armar. Ikoll nafu li s-sentejn li ghaddew kienu diffiċli għal kull aspett tal-festa. Nazzarda ngħid li kont xettiku x'se jiġi mill-festa wara dan il-waqfien u b'festa ridotta ħafna. Minkejja li wħud mill-voluntiera baqgħu għaddejjin b'hidmiethom, xorta kelli dubju dwar jekk hux verament kollox se jiġi għal kif konna qabel. Waqt li qed nikteb dan il-messagg illum, nista' ngħid li dak li kont xettiku fuqu telaq u bil-mod qed nippreparaw u nirrankaw b'mod tajjeb għal festa kbira oħra kif jixraqlu l-patrun tagħna.

Se nagħti ħarsa lejn ix-xogħol kollu li sar tul din is-sena, filwaqt li hemm xogħol iehor li sar tul l-aħħar sentejn u ħallejni sorpriza! Hawnhekk nieħu spunt u nfakkar lil kulħadd biex nhar it-8 ta' Awwissu filghodu tingħaqdu magħna għall-inawgurazzjoni ta' dawn is-sorprizi. M'hemmx dubju li kull delittant tal-festi se jitpaxxa bl-armar li se nkunu qed inżanżnu f'dan il-jum.

F'dawn is-sentejn li ghaddew tant hadmu nies li għażiż li din is-sena ma nsemmi lil hadd biex żgur ma nonqos lil hadd. Kellna membri ġoddha fil-Kumitat tal-Festa, kif ukoll fis-Seqżżoni Żgħażaq u barra minn hekk

involvev ruħhom ukoll diversi volontiera ġodda. Minn qalbi, f'isem il-Kumitat tal-Festa, nirringrazza lil kulħadd għax-xogħol kollu li sar u li għad irid isir. Din mhix biss imħabba lejn il-festa titulari, iżda devozzjoni sinċiera lejn il-patrun tagħna San Lawrenz.

Ix-xogħol kollu li hawn imsemmi u li jsir fuq l-armar, huwa miġbur u mħallas mill-Kumitat Festi Esterni San Lawrenz, liema Kumitat hu wkoll responsabbi għall-armar kollu li jintra mal-festa titulari. Dan kollu jiddependi minnkom il-partitarji, mill-konkorrenza tagħkom waqt l-aktivitajiet u l-ġbir li jsir matul is-sena. Permezz t'hekk, il-Kumitat tal-Festa jkompri jtejjeb u jżomm il-livell li laħqet il-festa għażiżha tagħna f'kull aspett.

Kolonni

- Restawr tal-kolonna tal-Papa Urbanu II
- Tlestija u nduratura tal-iskultura tal-kolonna l-ġdidha tal-Papa Ljun XIII
- Tlestija tal-iskultura tal-kolonna ta' Triq il-Mina l-Kbira

Matul din is-sena ġiet irrestawrata mill-ġdid il-kolonna tal-Papa Urbanu II li tintra mal-festa biswit il-knisja parrokkjali. Il-kolonna kellha xi ħsarat li ġew irranġati, kienet irħamata mill-ġdid u saret induratura bid-deheb. Tlestiet ukoll l-iskultura kollha tal-kolonna ta' Triq il-Mina l-Kbira u l-iskultura tal-kolonna tal-Papa Ljun XIII. B'hekk, jekk kollo

PAPER AVENUE
Cottoner Avenue Fgura
T 2169 4020
M 9946 0447
www.paperavenuemalta.com
info@paperavenuemalta.com

2c Black & 15c Colour
(50 pages and over)

Find us on facebook

ALL YOU NEED FOR
Back to **SCHOOL**

WATERPROOF LABELS FOR SCHOOL

TERENCE BUTCHER
8 POPE ALEXANDER STREET, VITTORIOSA
77232764

Best quality and prices
fresh and frozen meat,
marinated meat, stuffed meat

FREE 5 ltrs water with every €25 spent
1 kg drumsticks with every €50 spent

FREE DELIVERY

OPENING HOURS

Monday closed
Tuesday 7.00-12.00
Wednesday 7.00-12.00

Thursday 7.00-13.00
Friday 7.00-13.00
Saturday 7.00-12.00

Il-kolonna tal-Papa Ljun XIII, lesta mill-iskultura

imur sew, is-sena d-dieħla din l-iskultura tiġi ndurata u l-proġett tal-kolonna ta' Triq il-Mina l-Kbira jkun lest ukoll. Jonqos biss li tiġi rrestawrata l-kolonna l-kbira li fuqha jitla' San Lawrenz Jagħti d-Dawl lill-Għomja. Nittamaw li dan il-proġett jinbeda u jitlesta fis-snin li ġejjin sabiex b'hekk, l-injam kollu tal-festa ikun restawrat kompletament. Kienet viżjoni tal-Kumitat li qabel issir opra ġdida, inlestu mir-restawr biex nibżgħu għal dak li għandna.

Bnadar

- Sett ta' 16-il bandiera ġdida għas-sur li jħares lejn il-Kalkara
- Bandiera ġdida kbira ta' Malta għas-Sala Parrokkjali
- 2 bnadar ħomor bl-emblemi għal fuq is-swar

Wara tant żmien inħadmu sett bnadar kif jixraq għad-dawra tal-Birgu li thares lejn il-Kalkara, dak li nsejhulu s-Sur tat-Toqba. B'kolloxi inħadmu 16-il bandiera, fosthom tmienja li jiġib l-lingwi tal-Ordn tal-Kavallieri ta' San Ģwann, sitta lixxi u tnejn b'emblemi differenti. Hawnhekk ippermekk tħalli l-ġdid tas-Sala Parrokkjali. Ma' dawn inħadmet ukoll bandiera ġdida kbira ta' Malta għall-arblu l-ġdid tas-Sala Parrokkjali. Ma' dawn inħadmu għadd iehor ta' bnadar, fosthom tnejn b'emblemi differenti għad-dahla tal-Birgu sabiex jittellgħu fl-Ewwel Erbgħa u n-novena.

Bandalori, pavaljuni, pitturi

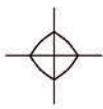
- 3 pavaljuni ġodda għal Triq il-Habs l-Antik tal-Gvernatur
  - 3 pavaljuni ġodda għal Triq Patri Indri Vella
  - 3 pavaljuni ġodda għal Triq l-10 ta' Awwissu
  - 4 pavaljuni ġodda għal Triq il-Kan Luigi Fenech
  - 5 pavaljuni ġodda għal Triq il-Kunsill Popolari
  - 6 pavaljuni ġodda għal Triq San Duminku
  - 10 bandalori ġodda għal Triq San Lawrenz
  - Sfumar ta' pavaljuni ġodda
- Minkejja l-isfidi li ġabet magħha l-pandemija ġedidna b'għaqal fuq xogħol ġdid tad-drapp, li tant aħna magħrufin għalih. Fuq disinn ta' Andrew Bugeja, saru settijiet ġodda

AMABILE GALEA & SONS LTD

CONTRACTORS OF IRON & ALUMINIUM WORKS

T: 2182 4287 E: galeaamabile@gmail.com FB: Amabile Galea & Sons Ltd.
amabilegalea.com

Il-pavaljuni l-ġodda għal Triq 10 ta' Awwissu

ta' pavaljuni għal Triq il-Habs l-Antik tal-Gvernatur, Patri Indri Vella u San Duminku. Fuq disinn ta' Silvio Pace sar s-sett ta' Triq l-10 ta' Awwissu b'tema marbuta mal-200 Sena Kolleġgjata u s-sett ta' Triq il-Kunsill Popolari. Fuq disinn ta' Jeremy Cachia saru l-pavaljuni ta' Triq Kan Luigi Fenech b'armi ta' Bażilki ddedikati lil San Lawrenz u għaxar bandalori għal Triq San Lawrenz b'armi ta' Arciprieti li servew fil-parroċċa f'avvenimenti specjalji jew centinarji. Tul dawn is-sentejn, tkompli wkoll l-isfumar ta' hafna pavaljuni li żjanżu fil-festa ta' qabel sabiex b'hekk dawn ikunu

lesti. Għal dan ix-xogħol kollu, il-Kumitat tal-Festa ġareġ l-ispejjeż kollha relatati. Hajr speċjali lill-voluntiera kollha li hadmu sīghat twal fuq dan l-armor ġdid li se jkompli jsebbah lill-Beltna.

Pumi u ġmiemel

- Restawr u nduratura ta' 14-il pum għal Triq il-Kardinal
- Pumi u ġmiemel ġodda
- Covers ġodda

CILIA BROTHERS LTD

**BUILDING CONTRACTORS,
PLANT FOR HIRE**

- Cranes • Bobcats
- Tower Ladders
- Mini Skips
- Concrete mixer
with High Up

Mob: 9949 9623
Email: paul.ciliabros@gmail.com

E.L.A. LIMITED

LICENSED SCRAPYARD

End of Life Vehicles (ELV)

31, Wied Ghammieg Road, Kalkara

Tel: (+356) 21896023
Fax: (+356) 21666720
Mob: (+356) 99495035/99477294

Email: ela@onvol.net

Din is-sena ħsibna biex għal Triq il-Kardinal inneħħu l-kruċċetti l-antiki u naħdmu 14-il pum ġdid għall-arbli kumplimentati b'induratura tad-deheb. B'hekk dawn se jkomplu jsebbħu l-armar sabiħ u ġdid ta' din it-triq. Fil-bidu semmejt ħafna xogħol ġdid ta' pavaljuni, għalda qstant, tistgħu timmaġinaw kemm saru pumi ġgodda għalihom! Dan ix-xogħol ġdid, għalkemm jinhadem għand terzi, jghaddi kollu minn idejn il-voluntiera għall-ixxkatlar u ż-żeġbha. Inħadmu wkoll ġħadd ta' covers għall-pumi restawrati tal-arbli u għal diversi kolonni fosthom tħażżeen għal Triq il-Mina l-kbira u l-kolonna tal-Mandragg.

Bozoz u fustumi

- Restawr u tiswija ta' aktar fustumi tas-swar
- Bozoz ġodda għall-faċċata tal-knisja parrokkjali

Għal sen'oħra nħadmu xi fustumi ġgodda għal fuq is-swar filwaqt li saret tiswija fuq oħrajn li kultant żimien ikollhom bżonn manutenzjoni. Inxraw ukoll fustumi *water proof* għal fuq diversi ċnuta ta' bjut li tagħhom hu responsabbli l-Kumitat tal-Festa, sabiex dawn jibqgħu armati u jinxtegħlu f'diversi ċelebrazzjonijiet matul is-sena. Ma' dawn inxraw ukoll bozoz ġodda sabiex kollox ikun komplut kif suppost. Il-Kumitat investa f'aktar bozoz LEDs għall-faċċata tal-knisja parrokkjali peress li minn din is-sena l-faċċata se terga' tibda tintrama kollha kif kienet fil-passat. L-ispejjeż kollha relatati kienu koperti mill-Kumitat tal-Festa.

Arbli, ventijiet u ħbula

- 4 arbli ġodda għat-Torri ta' San Ģakbu
- Ħbula ġodda għal diversi arbli tat-toroq u pavaljuni tat-toroq iż-żgħar

FORTINI KIOSK

 # Falzon's Bathrooms & Ceramics

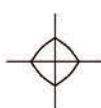
A tradition of **quality** and **service**.

www.falzons.com

T: 2148 2860 / 2149 5485

A: Psaila Street, St. Venera, SVR 9017

(opposite Park Towers Supermarket)

Din is-sena nxtraw erba' arbli ġodda tal-injam għat-Torri ta' San Ģakbu, fejn jitla' l-arblu l-kbir. L-antiki kienu spicċaw u għaldaqstant ma kienx hemm triq oħra hlief li jsiru ġodda. B'hekk iż-żewġ settijiet ta' arbli fuq iż-żewġ torrijiet huma kollha ġodda. Magħhom saru diversi ventijiet tal-azzar ġodda biex jieħdu post dawk qodma.

Wara nuqqas ta' sentejn ta' armar, hekk kif bdejna narmaw, innutajna li ħafna ventijiet tal-pavaljuni ż-żgħar kienu spicċaw jew saħansitra tqacċtu u tneħħew. B'hekk investejna f'numru ta' wires ġodda u għal xi wħud minnhom inbidlu c-ċimi. Bi ftehim mal-Kumitat Festi Esterni San Duminku, saru ġodda wkoll il-ventijiet tal-pavaljuni l-kbar ta' Triq La Valette u Triq Kardinal u diversi ventijiet tad-dawl. L-ispejjeż, kif ukoll ix-xogħol inqasam bejn iż-żewġ kumitat. Qbilna wkoll li l-ħbula tal-pavaljuni ta' Triq il-Mina l-Kbira jsiru ġodda u jinqasmu l-ispejjeż.

Attivitajiet

F'dawn is-sentejn tal-pandemja, il-ħidma tal-Kumitat ma waqfitx. Għall-kuntrarju kienu sentejn li ħdimna ħafna aktar, specjalment fejn jidħlu l-finanzi. Kellna nduru għal modi oħra ta' dħul minħabba r-restrizzjonijiet li kienu fis-seħħ. Popolari kienu d-deliveries tal-ikel fid-djar, attivitā wara oħra, kollha kien suċċess u kulhadd kien kuntent bl-ikel li ordna. Hrifgħna b'aktar merchandise għall-bejġħ u ppruvajna nkunu nnovattivi wkoll. Meta bdejna nieħdu r-ruħ mill-pandemja, erġajna lura għall-attivitajiet li konna norganizzaw, fosthom l-iklief li permezz tagħħom erġajna ltqajna flimkien bħala familia Palmiža. Tul din is-sena daħħal ukoll xi xogħol tal-kuntratti li tant konna ilna weqfin minnhom u minn hawn niringrazza lil dawk il-voluntiera kollha li fix-xemx, fix-xita, fil-ħodu, bil-lejล u f'kull kundizzjoni

oħra, taw l-ġħajjnuna tagħħom. Kellna xogħol li daħħal f'daqqa u fi żmien qasir, iżda minkejja kollox wettaqna ħidmetna kif kien mitlub. Inħarsu 'l-quddiem għal aktar attivitajiet u nheġġukom dejjem biex tkunu preżenti għaliex permezz tal-attivitajiet li jsiru matul is-sena, jithallsu l-ispejjeż biex issir il-festa u wisq aktar minn hekk, biex isir ix-xogħol fuq l-armar u hwejjeg oħra.

Ringrazzjamenti

Inunk qed nonqos jekk qabel kulhadd ma nirlingrazzjax lil shabi tal-Kumitat tal-Festa taħt it-tmexxija tal-Arcipriet, il-Kan Dun Karm Busuttil flimkien ma' Fr John Avellino, li t-tnejn li huma qed jagħmlu ġid kbir fil-parroċċa tagħha. Kemm lill-Arcipriet, kif ukoll lil Fr John, dejjem sibnihom warajna u ta' spalla magħna f'kull haġa li wettaqna. Magħhom, shabi kollha tal-Kumitat li naħdmu id f'id flimkien u li minkejja li jkollna ideat differenti, dejjem sibna kompromess f'kollo. L-istess hija l-ħidma bejn l-ġhaqdiet kollha tal-festa u l-membri tagħhom li flimkien, norganizzaw festa titulari kbira. Grazzi mill-qalb lil Frà John Edward Critien li minkejja l-impenji tiegħi fu ħdan l-Ordni ta' San Ģwann, baqa' dejjem fil-qrib tal-ġhaqdiet tagħha. Grazzi wkoll lill-Kapitlu tal-Kollegġjata li sibnihom ta' appoġġ f'kull eventwalità. Grazzi speċjali lill-partitarji Palmiži kollha li dejjem sibna l-appoġġ tagħħom fl-attivitajiet li norganizzaw, ġabriet u inizjattivi oħra li jsiru mill-Kumitat matul is-sena.

Kif digħi aċċenajt fil-bidu, nirlingrazza mill-qalb u nuri apprezzament sincier lill-voluntiera kollha li jiddedikaw parti jew ħafna mill-ħin tagħħom fix-xogħol li jsir fl-imhażen. Min jaħdem id-drapp, jisfuma, jirħama, jindura, jiżboħ, jirrestawra u ħafna u ħafna xogħol ieħor. Apprezzament ukoll għat-tim ta' helpers għal waqt it-tombla u

**Professional Sound System Equipment
for Large and Small Events**

Specialising in PA Systems for Live Events

a-sound

Stefan Gauci

Triq il-Falkunier, Fgura - Malta
Mob: +356 7947 7815
e-mail: info@asound.com.mt

Minn qalbi nawguralkom

**il-festa
T-Tajba**

Alison Zerafa Civelli

📞 +356 7900 8200
✉️ alison@alisonzerafacivelli.com

l-aktivitajiet tal-Kumitat. Min jiġbor in-nies, min isajjar fil-kċina, min jaħsel u elf haġa oħra. Alla hares tgħaqqad is-sigħat kollha flimkien u thallas lil dawn in-nies għax il-festa żgur tfalli! Ippermettuli nsemmi biss lil Tony Raggio, missieri, li tul dawn l-aħħar tletin sena u aktar, ġabar bieb bieb l-arbular b'risq il-festa. Is-saħħa m'għadhiex li kienet u għaldaqstant issa l-biċċa tax-xogħol ghaddiet f'idejn voluntiera oħrajn li minn hawn nirringazzjahom ukoll.

Hajr mistħoqq lil diversi kumpaniji li dejjem sibna l-appoġġ tagħhom, fosthom DDE Attard, MJK, Pawlu u Imogine Cilia u iz-Zu. Dawn il-kumpaniji huma strumentali fil-ħidma tagħna speċjalment waqt l-armar u ż-żarmar minħabba li mingħajr interassi, jisilfuna l-ingħenji tagħhom. Grazzi wkoll lil dawk l-istabilimenti u kumpaniji li sena wara oħra jagħtu l-ghajnejha finanzjarja tagħhom. Ma nistax ma nirringazzjax lil tant benefetturi,

ħafna drabi l-istess nies li jkunu magħna s-sena kollha u li huma voluntiera wkoll. Iżda mbagħad issib benefatturi oħra li mingħajr ebda daqq ta' trombi, jagħtu l-ghajjnuna finanzjarja tagħhom, kemm meta jiġu mitluba u oħrajn li jiġu fuqek huma.

Grazzi mill-qalb, għax mingħajr is-sosten tagħkom, il-ħidma tagħna tkun aktar diffiċli. Moħhi mistrieh li ma nsejt lil ħadd, iżda għidt grazzi lil kulhadd. J'Alla, wara nuqqas ta' sentejn nieħdu pjaċir u ngawdu l-festa titulari tal-patrun tagħna San Lawrenz. Żgur li jekk it-temp jippermetti, se npaxxu lil kulhadd bl-armar sabiħ u rikk li għandna.

Il-festa tagħna tiġib fiha kwantità u kwalità! Il-festa titulari hija festa kompluta b'kollo! Għal darb'oħra, grazzi mill-qalb lil kulhadd u l-festa t-tajba lill-Palmiżi kollha! Ejew nifirhu lkoll flimkien u nagħtu glorja lill-kbir San Lawrenz tagħna. □

branded juice
printing studio

YOUR STICKER PRINTERS

21, Triq il-Karmnu, Haż-Żabbar - kevin@brandedjuice.com

Malaya Store

Food & Grocery Shop

60, Main Gate Str, Vittoriosa | Tel: 27820550 Mob: 79707929

Open Monday to Saturday, 6.00-12.00 and 16.00-18.00
Wednesday and Saturday: 6.00-12.00

Old City Pub

99, ST LAWRENCE STREET, VITTORIOSA | 79446099/99490018

BAR - RESTAURANT - TAKE AWAY

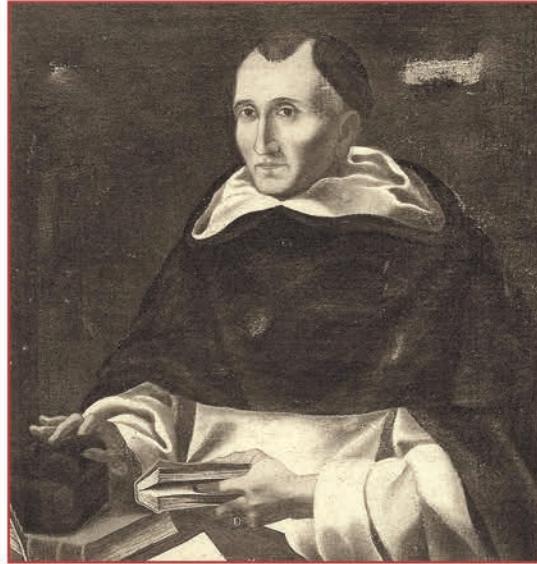
ORDNIJET U KONGREGAZZJONIJET RELIĞUŽI FIL-BIRGU TUL IS-SNIN

ANTON ATTARD

Sa minn nofs is-seklu Sittax insibu ghadd ġmielu ta' Ordni jiet u Kongregazzjonijiet reliġuži li għażlu li jwaqqfu kunvent jew dar fil-Birgu. Uħud minnhom għadhom fostna, oħrajn, minħabba nuqqas ta' vokazzjonijiet, jew ġew fix-xejn jew komplew jgħixu ma' komunitajiet oħra li kien hemm f'xi belt jew raħal ieħor. Waqt riċerki li kont qed nagħmel iltqajt ma' dawn li ġejjin, li naħseb ikunu nteressanti kemm għall-istorja tal-Birgu, kif ukoll tal-Ordni jiet u Kongregazzjonijiet reliġuži konċernati.

L-Ordni tal-Predikaturi

L-Ordni Dumnikan kien l-ewwel Ordni li għażel li jinżel fix-xaqliba t'isfel ta' Malta. Dan wasal il-Birgu mir-Rabat permezz ta' erba' patrijiet. Dawn kienu ntalbu biex jinżlu l-Birgu mill-membri tal-Konfraternitā ta' Santa Marija li kienet imwaqqfa fil-knisja magħrufa bħala Tal-Lunzjata. Kienet fl-istess sit fejn hemm dik ta' llum, fi Triq il-Mina l-Kbira. Patri Andrea de Gaudisio, flimkien mat-tliet patrijiet l-oħra, ingħata l-pusseß tal-knisja flimkien ma' dar qribha fi Frar tal-1528. Billi l-membri tal-Konfraternitā kienu ħafna mir-residenti kolti fil-Birgu u magħlhom oħrajn barranin li bdew jiffrekwentaw il-knisja tal-Lunzjata, fil-kunvent bdew jintbagħtu l-aħjar minn fost il-patrijiet tal-Ordni. B'hekk fiha twaqqaf dak li ssejjah *Studium Generale* u fiha bdew jistudjaw it-teologija, il-filosofija u suġġetti oħra. Minbarra studenti Dumnikani, kien hemm reliġuži minn Ordni jiet oħra u

Patri Giovanni Matteo Rispoli OP

membri tal-kleru djoċesan. Fost l-ghalliema għorrief Dumnikani fil-kunvent tal-Birgu baqgħu jissemmew Damjan Taliana, Anton Zahra (li wara sar Isqof), Bernard Talavera u Giovanni Matteo Rispoli. Minkejja d-diversi problemi li ltaqgħu magħlhom tul dawn il-hames mitt sena, dan l-Ordni għadu attiv f'din il-Belt sa llum.

L-Ordni ta' San Ģwann

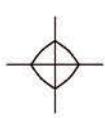
L-Ordni ta' San Ģwann twaqqaf lejn tniem is-seklu Ħdax. L-ghan li għalihi twaqqaf kien li l-imseħbin iduru bil-pellegrini morda li kienet jmorru jżur l-Artijiet Imqaddsa. Iżda maż-żmien sar ukoll Ordni Militari, fi gwerra bla heda mal-Ottomani. Il-kavallieri mseħħbin kienu marbutin bl-osservanza taċ-ċelbab u tal-ubbidjenza.

SOTTOVENTO

Ristorante e Pizzeria

Vault 2, St Angelo Waterfront, Vittoriosa
+356 2180 8990
sottovento.restaurant@yahoo.com

Wara telfiet li ġarrab f'għadd ta' battalji, l-Ordni tkeċċa kompletament mill-Palestina u mar Ċipru, fejn sar qawwa marittima wkoll, bir-riżultat li rebaħ il-gżira ta' Rodi u baqa' hemm snin twal, minfejn, fl-1522, safa mkeċċi wara assedju aħrax mill-forzi Ottomani.

Ir-Re Spanjol Karlu V offrielhom dawn il-Gżejjjer u waslu hawn fl-1530. Għażlu li jwaqqfu l-Bereġ tagħhom fil-Birgu u baqgħu hawn sa l-1571, meta marru fil-belt ġidida li bnew fuq l-gholja Xeberras li ssemmiet Valletta. Tkeċċew minn Malta minn Napuljun fl-1798, iżda tifkiriet tal-qagħda tagħhom fostna, specjalment fil-Birgu u fil-Belt Valleta jidhru kull fejn thares. Reġgħu lura fostna b'mod moderat ħafna, wara li ftit snin ilu ngħataw parti minn Kastell Sant' Anglu, fejn wara li għamlu restawr estensiv, beda jaħbi permanentement hemm rappreżentant tal-Ordni.

Il-Karmelitani

Il-Karmelitani waslu Malta fis-seklu Hmistax. Fil-bidu kellhom il-kunvent tal-Lunzjata, fir-Rabat u fl-1570 marru fil-kunvent ġdid li kien bnew fl-Imdina. Il-Birgu waslu lejn l-1575. Kienu ngħataw kappella ddedikata lill-Madonna ta' Monserrat. Fl-1611, permezz ta' kontribuzzjonijiet li nġabru mill-baħħara tal-galeri tal-Ordni, flimkien ma' benefatturi oħrajin, bnew knisja u kunvent f'Xatt ix-Xwieni. L-ewwel pirjol kien Patri Asconio Minucci. Fis-sena 1652, fi żmien li kien pirjol Patri Dionisio Maldonato, minħabba nuqqas ta' patrijiet flimkien ma' nuqqas tar-renti meħtieġa li bihom seta' jinżamm kunvent, il-komunità Karmelitana ta' din il-Belt ġiet soppressa u sena wara kienu halloġġ il-Birgu għal kollex u tqassmu fil-kunventi li kellhom fil-Belt u l-Imdina.

Damask bl-arma tal-Karmelitani li kien tal-knisja tal-Karmnu mwaqqfa fil-Molo Grande fl-1611

Is-sorijiet ta' Sant'Ursula

It-tielet Ordni Religiżuż li wasal il-Birgu kienu s-sorijiet ta' Sant'Ursula. Dawn is-sorijiet, li jgħixu skond regola mfassla għalihom mill-ewwel Gran Mastru tal-Ordni ta' San Ģwann, il-Venerabbli Gerard, ingiebu Malta mill-Gran Mastru Hughes Loubenx de Verdalle fl-1582. L-ewwel monasteru tagħhom kien il-Palazz li l-Gran Mastru kelli fil-Birgu, qabel ma l-Ordni mar fil-Belt. Baqgħu fih 12-il sena, sakemm daħlu fil-monasteru li għadhom fih sallum fil-Belt Valletta.

Is-sorijiet Benedittini

Ordni reliġjuż ieħor li għażel li jkollu t-tieni monasteru tiegħu fil-Birgu kienu s-sorijiet ta' San Benedittu. L-ewwel monasteru tagħhom kien fl-Imdina u billi

Sweet. Creamy. Tasty.

SOTTOZERO

THE GELATO FACTORY

EST. 2006

BUGIBBA · SLIEMA · BIRGU
sottozerofactory.com

L-ewwel Infermerija tal-Ordni f'Malta li nghatat lis-sorijiet Benedittini fl-1654

laħqu ghadd imdaqqas, kellhom jaċċettaw li jieħdu l-Palazz li l-Gran Mastru kellu l-Birgu u li qabel kien hemm fih is-sorijiet ta' Sant Ursula. Waslu l-Birgu fl-1604, iżda wara diversi lmenti li għamlu, minħabba n-nuqqasijiet li kien hemm fih, il-Gran Mastru tahom dik li kienet l-Infermerija tal-Ordni, fil-Birgu stess. Dahlu fiha fl-1654 u aktar tard, ħdejn il-monasteru ġdid tagħhom, inbniet il-knisja ta' Sant'Anna, aktar magħrufa bħala ta' Santa Skolastika.

Il-Filippini

Il-membri ta' din il-Kongregazzjoni kienu qassisin li għażlu li jgħixu flimkien fuq ir-Regola li waqqaf San Filippu Neri għall-Kongregazzjoni tiegħi f'Ruma, iżda kienu indipendenti minnha għal kollo. L-ewwel qassisin li għażlu li jibdew jgħixu flimkien il-ħajja li semmejna kienu fil-Birgu, fl-1650. Madwar sentejn wara, ħadu f'idjhom il-knisja ta' Santa Marija tal-Angli u kabbru dar li kien hemm ma' ġenbha, biex fiha komplew il-ħajja komunitarja tagħhom. L-ewwel prepostu kien Dun Ģwann Vella, miż-Żurrieq. L-aħħar wieħed ikun Dun Ludovik Balzan, maħtut fl-1862, li sbatax-il sena wara, ha-

l-pussess bħala Arċipriet tal-Kolleġġjata tal-Birgu. Maž-żmien dawn bdew sejrin lura sakemm, lejn tmiem is-seklu dsatax, gew fix-xejn.

Il-Kapuċċini

Il-Franġiskani Kapuċċini gew Malta fl-1588, fi żmien il-Gran Mastru Verdalle, li kellu hu Kapuċċin. Dan bnielhom kunvent fuq wieħed mis-swar tal-Furjana, li għadu wieqaf sa llum. Fil-bidu kienu jagħmlu parti mal-Provinċja ta' Sqallija, bl-ewwel kustodju jkun Patri Ĝużepp minn Bormla. Inqatgħu provinċja għalihom fl-1840, bl-ewwel provinċjal ikun Patri Pietru Pawl mis-Siggiewi. Komplew joktrū fl-ghadd ta' patrijet u nhasset il-ħtieġa ta' kunvent ieħor. Għażlu li jibnu wieħed fil-limiti tal-Birgu. Inbena fuq pjanti tal-Kapuċċin Fra Ĝużepp u tlesta fl-1736.

Dan il-bini sar possibbli bis-saħħha ta' diversi benefatturi, fosthom in-nobbi Gużeppi Abela, li tahom l-art. Benefattur ieħor kien il-Balì Solaro, li kien ħareġ xejn anqas minn 3200 skud. Bħalma kienu sabu lill-Gran Mastru Verdalle jgħinhom biex inbena l-kunvent tal-Furjana, għal-

C&G

**Street Lights
Decorations**

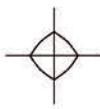

CLINTON DEBONO

M +356 9988 4020

E DOBONOCLINTON@OUTLOOK.COM

C&G STREET LIGHTS DECORATIONS

dak tal-Birgu, flimkien ma' dawn it-tnejn li semmejna, għenhom hafna l-Gran Mastru Manoel de Vilhena.

Ir-rabta ta' dan l-Ordni mal-Birgu baqgħet ukoll meta l-knisja u l-kunvent spicċaw fil-limiti tal-Kalkara. Sa xi fit snin wara t-Tieni Gwerra Dinjija, in-novizzi u l-patrijiet flimkien mat-terzjarji kienu jieħdu sehem f'uħud mill-funzjonijiet fil-knisja ta' San Lawrenz, fosthom il-purċiżjonijiet, prominenti fosthom dik tal-festa ta' San Lawrenz.

Il-Kongregazzjoni ta' San Ĝużepp tal-Apparizzjoni

Dawn is-sorijiet waslu Malta fl-1845, fejn il-fundatriċi tagħhom, Santa Emilia de Vialar sabet kenn, wara li hi u xi sorijiet oħra li kienu magħha, ġelsuha mill-għarqa, meta l-vapurett li kienu jivvjaġġaw fuqu ghxereq qrib Malta waqt maltempata. Biex tissodisfa wegħda li kienet għamlet

jekk teħles mill-għarqa, fethet dik li kellha tkun l-ewwel skola għat-tfal bniet f'dawn il-Gżejjer, f'dar fil-Birgu, magħrufa bħala il-Palazz Bettina. Ingħaqdu magħha għadd ta' żgħażaq li baqgħu jiżdiedu tant, li wħud minnhom intbagħtu jgħallmu fi skejjel tal-Kongregazzjoni barra minn Malta.

Hallew id-dar tal-Birgu biex marru jwaqqfu l-Konservatorju ta' San Ĝużepp f'Bormla, fejn bdew jieħdu hsieb tfal orfni.

Is-sorijiet Frangiskani Missjunarji tal-Qalb Immakulata ta' Marija

Dan l-Ordni jew Kongregazzjoni magħrufa l-aktar bħala Frangiskani Missjunarji tal-Ēgittu, twaqqfet biex il-membri tagħha jmorru jgħallmu fl-artijiet tal-missjoni. Infirxu f'bosta pajjiżi, fosthom Malta, bl-ewwel dar tagħhom fil-Birgu fl-1886. Ghadd ta' sorijiet Maltin insibuhom imxerrdin f'diversi djar li l-Kongregazzjoni

għandha fl-Eġittu, l-Italja, l-Amerika, l-Iraq, Izrael u s-Sirja. Fil-Birgu kellhom skola prestiġjuža ħafna, b'għadd ta' studenti minn diversi bliet u rħula. Sfortunatament, xi snin ilu dawn ħallew id-dar li kellhom il-Birgu u ngħaqdu ma' shabhom fi djar li għandhom il-Ħamrun u f'Baħar iċ-Čagħaq.

Il-Kongregazzjoni Vittoriosana ta' San Luwiġi

Din il-Kongregazzjoni twaqqfet fil-Birgu lejn tmiem is-seklu Dsatax minn Lorenzo Porsella, żaġħżugħi eżemplari mill-Birgu stess. Il-membri mseħbin kienu żgħażaq maskili li għażlu li ma jiżżeewgux. Dawn bdew jgħixu flimkien f'dar magħrufa bħala Palazzo Pirotta, li semmewħ Mons Domini, fuq ir-Regola tat-Terz Ordni Kapuccin u meta jkunu fid-dar, kienu jilbsu bħall-Kapuċċini. Dak li kienu jaqilgħu mix-xogħol tagħhom kien jinqasam bejn kulħadd għall-ġħixien tagħhom u tal-membri l-oħra, fosthom uħud mingħajr xogħol.

Fil-Mons Domini kienu jgħallmu wkoll xi snajja' lil żgħażaq mill-Birgu u sa ma twaqqaf il-Qasam tal-MUSEUM fil-Birgu, kellhom f'idejhom it-tagħlim tal-katekiżmu lit-tfal ta' din il-Belt. Kien hemm xebħi mhux żgħir bejn din il-Kongregazzjoni u s-Soċjetà tal-MUSEUM. Tant hu hekk, li għal xi żmien, il-membri kienu ngħaqdu mal-Mużewmini, iżda billi xi whud minnhom ma qablux li josservaw xi regoli imposta minn San ġorġ Preca, l-għaqda ma rnexxiet. Iżda ta' min jinnota li xi talb li jsir fil-laqgħat mużewmini jixbaħ ferm dak li kien jingħad fil-laqgħat f'Mons Domini.

Wara li fl-1920 kien inqala' xi nuqqas ta' ftehim mal-mexxejja tal-parroċċa, din il-Kongregazzjoni sfaxxat u parti minn ġidmietha għaddiet għand is-Soċjetà

Lorenzo Porsella il-Fundatur tal-Kongregazzjoni ta' San Alwiġi

tal-MUSEUM. Tifkira tagħha nżammet fil-knisja ta' San Lawrenz permezz tal-inkwadru mdaqqas ta' San Luwiġi, xogħol l-artist Vittoriosan Bonomu, mal-pilastru xellugi quddiem il-kappella tas-Sagħram.

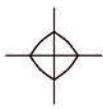
Il-Frangiskani tal-Qalb ta' Gesù

Din il-Kongregazzjoni ta' sorijiet bdiet f'Għawdex minn Dun Ġużepp Diacono u Virginia Debrincat li aktar tard ħadet l-isem ta' Suor Margerita. Dawn josservaw il-kostituzzjonijiet tat-Terz' Ordni Franġiskan.

Waslu l-Birgu fl-1928, fejn kienu jgħallmu fl-Iskola Primarja tal-Gvern. Meta l-vokazzjonijiet għall-ħajja reliġjuža kienu kotrana, ħafna żgħażaq, fosthom ghadd imdaqqas minn din il-Belt issieħbu f'din il-Kongregazzjoni. Kien hemm żmien meta flimkien mad-dar tal-Birgu kellhom 26 dar oħra mxerrdin ma' Malta u Għawdex. Infirxu barra minn Malta wkoll bi djar fl-Italja, l-Ingilterra, il-Greċċa, l-Etjopja, il-Pakistan, il-Brażil, l-Australja u f'Izrael. Ftit snin ilu, minħabba nuqqas ta' vokazzjonijiet, id-dar

Il-kwadru ta' San Luwiġi li għadu kemm kien irrestawrat mill-kumpanija Prevarti

Roman

Fresh fish directly from a fisherman's son

MADE WITH RESPECT™

GOODFELLA'S

2+1
FREE

MADE WITH RESPECT™

GOODFELLA'S

STONEBAKED THIN

MARGHERITA

PEPPERONI

BARBECUE CHICKEN

fil-Birgu ngħalqet u s-sorijiet li kien fadal fiha ntbagħtu fi djar oħra.

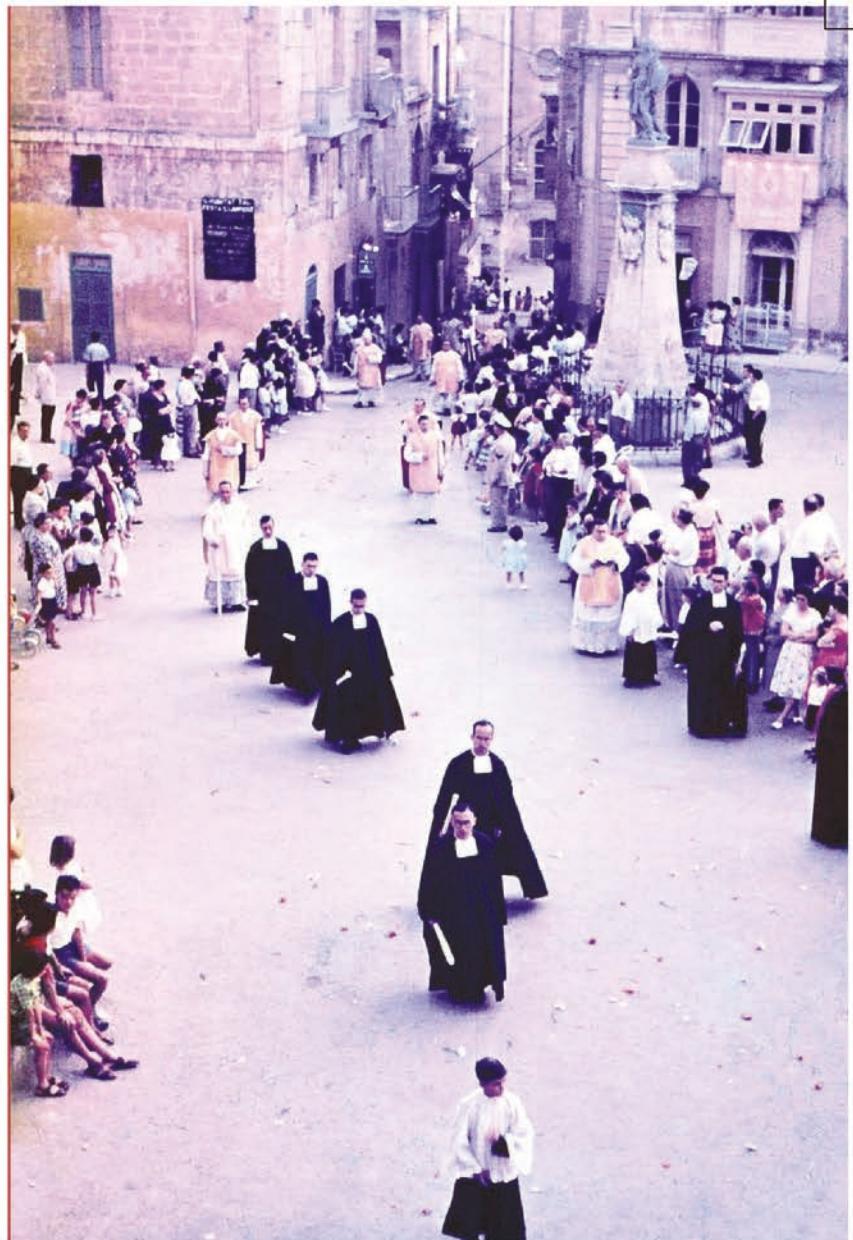
Il-Freres ta' De La Salle

L-aħħar Ordni reliġjuż li wasal il-Birgu kien l-Istitut tal-Aħwa Kristjani, jew kif magħrufin aktar, Il-Freres. Waslu Malta fl-1903, meta ġafna minnhom kien tkeċċew minn Franza mill-Gvern tal-mument.

L-ewwel dar u skola tagħhom fetħuha fi *Strada Buongiorno*, Bormla. Wara ffit xhur fetħu skola oħra: dik ta' Stella Maris, fil-Gżira. Fl-1939, minn Bormla, marru fil-kullegġġ ġdid li bdew jibnu tliet snin qabel fix-xaqliba 'Tal-Hawli', fil-konfini tal-Birgu, li żamm l-isem *De La Salle College*, kif kienet issemmit l-iskola tagħhom f'Bormla.

Iż-żewġ kullegġi tal-Freres kieni magħrufin għas-suċċessi li kieni jiksbu l-istudenti tagħhom fl-eżamijiet għad-dħul ta' apprentisti fit-Tarzna Naval. B'hekk, ġafna mill-haddiema anzjani Vittoriosani għandhom ammirazzjoni u rabta nostalgika ma' dan il-kullegġġ u l-Freres.

Maż-żmien, il-kullegġġ fil-Birgu kompli jespondi biex sar possibbli li jiżdiedu klassijiet tas-Sekondarja u aktar riċenti, *Sixth Form* u magħlhom, għal xi snin, għadd ta' studenti barranin li bdew jattendu fil-kullegġġ bħala *boarders*. Illum il-Kullegġġ De La Salle hu wieħed mill-kullegġi mill-aktar imfittxija minn fost l-iskejjel tal-knisja f'Malta u dawk privati.

Il-Freres jakkumpanjaw fil-purċissjoni tal-Qalb ta' Ĝesù tal-parroċċa tagħna fis-snin 60

Dan il-ftit li rajna jikkonferma l-importanza li għandu l-Birgu fi grajjet il-Knisja Lokali u dik partikulari tal-Ordnijiet u Kongregazzjonijiet Reliġjużi konċernati. □

Bibliografija:

- PP Castagna, *Lis Storia ta' Malta bil Gzejjer Tahha*, Malta, 1888.
A Ferres, *Descrizione Storica delle Chiese di Malta e Gozo*, Malta, 1866
Direttorju Ekkležjastiku, Media Centre, 1999.

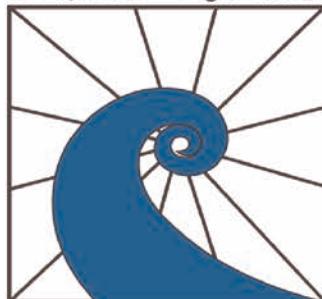

**IT-TABIB
STEPHEN SPITERI**
MEMBRU PARLAMENTARI

**JAWGURA
L-FESTA TAJBA LIL
KULHADD**

Blue House

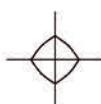
Located in the heart of Birgu, Blue House Bistrò is your place to visit for a delicate glass of wine and superb food.

5 - Triq Pacifiku Scicluna - Birgu

+356 9963 1368 +356 7722 2067

reserveyourtable@bluehouse.mt

[@bluehousemalta](#)

ID-DAHLA TAL-GRANMASTRU VILHENA FIL-BIRGU FL-1722

GRAJJA TA' 300 SENA ILU

VINCENT ZAMMIT

Il-Kavallieri tal-Ordni ta' San Ģwann introducēw hafna ċeremonji matul is-snin li kienu f'Malta. Fost dawn iċ-ċeremonji importanti kien il-pussess tal-Gran Mastru l-ġdid, kemm fl-Imdina, kif ukoll, aktar tard, fil-belt rebbieħa Vittoriosa. Tliet mitt sena ilu l-Gran Mastru Portugiż Antonio Manoel de Vilhena, għamel id-dahla solenni tiegħu fil-Birgu fl-okkażjoni tal-pussess tiegħu fdin il-Belt Rebbieħa.

L-ewwel Gran Mastru li mexxa l-Ordni ta' San Ģwann f'Malta kien il-Franċiż Philippe Villiers de L'Isle Adam (1530 -1534). Dan mexxa lill-Kavallieri tajjeb hafna, għax wara t-telfa ta' Rodi, huwa rnexxielu jżomm l-Ordni magħqu u għamel minn kollo biex ikun jista' jsib post adegwat minflok il-gżira ta' Rodi. Fl-ahħar, il-Kavallieri aċċettaw l-offerta tar-Re ta' Spanja Karlu V li jieħdu l-gżejjjer Maltin flimkien mal-belt ta' Tripli. Wara li ffirraw il-kuntratt f'Marzu tal-1530, il-Kavallieri hadu pussess ta' Malta ffit xhur wara. Il-Gran Mastru L'Isle Adam wasal Malta f'Ottubru tal-1530 u ghalkemm mar joqghod f'Sant'Anglu, xorta waħda ġaseb biex jagħti bidu għal relazzjoni aħjar mal-Maltin, speċjalment mal-familji nobbli¹.

Kien għalhekk li hu ddeċieda li jmur jieħu pussess uffiċjalment tal-belt ta' l-Imdina, billi jieħu ġurament li kien sejjer jirrispetta l-privileġgi u d-drittijiet kollha tal-Maltin. Din kellha tkun l-ewwel ċeremonja ta' dan

it-tip. Għalkemm fis-seklu tmintax l-artist Franċiż Antoine Favray (1706-1798)² pinga l-Gran Mastru L'Isle Adam qiegħed jieħu c-ċavetta tal-belt tal-Imdina u uffiċjali Maltin qed jifħu il-bieb tal-istess belt, wieħed jifhem li c-ċerimonja propria fl-1530 kienet ferm anqas spettakulari. Kien żmien ieħor u l-artist Favray kien qiegħed jurina kif kienu jsiru l-affarijet fiz-żmien.

Il-Gran Mastru Pietro del Ponte (1534-1535), li laħaq wara l-mewt ta' L'Isle Adam, meta kien magħżul bħala Gran

Mastru, inzerta kien barra minn xtutna. Meta wasal Malta fl-10 ta' Novembru 1534, niżel fix-xatt tal-Birgu u minn hemm baqa' sejjer għall-ġurament fil-knisja Konventwali ta' San Lawrenz. B'hekk id-dahla ufficjali tiegħu bħala Gran Mastru saret f'din il-Belt. Il-Gran Mastri li ġew wara, bl-ahħar wieħed ikun il-Gran Mastru Del Monte (1568-1572), kollha hadu l-ġurament tal-ħatra tagħhom fil-knisja ta' San Lawrenz, filwaqt li wara kienu jirrepetu ċ-ċeremonja tad-dahla ufficjali fl-Imdina bħalma kien għamel L-Isle Adam fl-1530. Wara li l-Ordni kien ittrasferixxa l-kwartieri tiegħu lejn il-Belt Valletta fl-1571, il-ħames Gran Mastri li ġew wara ma ħadux l-pussess tal-Belt Vittoriosa kif kien isir sa żmien Del Monte. Kellu jkun il-Gran Mastru Antoine de Paule (1623-1636) li reġa' beda jagħmel din iċ-ċeremonja fil-Birgu, li mbagħad baqgħet tkun ripetuta mill-Gran Mastri ta' wara.

Il-Pussess tal-Belt Vittoriosa – 1722

Wara l-mewt tal-Gran Mastru Marc'Antonio Zondadari f'Gunju tal-1722, intgħażel il-Portugiż, Antonio Manoel de Vilhena (1722-1736) bħala l-Gran Mastru tal-Ordni ta' San Ģwann. Dan tela' solennement lejn l-Imdina nhar l-20 ta' Settembru 1722 u seba' t'ijiem wara għamel iċ-ċeremonja tal-pussess tiegħu fil-Belt Vittoriosa.

Dan kien żmien li kolloks kien isir bil-pompa kollha, anke din iċ-ċeremonja tal-pussess kienet tkun organizzata sew u b'ħafna ċerimonji, kif se naraw f'din il-kitba³. Din iċ-ċeremonja bdiet fit-tlieta ta' wara nofsinhar meta l-Gran Mastru telaq mill-Palazz tiegħu fil-Belt Valletta lejn ix-Xatt, akkumpanjat minn diversi Kavallieri Gran Kruci. Tistennihom kien hemm il-gondola tal-Gran Mastru⁴, imżejja kif suppost b'diversi damask u drapp fin ieħor irrikmat b'ħajt tad-deheb.

Wara l-gondola tal-Gran Mastru kien hemm diversi dgħajjes ta' kull daqs jakkumpanjaw.

Fil-port kien hemm ukoll il-galera Capitana, kif ukoll San Vincenzo li kienu għadhom kemm irritornaw lejn Malta ffit jiem qabel⁵. Dawn kienu mżejna bil-bandalori, bi fjammi mixgħula, kif ukoll bi drapp impingi għall-okkażjoni. Hekk kif il-gondola tal-Gran Mastru għaddiet minn ħdejn dawn il-galeri, dawn sparaw musketterija u l-kanuni tagħhom bħala tislima ta' qima u dawn baqgħu jisparaw sakemm il-Gran Mastru wasal fix-Xatt ta' Bormla. Barra l-isparar kontinwu ta' dawn iż-żewġ galeri, kien qed issir l-istess minn kull bastiment li kien hemm fil-port, anke dawk barranin, kif ukoll mill-Fortizzi ta' Sant'Anglu, ta' San Mikiel, kif ukoll mis-swar tat-Tlett Ibliet.

Il-Gran Mastru niżel l-art u għaddha minn fuq pont mpoġġi għal din l-okkażjoni. Il-pont kien jinstab quddiem il-knisja ta' Santa Tereza⁶ u kien kollu mżejjen bid-damask. Fit-tarf tiegħu kien hemm baldakkin u taħtu kien hemm tron, kolloks imżejjen bl-ahħjar drapp u damask. Kien hemm ukoll pittura tal-Gran Mastru, kif ukoll numru ta' skrizzjonijiet li jfaħħru l-Gran Mastru. Fl-istess inħawi kien hemm funtana tal-inbid⁷, imżejja bl-armi tal-Portugall, kif ukoll tal-Ordni u tal-Gran Mastru Antonio Manoel de Vilhena.

Jistennew il-Gran Mastru kien hemm aktar minn mitt persuna importanti oħra, li ngħaqdu mal-Kavallieri u l-mistednin l-oħra li akkumpanjaw il-Gran Mastru mill-Belt Valletta. Fost il-persunaġġi li kien hemm jistennewħ, kien hemm il-Pirjol u l-patrijiet tal-knisja u l-kunvent ta' Santa Tereža, li akkumpanjah sal-knisja. Skjerati mat-triq mill-pont sal-knisja kien

Il-monument ta' de Vilhena fil-Furjana

hemm il-milizzja ta' Bormla. Hekk kif wasal il-Gran Mastru fil-fetha quddiem il-knisja, kien hemm jistennih l-Inkwizitür Monsinjur Antonio Ruffo, li minflok ma qagħad jistennih fil-bieb, mar jilqa' lill-Gran Mastru mill-ewwel. Il-knisja kienet imżejna ghall-okkażjoni u quddiem l-altar maġgur kien hemm ġinokkjatur preparat ghall-Gran Mastru Manoel de Vilhena. It-*Te Deum* tkanta mill-patrijiet tal-kunvent, akkumpanjati minn grupp ta' mužiċisti. Fit-tmiem iċ-ċelebrazzjoni l-Pirjol stieden lil kulhadd fil-kunvent fejn kien hemm ilma frisk u xi ħaża tal-ikel⁸.

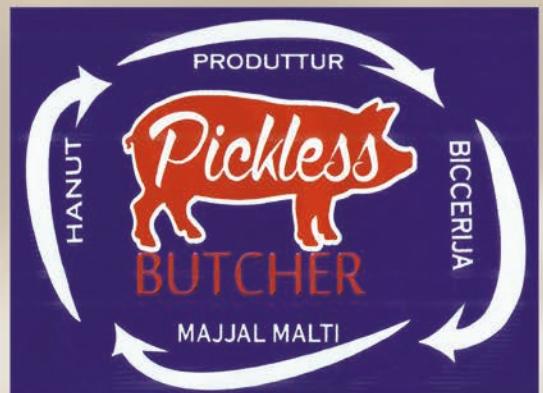
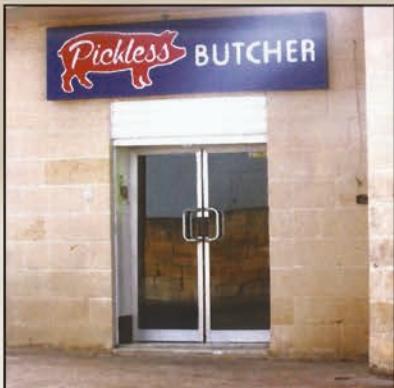
Iċ-ċerimonier tal-Katidral, allura tal-Isqof ta' Malta, bagħħat javża li setgħu jkomplu jimxu lejn il-post fejn kellha ssir iċ-ċerimonja. L-Isqof Gaspare Gori Mancini⁹ kien liebes pontifikalment u kien akkumpanjat

mill-Kapitlu tal-Katidral. Il-Gran Mastru, liebes il-berretin u jżomm il-borża magistrali¹⁰, mexa lejn id-dahla tal-Belt Vittoriosa. Jakkumpanja lill-Gran Mastru kien hemm ukoll il-Kavallier Frà Don Giovanni de Verreterra, li kellu l-pożizzjoni tar-Ricevitore tal-Gran Mastru. Dan beda jitfa' diversi muniti lejn il-poplu li kien qed jassisti għal dik iċ-ċerimonja. Dan il-ġest kien isir biex juri kemm il-Gran Mastru kien generuż mal-poplu tiegħu.

Jakkumpanjaw il-Gran Mastru kien hemm is-suldati tal-*Compagnia dei Dragoni*¹¹, biex iżommu t-triq libera mingħajr ostaklu minħabba l-ammont kbir ta' poplu li kien hemm¹². Waqt li kien miexi l-Gran Mastru, kien milquġġ bl-isparar tal-musketterija mill-milizzja ta' Bormla.

Hekk kif wasal quddiem il-bieb tal-Belt Vittoriosa, kien hemm ġinokkjatur jistennih, li kien ippreparat mill-Ġurati ta' l-Università tal-Belt Valletta, Vittoriosa, Senglea u Bormla. Ftit wara, l-Isqof, proċessjonalment resaq lejn il-Gran Mastru Antonio Manoel de Vilhena u offra l-kurċifiss¹³ li kien qed iżomm f'idu, biex il-Gran Mastru jbus l-istess immaġini. Immedjatament wara resaq lejn il-Gran Mastru l-ġurat anzjan li offrielu bukkett fjuri tal-ganutell, imżejen b'deheb u fidda. Dan mill-ewwel irregalah lill-Inkwizitür biex juri l-istima li huwa kellu lejn dan il-prelat. L-istess ġurat offra lil Gran Mastru żewġ imfietaħ, miżimma f'recipjent. Wieħed mill-imfietaħ kien banjat bil-fidda, filwaqt li l-ieħor kien magħmul minn fidda pura¹⁴. Il-parti ta' fuq ta' dawn l-imfietaħ kienu imżejna wkoll. Dawn kellhom mnaqqxa fuqhom kemm l-arma tal-Gran Mastru, kif ukoll tal-Università.

Hekk kif irċieva dawn ir-rigali bħala sinjal

Hinijiet tal-Ftuħ
Mit-Tlieta sal-Ğimħa
Mit-8:00 sa 12:00 u mit-15:00 sas-18:00
Is-Sibt mit-8:00 sa 12:00

Pickless Butcher
St Rokku Street
Kalkara
Tel: 2180 7698

tal-pussess tat-Tlett Ibliet, irregalhom lill-kamarier principali tiegħu. Ftit wara l-Gran Mastru beda miexi taħt baldakkin, li kien miżimum minn erba' ġurati, lejn il-knisja principali ta' San Lawrenz¹⁵. Il-Gran Mastru għaddha miż-żewġ bibien tal-Belt Vittoriosa¹⁶, li kienu mżejna bid-damask u arazzi, u kien hemm skrizzjonijiet li jfaħħru l-Gran Mastru u fl-istess ħin juru l-ferħ tal-poplu dwar l-ġhażla tiegħu bħala l-kap tal-Ordni ta' San Ģwann. It-toroq kienu kollha mżejna u fost it-tiżżejja kien hemm numru ta' kwadri li juru l-Gran Mastru Manoel de Vilhena. Apparti minn hekk, kien hemm għadd ta' funtani tal-inbid fl-istess toroq. Hekk kif waslu fil-misraħ ewljeni tal-Belt, il-Gran Mastru kien milquġħ mill-Gvernatur tal-istess Belt Vittoriosa u ngħata salut ta' musketterija mis-suldati tal-milizzja li kienu skjerati madwar il-Pjazza.

Fin-nofs ta' l-istess Pjazza kien hemm ark trijonfali¹⁷, li kellu tliet bibien, u dekorati b'arkitettura sabiha. L-istess ark kien imżejjen bi kwadri, pitturi u skrizzjonijiet li kienu juru l-kwalitajiet tal-Gran Mastru, kif ukoll l-istess arma ġentilizja tal-Gran Mastru. Fuq ix-xellug tal-ark trijonfali kien hemm pjattaforma fejn kien hemm żagħżugh, tifel ta' waħda mill-familji nobbli, li għamel diskors qasir ta' merħba, fejn wera d-devozzjoni sinciera tal-poplu lejn is-sovran il-ġdid tagħhom.

Hekk kif il-Gran Mastru wasal fil-knisja ta' San Lawrenz¹⁸ niżel gharkobbtejh fuq ġinokkjatur li kien hemm fil-presbiterju, quddiem l-altar maġġur. L-Isqof, akkumpanjat minn kor doppju ta' mužiċisti, intona it-Te Deum. Wara li ngħad is-solitu talb, il-Gran Mastru ittieħed lejn it-tron imhejji għalih. Waqt li kien hemm, huwa ngħata l-benedizzjoni bir-relikwa tal-martri

San Lawrenz. Fit-tmiem iċ-ċeremonja, il-Gran Mastru libes mill-ġdid il-berettin tiegħu u ha f'idejh il-borża maġistrali u hareġ mill-knisja akkumpanjat mill-Kapitlu sat-tarf tat-taraġġ, fejn kien milquġħ ukoll mill-Isqof, li kien lahaq biddel il-hwejjeġ li kien liebes fil-knisja.

Hekk kif waslu ħdejn il-post fejn kellhom jimbarkaw, il-Gran Mastru rringazzja lill-Inkwiżitur talli skomoda ruħu u attenda għal dik iċ-ċeremonja u stieden lill-Isqof biex jitla' miegħu fuq il-gondola. B'hekk il-gondola tal-Gran Mastru, kif ukoll id-dghajjes u l-kumplament li kienu akkumpanjaw lill-Gran Mastru fil-bidu tal-istess ċeremonja, komplew jakkumpanjaw lill-istess sultan¹⁹ fir-ritorn tiegħu lejn ix-xatt tal-Belt Valletta. Il-ħin kollu komplew jisparaw il-musketterija minn fuq is-swar tal-fortizzi u tal-bliet, kif ukoll tal-galeri li kien hemm fil-port. Hekk kif waslu fix-xatt tal-Belt, kien hemm il-karozza tistenna l-Gran Mastru u miegħu stieden biex jitilgħu l-Isqof, il-Prijur tal-knisja Konventwali ta' San Ģwann u Gran Kruċi oħra, waqt li l-kumplament telgħu fil-karozzelli tagħhom li kienu qed jistennewhom.

B'hekk giet fit-tmiem iċ-ċeremonja qasira iżda simboliku li l-Gran Mastru Antonio Manoel de Vilhena għamel tal-pussess tiegħu fil-Belt Vittoriosa tliet mitt sena ilu. □

Noti:

1. Wieħed irid jiftakar li qabel ma' Malta għaddiet f'idejn l-Ordni ta' San Ģwann, kien hemm diversi familji li ngħataw it-titħi ta' nobbli mill-Kuruna ta' Aragon, li Malta kienet tagħmel parti mir-renju. Il-biċċa l-kbira ta' dawn il-familji kien joqogħdu l-Imdina, u kellhom diversi

PJAZZA REGINA VALLETTA

Everybody's Centrepiece

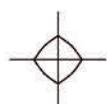
DELICATA

Family Winemaker

Since 1907

/DELICATA WINERY

WWW.DELICATA.COM

- karigi importanti fi ħdan l-istess Università, il-gvern lokali ta' dak iż-żmi en.
2. Il-kwadru, li jinstab fil-Palazz tal-President, Belt Valletta, muhuwiex iddat, għalkemm huwa maħsub li sar qabel l-1762.
  3. Id-deskrizzjoni taz-żjara u tal-pussess tal-Belt Vittoriosa mill-Gran Mastru Antonio Manoel de Vilhena, hija traskrizzjoni mill-arkivji tal-Ordni ta' San Ģwann li jinstabu fil-Bibliotheca, Belt Valletta (AOM 267).
  4. Uħud mill-granmastri kellhom il-gondola tagħhom, li kienet tintuża biex jaqsmu l-Port il-Kbir. Kien hemm oħrajn li kellhom brigantin, li naturalment ikun akbar, kif ukoll felukka indurata. Għal wiri fil-Mużew Marittimu, fil-Birgu, hemm mudell tal-gondola tal-Gran Mastru Adrien de Wignacourt (1690-1697). Jista' jkun li l-gondola li intużat mill-Gran Mastru Antonio Manoel de Vilhena setgħet kienet l-istess waħda li kienet qed tintuża mill-Gran Mastru Wignacourt.
  5. Dawn iż-żewġ galeri kien għadhom kemm irritornaw lura minn vjaġġ b'rebhiet importanti. Kienu ggieldu kontra u rebħu żewġ tartani (tip ta' bastiment) u spiċċaw biex kellhom 150 ilsir miġjuba lejn Malta.
  6. Huwa ferm interessanti li Santa Tereza ta' Avila kienet għiet iddikjarata qaddisa mitt sena qabel eżatt, filwaqt li tliet snin wara, fl-1625 bdiet tinbena l-knisja iddedikata lil Santa Tereza f'Bormla.
  7. Tidher li din kienet użanza popolari li kienu jagħmlu funtana li toffri inbid lil dawk li jkunu prezenti għal ceremonja hekk importanti. Niltaqgħu ma' l-istess haġa f'diversi okkażjonijiet oħra li jkun hemm offrut inbid minn funtani.
  8. Fid-dokument hemm imniżżeel "confettura". Dan kien ikun frott biz-zokkor, xi haġa li kienet ferm popolari f'dak iż-żmien (Grazzi tal-informazzjoni lil Dr Noel Buttigieg).
  9. Gaspare Gori Mancini kien qassis (jew Kappillan Konventwali) tal-Ordni ta' San Ģwann. Intgħażel bħala l-Isqof ta' Malta fl-1 ta' Ĝunju 1722.
  10. Fid-dokument li qed nikkwota minnu, hemm imniżżeel eżatt hekk "borsa magistrale".
  11. Dan kien bħal grupp ta' suldati, li kienu jakkumpanjaw lill-Gran Mastru fid-diversi ceremonji ufficjali li kienu jsiru. Interessanti li informazzjoni dwar dan il-korp ta' suldati kien jindika li kienet twaqqu fuq fiż-żmien il-Gran Mastru Emanuel Pinto de Fonseca. Iżda mill-ahħar riċerka jidher li dan il-korp ta' suldati kien digħi imwaqqaf fiż-żmien il-Gran Mastru Marc'Antonio Zondadari. (Grazzi tal-informazzjoni lil Denis Darmanin)
  12. Ftit jiem qabel, il-Gran Mastru Antonio Manoel de Vilhena kien ha l-pussess tal-Imdina, u kien hemm ukoll prezenti l-korp ta' suldati magħrufa bħala "Compagnia dei Dragoni". Filwaqt li għall-pussess tal-Birgu kienet mixjin, fl-Imdina kienet fuq iż-żwiebel tagħhom.
  13. Dan il-kurċifiss għadu miżnum b'għożja fil-Kolleġġjata ta' San Lawrenz. Dan jingħad li kien jintuża waqt iċ-ċeremonja tal-pussess tal-Belt Vittoriosa mill-granmastri.
  14. Simbolikament, muftieħ li jkun magħmul, jew banjal bil-fidda, ifisser li jista' jifta il-bibien.
  15. Interessanti li hemm nieqes f'din iċ-ċeremonja x-xabla li kien irċieva l-Gran Mastru de Valette mingħand ir-Re Filippu II ta' Spanja, wara r-rebħha tal-Assedju l-Kbir ta' l-1565. Waqt din it-tip ta' ġerien, kien ikun hemm wieħed mill-paġġi li kien jimxi quddiem il-granmastru, jżomm f'idu mgħollija kemm ix-xabla kif ukoll l-istallett.
  16. Fl-arkivji tal-Ordni jissemmew żewġ bibien biss waqt dan il-pussess, meta nafu li illum hemm tlieta. L-ewwel bieb tal-Birgu għandu d-data ta' l-1722. Jista' jkun għalhekk li dan kien digħi tlesta f'dik is-sena, filwaqt li mhux ċar liema wieħed miż-żewġ bibien ta' wara kienet digħi hemm.
  17. L-użu ta' ark trijonfali kienet xi haġa komuni, speċjalment kull meta kien

CHAIN

supermarket

Where shopping is a real pleasure ...

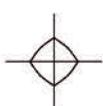
ZABBAR

FGURA

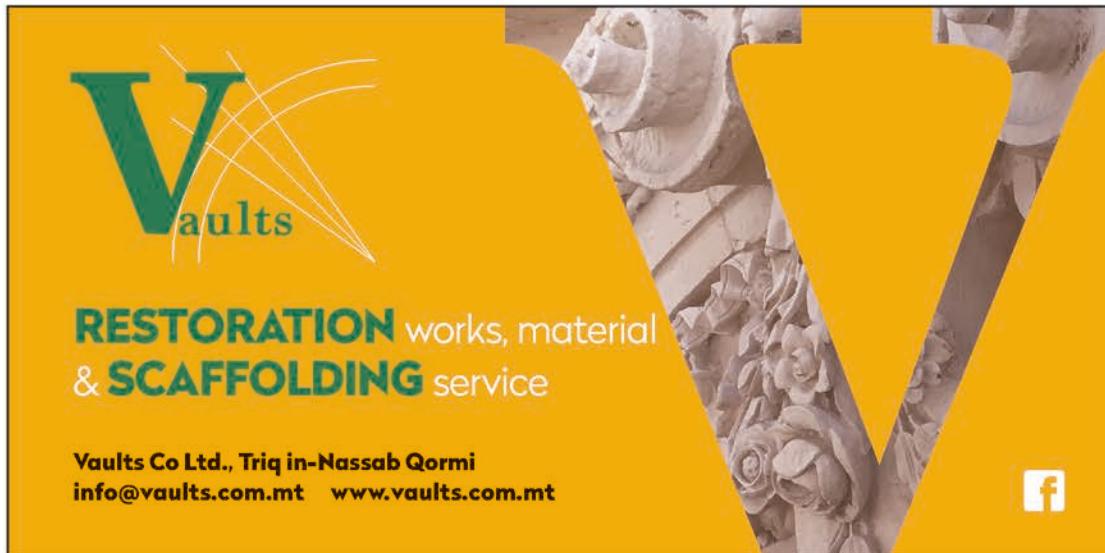
TARXIEN

📞 (+356) 2256 2256

✉️ info@chainmarket.com

- isir il-pussess tal-granmastru kemm fl-Imdina, kif ukoll fil-Birgu. Aktar tard, l-istess stil ta' ark beda jintuża wkoll mill-parroċċa għal waqt il-festi patronali tagħhom.
18. Il-knisja ta' San Lawrenz fl-1722 kienet dik mibnija fuq disinn tal-Vittoriosan, Lorenzo Gafà. Ingħata bidu ghall-bini tal-knisja fl-1681, u kien fl-1697 li kienet inawġurata mill-Isqof Davide Cocco Palmieri fil-presenza tal-Gran Mastru Ramon Perellos y Roccafull. Aktar tard, il-knisja kompliet tiżżejjen mill-perit Romano Fortunato Carapeccia.
  19. Il-Maltein kienu jirreferu għal granmastri b'dak it-titlu ta' Sultan.
- Bibliografia:**
- Arkivju ta' l-Ordni ta' Malta 267 Zammit, V. (1992). Il-Gran Mastri: ġabru ta' Tagħrif Dwar l-Istorja ta' Malta fi Żmienhom: Vol 1 1530-1680 (1st ed.). Valletta: *Valletta Publishing & Promotion Co. Ltd.*
- Zammit, V. (1992). Il-Gran Mastri: ġabru ta' Tagħrif Dwar l-Istorja ta' Malta fi Żmienhom: Vol 2 1680 - 1798 (1st ed.). Valletta: *Valletta Publishing & Promotion Co. Ltd.*
- Zammit, V. (2017). Meta l-Knisja ta' San Lawrenz saret il-Knisja Konventwali. Festa San Lawrenz, pp. 89-93.
- Vella, E. (2016). *Treasures of Faith* (1st ed.). Valletta: *Midsea Books Ltd.*
- AOM 267, A. o. (n.d.).
- Bosio, G. (1620). *Istoria della Sacra Religione Gerosolimitana di Rodi e di Malta*, iii. Roma.
- Dal Pozzo, B. (1703-1715). *Historia della S. Religione Militare di S. Giovanni Gerosolimitano detta di Malta*, 2 volumes. Verona.
- Degiorgio, S., & Fiorentino, E. (2004). Antoine Favray (1706-1798): A French Artist in Rome, Malta and Constantinople (1st ed.). Valletta: Fondazzjoni Patrimonju Malti.
- Muscat, J. (2008). *Sails Around Malta: Types of Sea Vessels 1600 BC - 1900 AD* (1st ed.). Malta: Pubblikazzjonijiet Indipendenza.
- Montalto, J. (1979). *The Nobles of Malta: 1530 - 1800* (1st ed.). Valletta: *Midsea Books Ltd.*
- Mori Ubaldini, U. (1971). *La Marina del Sovrano Militare Ordine di San Giovanni di Gerusalemme, Rodi e Malta* (1st ed.). Roma: Regionale Editrice.
- Sire, H. (1994). *The Knights of Malta* (1st ed.). London: *Yale University Press*.

BONELLO BERNICE

MEMBRU PARLAMENTARI

66
**IL-FESTA
T-TAJBA
LIL KULHADD**
99

① **79663145 / 99663151**
✉ info.bonellobernice@gmail.com
📍 15, Triq tal-Klerku, Fgura FGR2060

IL-VITTORIOSAN LORENZO GAFÀ: ĠENJU FL-ARKITETTURA BAROKKA

PATRI HERMANN DUNCAN O CARM

Aħna n-nies tal-Birgu bir-raġun kburin bil-knisja majestuża Barokka tagħna, li ġgib il-firma tal-arkitett mill-Birgu, Lorenzo Gafà. L-ewwel gebla tal-knisja kif nafuha llum tqiegħed fil-11 ta' Mejju 1681 mill-Isqof Frà Michele Gewlamo Molina u kienet inawgurata ufficjalment mill-Gran Mastru Perellos fl-10 ta' Awwissu 1697, festa ta' San Lawrenz. Meta n-nies tal-Birgu ġew biex jibnu l-knisja l-ġidida tagħiġhom fl-1681, il-fama ta' Lorenzo Gafà bħala arkitett bravu kienet digħi nfirxet ma' Malta u Ĝawdex u allura kienet ħaġa naturali li l-kappillan ta' dak iż-żmien, Don GioBatta Cassar, flimkien mal-poplu tal-Birgu, jaġħtu l-linkarigu biex jibni knisja ġidida lil dan il-wild tal-Belt Vittoriosa. Din ma kinitx l-unika knisja li bena Gafà, imma kif se naraw f'dan l-artiklu Gafà bena ghadd ta' knejjes oħra f'Malta, tant li nistgħu ngħidu li Lorenzo hu bla dubju l-akbar arkitett Malti li ħalla t-timbru tiegħi fuq ħafna mill-knejjes u palazzi mxerrda ma' Malta u Ĝawdex li nbnew fis-seklu sittax, l-aktar perjodu dinamiku fl-istorja arkitettonika ta' pajjiżna.

Lorenzo twieled fis-sena 1639 fi ħdan familja fqira mill-Birgu, li ħalliet warajha isem li tassew jistħoqqu li jiġi mfakkar b'ittri tad-deheb għall-kontribut enormi li tat fil-qasam tal-arkitettura u l-iskultura. Hu iben Marco u Veronica. Lorenzo kien it-tieni wild tal-familja Gafà. Huh Melchiore twieled fl-1636 u għalkemm miet ta' età żgħira f'Ruma - fl-1667, kien

meqjus miċ-ċelebri Bernini bħala wieħed mill-akbar rivali tiegħi. Ix-xogħol artistiku li ħalla fil-belt ta' Ruma hu ta' mertu mill-aqwa. Fost il-kapolavuri tiegħi fil-Belt Eterna nsibu l-martirju ta' Santa Eustace fil-knisja ta' *Sant'Agnese in Agone* fi Piazza Navona u l-estasi ta' Santa Katerina ta' Siena li tinsab fil-knisja ta' *Santa Caterina a Magnanapoli*, li tiġi qrib il-Quirinale.

Jingħad li Lorenzo ha l-ewwel tagħlim fl-iskultura mingħand missieru Marco u aktar tard kien jattendi waħda mill-iskejjel privati li kien hemm fil-Birgu dak iż-żmien. X'aktarx kien Melchiore nnifsu li waqt mawra qasira f'Malta kkvinċa lil ħu Lorenzo biex jikkonċentra fuq l-arkitettura, għalkemm insibu f'dokumenti li sa l-1660

DDE ATTARD

limited

Waste Management Solutions

Skip Services
Waste Management
Dealers in Scrap Metals

Transport & Lifting Services

Haulage
Contract Lifting

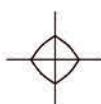
Industrial Dismantling & Machinery Removals

Removal of Asbestos

**DDE Attard Ltd.
Scrap lane,
Valletta Road,
Luqa LQA 1764 - Malta**

telephone: 2166 7639, 2166 7857
mobile: 9949 3592
Office Mobile: 7966 7857
Email: info@ddeattard.com
website: www.ddeattard.com

Lorenzo kien għadu qed jaħdem ta' ‘scalpellino’ taħt Tumas Dingli fil-knisja parrokkjali ta’ Haż-Żebbug. Mhux eskluz li Lorenzo studja wkoll l-arkittetura f’Ruma. Dan almenu skont ma jsostni Quentin Hughes, li għal ħafna snin kien professur fil-Fakultà tal-Arkitettura fl-Università ta’ Malta, anki jekk ma hemm l-ebda evidenza dokumentata li Lorenzo qatt telaq minn Malta. Jibqa’ l-fatt li Lorenzo jiispikka fl-istil Barokk, stil li kien kurrenti ħafna dak iż-żmien fl-Italja u fi Sqallija.

Lorenzo beda bħala ntaljatur tal-ġebel, jew *stone carver*, u kien iqis lilu nnifsu bħala skultur. Kif digħi għidna, fost l-ewwel xogħliljet tiegħu nsibu l-kor tal-knisja ta’ San Filep f’Haż-Żebbug, il-paraventu ornamenti, jew il-ħajt li jaqsam l-artal mill-korsija, li nsibu fil-knisja tas-sorijiet ta’ Santa Skolastika fil-Birgu u paraventu ornamenti ieħor fuq l-artal tal-martri San Pietru fil-knisja tal-Lunzjata fl-istess Birgu. Hadem ukoll fuq l-artal magħġur tal-knisja ta’ San Nikola fil-Belt Valletta.

Skont il-Perit Leonard Mahoney, Lorenzo kellu sehem importanti wkoll f’dawn il-binjet: il-koppla tal-knisja ta’ San Pawl Nawfragu tal-Belt bejn is-sena 1666 u 1680, il-knisja ta’ Sarria fil-Furjana fis-sena 1676, il-knisja tal-Karmelitani fl-Imdina bejn is-sena 1668 u 1672 u l-knisja ta’ Santu Rokku fil-Belt madwar is-sena 1680. Fl-1682, Gafà ddisinja u ħadem fuq il-kor tal-Katidral ta’ San Pawl fl-Imdina, u wara ddisinja l-Palazz tal-Isqof. Tajjeb li nghidu li l-Katidral l-antik tal-Imdina, li kien mibni fuq stil medjovali, inqered parzialment fit-snun wara waqt it-terremot ta’ Sqallija tal-1693, imma l-kor, li kien għadu kif inbena, baqa’ intatt. Wara dan it-terremot, bejn l-1696 u l-1705 inbena Katidral ġdid fuq stil Barokk ta’ Gafà, li ġie ikkonsagrat

fit-8 ta’ Ottubru 1702. Il-Katedral tal-Imdina hu meqjus bħala l-kapolavur ta’ Gafà.

Mahoney isostni wkoll li Lorenzo Gafà ddisinja xi bini sekulari, fosthom Villa Bighi (1675) u l-Palazz tal-General tax-Xwieni fil-Birgu qabel is-sena 1679. Isemmi wkoll li bena dawn l-imkejjen: kif digħi semmejna, il-knisja ta’ San Lawrenz fil-Birgu bejn is-sena 1681 u s-sena 1697, il-knisja ta’ San Nicola fis-Siggiewi bejn is-sena 1676 u s-sena 1693, il-knisja ta’ San Pietru Martri f’Marsaxlokk fis-sena 1682 u ħadem ukoll fuq il-koppla tal-knisja ta’ San Ġorġ f’Hal-Qormi fis-sena 1684. Hadem ukoll fuq il-knisja ta’ Santa Marija tal-Qrendi bejn l-1685 u l-1712. Hawnhekk Gafà ressaq il-kampnari lura mill-faċċata, hekk kif jidher li kien il-ħsieb originali fil-knisja taż-Żejtun. Hames snin wara kien impenjat fil-bini tal-knisja tal-Madonna tal-Ħlas, f’Hal Qormi u aktar tard kien responsabbli għall-knisja ta’ Santa Katerina fiż-Żejtun, meqjusa minn xi whud bħala l-kapolavur tiegħu. Fis-sena 1697 Lorenzo Gafà kien impenjat fuq il-Katidral ta’ Għawdex u fl-1699 fuq il-knisja tal-Vitorja fil-Belt Valletta.

Fost ix-xogħliljet oħra tiegħu nsibu li kien hejja l-pjanta tal-knisja taż-Żurrieq, l-Isptar Ta’ Saura fir-Rabat fis-sena 1655, il-knisja tas-Salvatur fil-Kalkara fl-1650, il-knisja ta’ Santa Marija f’Haż-Żebbug fl-1683, il-knisja tal-Ispritu Santu fiż-Żejtun fl-1680, il-knisja tal-Ispritu Santu fl-Imdina fl-1688, il-kor tal-knisja tal-Vitorja fin-Naxxar fis-sena 1691, il-knisja tal-Lunzjata f’Hal Tarxien fl-1692, il-knisja ta’ Sant’Agata fl-Imdina fl-1694, dik ta’ San Nikola fl-Imdina fl-1692 u l-knisja ta’ San Giljan fl-Isla fl-1696. Tassew il-Birgu għandu jkun kburi bl-arti ta’ dan l-arkitett Vittoriosan. Lorenzo għaddha għall-hajja ta’ dejjem fis-16 ta’ Frar 1703, fl-ekk ta’ 64 sena u ndifen fil-knisja ta’ San Lawrenz. □

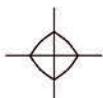
*For the Freshest and Tastiest food
with the most affordable Prices*

**VITTORIOSA STARS FOOTBALL CLUB
TRIQ DESAIN, BIRGU**

PIZZA, BURGERS, SALADS, WRAPS, PASTA, MEAT, FISH AND PLATTERS

We also do deliveries by Bolt and Wolt

For bookings call: 79351888
or by email at admin@dorsinikitchen.com
 Facebook/DOrsiniKitchen

'GHALL-GRAZZJA TA' ALLA JIEN MILL-BIRGU'

CHARLES CAMENZULI

DISKORS FL-OKKAŽJONI TA' JUM IL-BIRGU SETTEMBRU 2019

Ikolli nibda mill-1955, mhux għaliex f'dik is-sena s-Soċjetà Storiko Kulturali tat bidu għal Jum il-Birgu, jew għaliex dik is-sena *Vittoriosa Stars* irritornaw fl-ghola kampjonat wara nuqqas ta' 30 sena, jew għaliex għall-ewwel darba tneħdiet l-*Aggregate Shield* tar-Regatta, iżda għaliex fl-14 ta' Ġunju tal-1955, 'għall-grazzja ta' Alla twelidt il-Birgu', 64 sena u ftit aktar, fejn minkejja li minnhom għexx il-Birgu terz minnhom biss, l-imħabba għall-Birgu baqgħet l-istess, anzi forsi f'bosta aspetti kibret aktar minn qabel.

Kull min għex il-Birgu fis-snin 50 jaf li kienu snin diffiċli. Snin ta' wara t-Tieni Gwerra fejn minn popolazzjoni ta' 6600 persuna fis-snin tletin, wara l-Gwerra l-popolazzjoni niżlet għal 3800 – bosta familji ħargu bla ma rritornaw, oħrajn emigraw u oħrajn raw kif ikomplu bl-isfida ta' ħajjithom biex il-ħajja tkompli. Sas-snin 50, bejn bini għadu mgarraf, bini li beda tiela' u ġenerazzjoni deċiża biex tkompli fuq dak li wettqu niesha, kienu snin ta' sfidi. Kien fadal iżda l-marka tas-snин ta' qabel fil-ħwienet jew bars tip ix-Shamrock Bar jew il-Malaya.

Hajja fi ħdan il-familja kienet iebsa għal bosta iżda minkejja dan l-iżvilupp beda jseħħ bl-isfog jibqgħu l-festi, issa jekk hux San Lawrenz jew San Duminku, San Gużepp jew tal-Madonna tar-Rużarju, iżda fuq kollox il-festi tal-Ġimgħa l-Kbira

u l-Irxoxt, la l-kalenderju ta' festi dejjem kien joffri xi ħażja . Il-bqija kollox rutina, bandli, il-MUSEUM, *Cafè Riche* u l-Fortini. Lura għall-festi, San Lawrenz bħala tradizzjoni u San Duminku bħala memorja differenti. Jien li kelli n-nanniet jgħixu fi Triq Papa Alessandru, eżatt wara l-Palazz tal-Inkwiżitur, il-ħaqqt l-istess Palazz iservi bħala knisja tad-Dumniku u fuq kollox il-ħaqqt il-fdalijiet tat-Torri tal-arloġġ mitluqa fil-kamra ta' barra, il-minutieri tiegħu fil-logħob jintużaw flok il-lanza u r-roti tal-magna ideali biex jaraw ta' min timxi l-aktar. Għadni sa llum iżda ma nistax nifhem kif in-nannu Karm – Karmenu

Camilleri, kien xi żmien mastrudaxxa fil-maħżeen ta' taħt San Lawrenz u fl-istess waqt Terzjarju mad-Dumnikani!

Illum li ħajti nghix fil-karti, kotba jew rivisti, niftakar kif il-bidu ta' dan kollu kienet bagalja tal-kartun mimlija b'kopji tal-programmi tal-festa, xi kalendarju antik jew il-Pronostku Malti. Għalija dak kollu kien l-ewwel librerija u imn'Alla kien hekk.

Fl-istess waqt, bejn id-dar fejn konna noqogħdu, fi Triq l-Irlandiżi, illum Triq Wenzu Dyer, f'medda ta' 100 metru kien hemm l-attività kollha li wieħed seta' jistenna f'perspettiva ta' ħmistax-il sena minn tmiem il-gwerra.

Jekk kien jonqsok xi ħaġa, dritt tmur tiġri għand Carrie tal-grocer, Sophie u Tommy Pellicano, jew għand tal-*Blue Ribbon* ghall-pasti wara l-quddiesa tal-Ħadd. U fil-lenti ta' min bhali kien għadu qed jikber, l-iskola kienet ukoll sfog, ġbieb li jikbru miegħek fejn bix-xejn tieħu gost l-aktar jekk xi whud minnhom terġa' ssibhom filgħaxija l-MUSEUM.

Kien żmien sabiħ, żmien differenti li min għaddha minnu forsi jifhem aktar. Żmien fejn il-ftit soldi *pocket money* kienu jagħmlu mirakli. Xi ħaġa li konna nixtru minn għand Kittie, jew minn għand ta' Vento, kien ikollha xi ħaġa speċjali minkejja li kollox ma kollox kienet tkun xi ħaġa żgħira. Qed nirreferi għal dawk li konna ngħidulhom ‘tax-xorti’.

Jekk kont thossock ma tiflaħx, jew tmur thabbat il-bieb tat-Tabib Saliba Fuq is-Sur, jew għand is-Sur Tonin l-ispiżjar u għal xi emerġenza jaqdik kif jista' Gelardu tal-injections. Apparti l-fatt li biex taqta' xagħrek – kulħadd stil wieħed – għand

Zahra l-barbier fit-telgha tal-Pjazza u aktar tard għand Fredu fit-telgha tal-Lunzjata. Semmejt fejn kien joqgħod in-nannu Karm fi Triq Papa Alessandru, in-nanna Netta mietet meta kont għadni kemm għamilt il-Preċett u magħlhom kien jghix Lino, li kien magħruf minn xi whud bhala Pawlu. Dan jidħol fil-ġrajja ta' ħajti fl-10 ta' Ottubru 1961. Kien suldat mar-Royal Engineers, li dak iż-żmien kienu jintbagħtu l-Libja jagħmlu xi xogħliljet manwali. Dakinhar filgħaxija d-dar ħabbar il-bieb u pulizija nforma l-ommi Theresa li kien hemm incident tal-ajru f'El Adem fil-Libja. L-ajroplan, li kellu jgħib lura 42 suldat, fosthom hu ommi Lino, kellu incident bir-riżultat li bosta tilfu ħajjithom. Fi żmien meta l-komunikazzjoni ma kinetx li hi llum, l-ewwel aħbar kienet li hu kien wieħed

minnhom. Minn dak il-ħin traġedja, nies id-dar, kommozzjoni li kompliet l-ġħada. Kienu mietu 15-il suldat, iżda bl-aktar mod fortunat kif jirrakkonta Lino nnifsu hu, flimkien ma' xi oħrajn iħossuhom fortunati li ma kinux telgħu fuq l-ajroplan għax kien mgħobbi żżejjed. Veru l-każ li minn traġedja kollox inbidel f'ringrażżjament lill-Mulej.

L-iskola tas-sorijiet tal-Karmnu

Kienu hafna t-tfal tal-Birgu li attendew l-iskola tas-sorijiet tal-Karmnu fil-Birgu stess. Dak iż-żmien bħala skola privata ma tantx kien hemm għażla. Madankollu dik l-iskola swietli sa llum. Ir-raġuni hi li l-Madre Superjura kienet tkun Taljana, is-sorijiet jitkellmu bit-Taljan u ta' tifel tixrob malajr ġertu kliem u allura nħoss li llum, li naħseb li jien tajjeb hafna fit-Taljan, dak kien il-baži ta' kollox. Matul il-ġurnata konna nibqgħu l-iskola .

It-traġedja ta' Karmena Boxall

Fis-27 ta' Ottubru 1961, għall-ħabta ta' nofsinhar, instema' hoss kbir. Fl-istess waqt, minkejja li tkun żgħir, tibda' tifhem li ġara xi haġa. Xi haġa differenti. Kien dakinhar meta Karmena Boxall, omm John u Charlie, intradmet meta jidhirli kien ċeda saqaf fid-dar l-antika biswit il-klabb tal-futbol. Kienet traġedja għall-Birgu li min huwa tampari għadna nsemmgħu sa llum.

Lura għal-żmien fl-iskola tal-Karmnu. Kienet normali li s-sorijiet kienu jehduna f'nofsinhar nilagħbu l-Fortini. Fi Frar 1964 ġara dak li żgur ħadd qatt ma stenna. Konna tnejn bi tnejn nistennew barra mal-hajt tal-iskola u f'hi minnhom trakk ta' regettier, li kien ipparkjat, b'xi mod mexxa, qaras mal-hajt lil Mario Theuma, iżda qabad mar-rota lil Maurice Barbara, tifel mill-iskola, li miet b'mod traġiku.

Jidhirli li kien in-neputi ta' Sr Valeria, waħda mis-sorijiet tal-iskola. Illum, 55 sena wara d-dehra ta' dak li ġara, min hu tampari għadu jiftakarha.

Sa dak iż-żmien it-televiżjoni kien appuntament fiss u d-dar, fejn missieri kien daħħal it-televiżjoni fl-1960 minħabba li r-RAI kelli jxandar għall-ewwel darba b'mod dirett l-Olimpijadi, nahseb ftit basar li grazzi għat-televiżjoni Loewe Opta, li tgħatti matul il-ġurnata, thallih jiksah meta titfieh u tpoġġi bozza fuqu għax kienu jgħidu li jagħmel ħsara l-ghajnejk, kelli jkun il-kaġun ta' dak li għamilt bħala professjoni f'dawn l-aħħar 45 sena.

Illum għadni niftakar riżultat b'riżultat dak li ġara fl-Olimpijadi ta' Ruma. Ta' ħames snin tixrob aktar li jkun għaddej u tagħmel ġimxha tnejn tara biss l-Olimpijadi, xi haġa titgħalle. Riżultat ta' dan, illum spiċċajt wieħed mill-100 ġurnalista fid-dinja li segwa l-aktar Olimpijadi. Fadal aktar, għax jekk qed insemmi l-Olimpijadi, Lino Bugeja, li llum m'għadux magħna, huwa d-Dekan tal-Moviment Olimpiku f'pajjiżna.

Mela, ha nibda mill-fatt li Bugeja kien joqghod biss triq 'il bogħod minn fejn konna aħna fi Triq Irlandiża, illum Triq Wenzu Dyer. Qed ngħid dan għaliex kull sajf, sena wara sena, kien jasal l-imbieren privat għand is-Sur Bugeja. Ta' tifel kont spiċċajt umbrajt minħabba l-privat u l-lezzjonijiet tas-somom u l-Ingliz fl-aqwa tal-vakanzi. Qajla bsart li fis-snin ta' wara, sakemm miet, kont wieħed mill-aktar viċin tiegħu u llum napprova nkompli dak li hu kien beda fi żmien meta kont għadni tifel.

Il-Birgu kien miżgħud b'karattri uniċi. Kien hemm dawk li jirrakkuntaw il-ħajja kif kienet u l-Birgu kif inbidel, dawk li

bl-entuzjażmu tagħhom kienu welldu dejjem xi haġa gdida. Issa jekk hux festi u armar, dghajjes u snajja', ir-rakkonti dejjem affaxxinawni. Jista' jkun li kienu jkunu rakkonti mhux eżatti, iżda żgur kienu jqarrbu r-realtà tal-ħajja. Illum insejt bosta minnhom, iżda hemm karattri li ma tista' tinsihom qatt: Monsinjur Pawlu Galea, Dun Gużepp Caruana, Ġorg l-ġhannej tal-Mulej, Gellel il-ħajjat, l-artist u skultur - forsi minsi minn kulhadd - Joseph Genuis, is-soprana Hilda Tabone u oħrajn, li f'kull qasam taw sehem lill-Birgu.

Biex nagħlaq

L-adolexxenza ghaddiet malajr, bħal dejjem, mhux dejjem faċli. Kien żmien meta min kien mill-Birgu mhux dejjem kienet faċli għaliex l-integrazzjoni. Nafu kemm il-Birgu bħala lokalità għad-dan minn żminijiet diffiċli. Għex problemi

soċjali li fit fit għenu u fuq kollox 50 sena ilu, minkejja r-rieda ta' bosta, il-polz kien wieħed batut minkejja li l-qalb kienet thabba tajjeb. Ma kienx facili u mat-triq certi problemi sfortunatament halley il-marka, iżda bħal dejjem, bosta drabi xaqq dawl ikun biżżejjed biex idawwal id-dlam. Meta nħares lura lejn dak li seħħ, nifhem li l-Birgu ta' llum huwa grazzi għal dak li wettqu generazzjonijiet imghoddija, li mbagħad tkompli mill-ġenerazzjoni ta' llum. Il-problema tibqa' dejjem, kif wieħed iżomm il-pass u l-bilanc. Bejn storja u tradizzjoni l-Birgu kien u jibqa' fi klassi differenti. Bejn progress, żvilipp u kummer il-Birgu hu xempju ta' żvilupp kostanti. Issa f'iddejn min irid jisfrutta l-kapaċitajiet tiegħi biex dan kollu jimxi u jikber bl-ahjar mod possibbli. Ghax il-Birgu jibqa' l-Birgu u kif għidu fil-bidu, 'ghall-grazzja ta' Alla jien mill-Birgu'. □

AWGURI

Clemens

BEDINGFIELD
MAN-NIES DEJJEM

L-ISTORJA TAL-ORGNI TAL-KNISJA TA' SAN LAWRENZ

GEORGE CILIA

"L-orgni huwa l-akbar trijonf li vvinta l-bniedem, l-aktar strument mužikali perfett ghall-widna u l-ghajnejn, is-sultan tal-strumenti." Dan l-elogju kitbu Amadeus Mozart fl-ittra li bagħat lill-missieru fl-1777. Forsi għalhekk l-importanza u l-prestijġu tal-orgni fil-knejjes tagħna.

F'Malta l-ewwel orgni magħruf hu dak tas-seklu ħmistax tal-Katidral tal-Imdina; wara dan jissemmew orgnijiet oħra li ngiebu minn Napli għal diversi parroċċi f'pajjiżna. F'dawk iż-żminijiet l-introduzzjoni tal-strument fil-knejjes u s-swali kbar inxtered mal-Ewropa, fosthom jissemmew dak famuż ta' Manchester u Notre Dame ta' Pariġi. U l-orgni tal-knisja ta' San Lawrenz? U l-gallerija maestuża li ssebbah il-knisja tagħna?

Dun Anton Zammit Gabarettta, għal ħafna snin id-Dekan tal-Kapitlu tal-Kolleġġjata tagħna, fil-ktieb tiegħu *The Church of the Grand Masters and Inquisitors*, jikteb hekk dwar il-gallerija tal-orgni: "This was inaugurated on the 9th August 1880. Vincenzo Serracino in designing it wanted to give an excellent specimen of his skills in artistic drawing. His design fits perfectly well with the architectural set up in this part of the church". Aktar riċenti, il-Professur Mario Buhagiar, f'Kapitlu 13 tal-ktieb Birgu - a Maltese Maritime City, li jgħib l-isem ta' 'The Artistic Heritage', meta jikteb dwar il-gallerija tal-orgni jgħid li "the organ loft is

*a roughly contemporary work designed by the master craftsman Vincenzo Serracino. It is an exercise in baroque extravaganza, but the wood carving is extremely fine and delicate and in spite of the proliferation of gilt arabesque the ornamentation is kept under disciplined control". Min-naħha tiegħu Gius Porsella Flores, fil-ktieb tiegħu *Knejjes li ma għadhomx jidhru ġewwa l-Birgu jikteb hekk dwar l-orgni: "Fl-1602 il-Kattidral għamel orgni ġdid u ta li kellu lill-knisja ta' San Lawrenz, iż-żda sitt snin wara, fl-1608, sar wieħed ġdid minflok filwaqt li l-Università tal-Qmuħ harġet 30 skud fis-sena għall-ingaġġ tal-organista."**

Il-familja Bosco

Niftakar sewwa lill-għażejha ommi Lorenza tirrakkontali kif l-orgni l-antik tal-knisja tagħna li kien sar minn Giuseppe Turriglio fl-1728, ma kien qed idoqq tajjeb. Minn dak li stajt nifhem, il-ħlewwa tal-mužika tal-orgni maż-żmien bdiet bil-mod il-mod tintilef, xi noti u sfafar thassru. Jidher li d-daqqa tal-mewt ta' dan l-orgni waslet fit-Tieni Gwerra Dinjija, kawża tal-bombi li waqgħu fuq partijiet mill-knisja tagħna, flimkien mal-isplużjonijiet fil-madwar.

Irid jingħad li minħabba l-gwerra, il-festa ta' San Lawrenz tal-1942 kienet icċelebrata fil-knisja ta' San Pawl tar-Rabat. Il-familja tagħna, dak iż-żmien refugjati f'Haż Żebbug, tlaqna bil-mixi lejn ir-Rabat biex ingawdu l-quddiesa solenni flimkien mal-Vittoriosana

li n̄gabru hemm. Niftakar sew, hekk kif intemmet il-funzjoni, ommi xtaqet li mmorru naraw lill-Kan Dun Raffaelle Mazzelli, li kien refugjat ir-Rabat. Il-Kan Mazzelli kien iħobb ħafna l-mużika, tant li għal hafna snin kien l-organista tal-parroċċa tagħha. Tnejeb nghidu li l-Kan kompożitur Dun Alwig Fenech kien ħalla f'idejn il-Kan Mazzelli l-mużika liturgika tiegħu u min-naħha tiegħu Mazzelli kien isemm għalna biċċiet minn din il-mużika fil-knisja tagħna u f'diversi knejjes ohra f'Malta u Għawdex fejn kien ikun mistieden. Imma b'sogħba f'qalbu qalilna li issa mhux l-orgni biss thassar, iżda anke subghajh u saħħtu b'mod ġenerali marret lura. Madanakollu kien jittama li l-knisja tagħna għad ikollha orgni ġdid bl-ghajnuna ta' fondazzjoni mwaqqfa mill-familja Bosco.

Il-familja Bosco kienet magħimula minn Lorenza u Roža, it-tnejn xebbiet ulied in-nutar Pawlu Bosco u Antonia nee Farrugia, flimkien mal-kuġina tagħhom Rose Farrugia. Lorenza u Roža kien joqogħdu fi Triq Il-Vittmi tal-Polverista, jew kif nafuha aħna 'l-Imġarrat'. Ommi kienet tħidli li l-ahwa Bosco, li kienet tafhom sewwa, dejjem xtaqu li jwaqqfu fondazzjoni bl-intenzjoni li jkollna orgni ġdid fil-knisja tagħna. Din il-fondazzjoni twaqqfet bil-ħegħġa tal-Kan Dun Gian Marie Farrugia.

Fir-realtà l-ahwa Bosco kienet beneficiari kbar tal-knisja ta' San Lawrenz. Biżżejjed insemmgħu r-rużetta mżejna b'eżmeraldi u djamanti f'subgħa tal-id l-istawa titulari u l-pittura fil-koppla tal-kappella tas-Sagament tal-pittur Giuseppe Cali, li kienet ħallsu għaliha huma. Il-pittura ntilfet fil-gwerra u saret kopja eżatta tagħha fl-1965 minn Rafel Bonnici Cali. Roža, Lorenza u kuġinithom Rose Farrugia ħarġu wkoll flushom biex sar l-irħam fil-pilastri tal-kursija. Dawn saru bl-insistenza

KNISJA KONVENTWALI MATRICI U KOLLEGJATA

TA' SAN LAWRENZ L.M.

VITTORIOSA

TBERIK U INAWGURAZZJONI TA' ORGANI GDID

NHAR IL-HADD 22 TA' GUNJU 1952 FIS-6 PM

PROGRAMM

1) Diskors ta' l-Arċipriet

2) Tberik ta' l-Organis mill-Eccēza Tieghu Rev.ma Mons. Sir Michael Gonzi, D.D., J.C.D., J.C.B., B.Lit., LL.D., K.B.E., G.C.O.J., Arċisqof Metropolita.

3) Daqq ta' dawn il-bieċċet ta' Muusika.

I Maestoso della Sonata III Mendelssohn

II Intermezzo Can, L. Fenech

III Melodia Religiosa L. Galea

IV 3 variazioni del Corale in Dō minore Bach

V Andante e allegretto della Sonata IV Mendelssohn

VI Dialogo Couperin

4) Mutet bil-Vuċċejiet u l-Orgni jmexxi mis-Surmast Lorenzo Galea.

5) Antifona b) Te Deum c) Ta-tuuri Ergo u Barka Sagħmentali.

Innu Popolari ta' San Lawrence

Organista: Dun Karin Xerri

L-Orgoi huwa tal-Fabrika Tamburini ta' Crema, Italia, miġjud għal-kunja ta' San Lawrence, mid-Ditta Nardi.

CAN. PAOLO GALEA

Arċipriet

Locality: Valletta

Il-programmi taċ-ċeremonja tal-inawgurazzjoni tal-orgni l-ġdid mhar it-22 ta' Ġunju 1952

tal-prokuratur Dun Gian Marie Farrugia, li min-naħha tiegħu kkontribwixxa mitt Lira għalihom.

Orgni ġdid

Il-festa ta' San Lawrenz tal-1943 kienet iċċelebrata proviżorjament fl-arta tal-Kurċifiss, għaliex nofs il-knisja biss setgħet tintuża. Is-surmast Lorenzo Galea biex seta' jmexxi l-mużika minn fuq l-orgni, kellu jinqeda b'armonju żgħir li ttella' fil-gallerija, imma tal-inqas il-festa żżejnet b'mużika xierqa.

Il-ħtieġa tal-orgni ġdid bdiet dejjem tinħass aktar minn qatt qabel sakemm fl-1952 nġib orgni ġdid mill-Italja tad-ditta Tamburini ta' Crema. Din il-grajja ntlaqgħet b'ferħ kbir mill-parruccani u l-ġurnali ta' pajjiżna rrapportaw il-festin organizzat mill-Kolleġġjata Lawrenzjana għall-okkażjoni.

Il-ġurnal *Il-Berqa*, fil-ħargħa tiegħi tas-27 ta' Ġunju 1952, kiteb li "għall-inawgurazzjoni tal-orgni fil-knisja ta' San Lawrenz assista l-Arcisqof Mikiel Gonzi u personalitajiet oħra. Wara t-tberik tal-orgni, l-Arcipriet, il-Kan Dun Pawl Galea, niseġ diskors tal-okkażjoni... L-organista magħruf Dun Karm Xerri daqq erba' bċejjeċ sbieħ, fosthom intermezz tal-Kan Alwiġ Fenech u l-melodija reliġuża tas-Surmast Lorenzo Galea, it-tnejn čittadini ta' Beltna. Indaqket l-antifona ta' San Lawrenz, kompożizzjoni tal-Kan Dun Alwiġ Fenech, tkanta *Te Deum* u nghatħat il-Barka Sagramentali mill-Arcisqof Mikiel Gonzi."

L-orgni illum

Mill-1952 'il hawn il-parroċċa nkarigat diversi organisti għas-servizz fil-festi reliġuži, fosthom il-Kan Dekan Dun Lawrenz Bonnici li baqa' f'din il-kariga sakemm felaħ.

Xi snin ilu niftakar li kienu saru xi xogħlijiet ta' restawr, kemm fuq l-orgni, kif ukoll fuq il-minfah tiegħi. Minkejja dan, fl-aħħar snin beda jinhass li l-orgni reġa' għandu bżonn dawra sewwa għax kien qed ifalli n-noti u xi registri ma bdewx jaħdmu.

Għaldaqstant ittieħdet id-deċiżjoni li wara kwazi 70 sena minn meta ġie installat, isir fuqu xogħol ta' manutenzjoni u restawr estensiv li qatt ma kien sar qabel. Dan ix-xogħol qed isir minn Noel Gallo flimkien

Iċ-ċeremonja tal-inawgurazzjoni tal-orgni l-ġdid. Wiedek jinnota li kulhadd qed ihares lejn l-arta tal-Kurċifiss, li dakħinhar kien l-arta magħġur

mal-kumpanija Taljana Tamburini ta' Crema, fl-Italja. Il-Fond għal Kawzi Soċjal qed jiffinanzja parti sostanzjali mill-ispiżza għal dan ir-restawr estensiv.

Nittamaw li l-orgni ma jdumx ma jerġa' jsemmu leħnu u jimla l-knisja tagħna waqt il-liturgija tal-festi, fosthom dik tal-patrun tagħna San Lawrenz. □

DELEGAZZJONI MILL-BIRGU FIL-ĞURNATA LAURENZIANA F'RUMA

CHARLES CALLUS

Fil-25 ta' April 2022, fil-Bażilika ta' San Lorenzo Fuori le Mura f'Ruma, fejn hemm il-qabar ta' San Lawrenz, kienet organizzata r-raba' edizzjoni tal-Giornata Laurenziana, jew aħjar il-ġurnata ta' San Lawrenz. Din is-sena, bħala parroċċa pparteċipajna f'din il-ġurnata permezz ta' delegazzjoni ta' tlettax-il persuna, fosthom l-Arcipriet, Dun Karm Busuttil. Dan sar biex aħna nesploraw orizzonti ġodda u realtajiet differenti minn tagħna. Kienet esperjenza pozittiva ħafna u mill-isbaħ, li fiha kellna l-okkażjoni nagħmlu ħbieb minn madwar id-dinja. Fil-fatt ipparteċipaw nies mill-Argentina, l-Ekwador, il-Messiku, Huesca u minn ħafna postijiet oħra madwar l-Italja. Dawn il-postijiet kollha għandhom devozzjoni kbira lejn San Lawrenz.

Din l-okkażjoni kienet organizzata mill-voluntiera tal-Bażilika, immexxija minn Fabio D'Ortona u l-kuntatti saru permezz tal-paġña Facebook, *San Lorenzo Diacono nel Mondo*. F'din l-okkażjoni għiet ukoll immedja l-assocjazzjoni internazzjonali *Città di San Lorenzo*, li se tiġib fuq il-pajjiżi ta' madwar id-dinja li jiċċellebraw il-festa ta' San Lawrenz. Inħatar ukoll il-kumitat direttiv u jien kont maħtur bħala r-rappreżentant ta' din l-assocjazzjoni għal Malta. Bis-sahħha ta' Fabio, id-delegazzjoni tagħna u d-delegazzjoni ta' Huesca kellna

l-opportunità nżuru xi postijiet marbuta ma' San Lawrenz, fosthom *San Lorenzo in Fonte*, fejn San Lawrenz ġie arrestat u *San Lorenzo in Panisperna*, fejn jingħad li San Lawrenz ingħata l-martirju. Infetħet ukoll apposta għalina *San Lorenzo in Miranda*, fejn San Lawrenz ġie kkundanat għall-mewt. Kellna mument emozzjonanti meta l-Arcipriet iċċelebra l-Ewkaristija bil-Malti fuq il-qabar ta' San Lawrenz, fejn ukoll kantajna l-innijiet ta' San Lawrenz tal-parroċċa tagħna.

Insomma kienet okkażjoni sabiħa ħafna u nharsu 'l-quddiem għall-ġiornata Laurenziana tas-sena d-dieħla li se ssir fil-25 ta' April 2023, possibbilment bis-sehem ta' aktar nies mill-Birgu. □

IL-VITTORIOSAN PATRI PROSPERO GRECH - IT-TIENI KARDINAL MALTI

MICHAEL GALEA

Fis-6 ta' Jannar 2012, festa tal-Epifanija, il-Papa Benedittu XVI habbar li fit-18 ta' Frar 2012 kien se jlaqqa' fil-Vatikan Konċistorju Ordinarju Pubbliku. Fost il-kardinali eletti kien hemm il-Prelat Malti, Patri Prospero Grech, Agostinjan. Dik l-aħbar intlaqgħet b'ferħ kbir mill-Maltin u mill-komunità Agostinjana. Kien ta' ġieħ kbir ghall-Knisja ta' Malta, għall-pajjiż u għal Patri Prospero nnifsu. Papa Benedittu kien b'hekk irregala lil Malta t-tieni kardinal taġħha.

Kienu ghaddew 194 sena minn meta l-Knisja Kattolika kellha l-ewwel kardinal Malti. Dan kien prelat iehor eminenti fil-Kurja tal-Vatikan: Fabrizio Sciberras Testaferrata, li twieled fl-1757 u inċidentalment ukoll għandu rabta kbira mal-Belt Vittoriosa. In-nomina ta' Patri Prospero Grech ta' Kardinal, Prinċep tal-Knisja, kienet rikonoxximent għal hidmiex: "iddistingwa ruħu fis-servizz lill-Knisja".

Prospero, bin Vincent u Amelia neè Gatt, twieled fil-Birgu fl-24 ta' Diċembru 1925, lejlet il-Milied. Fil-magħmudija nħata l-isem ta' Stanley. Studja fil-Liceo. Kien beda l-kors tal-medicina fl-Universitāt ta' Malta, iżda mbagħad iddeċieda li jingħaqad mal-Ordni Agostinjan u ngħata l-isem ta' Prospero. Issokta l-istudju tiegħu f'Ruma. Ĝie ornat saċċerdot fil-25 ta' Marzu 1950 fil-Bażilika ta' San Giovanni Laterano. Studja fl-Universitāt Pontificja Gregoriana, fejn kiseb dottorat fit-Teologija u fl-Istitut Pontificju

Bibliku. Lura f'Malta fis-snin ħamsin, fl-1957 ingħata borża ta' studju fl-Universitāt ta' Oxford, fejn studja l-ilsna semitiċi, fosthom l-Ebrajk. Fost l-ewwel publikazzjonijiet tiegħu kien il-ktieb *Educating Christians*, mitbugħ u pubblikat fl-Ingilterra fl-1960.

Wara pawża qasira f'Malta, Patri Prospero Grech mar Ruma fl-1961 fejn issokta l-istudji tiegħu fl-Iskrittura. Barra mill-ħidma tiegħu akademika, Grech inhatar segretarju ta' Mons Peter Canisius Van Lierde, sagristan tal-Papa u Vigarju Ġenerali fil-Vatikan. Fis-snin sebghin flimkien ma' Patri Agostino Trapè, Patri Prospero waqqaf l-Institute *Patriticum Augustinianum*, u nhatar l-ewwel President ta' dan l-Istitut, rikonoxxut fl-istudju tas-Santi Padri tal-Knisja Kattolika. Sadanittant il-ħidma ta' Patri Grech fil-kamp ekklesjali u akademiku ssoktat dejjem tikber. Nomina importanti fil-karriera ta' Professur Grech kienet dik ta' Konsultur tal-Kongregazzjoni tad-Duttrina tal-Fidi. Fl-1998 ġie nominat Viżitatur Apostoliku għas-seminarji djoċesani maġġuri fl-Indja. Professur Grech għandu repertorju vast ta' artikoli u studji f'rivisti xjentifiċi speċjalment dwar il-Bibbia, l-esiġeżi u l-ermenewtika, kif ukoll f'għurnal, fosthom l-Osservatorio Romano, il-ġurnal ta' kuljum tal-Vatikan. Minn tagħrif u informazzjoni li ġarget minn intervista f'għurnal lokali ma' Patri Prospero Grech, nafu li fiż-żmien li kien Segretarju ta' Mons Van Lierde, Grech kien fil-konklav

tal-1963, meta l-Kardinal Giovanni Battista Montini, l-Arcisqof ta' Milan, kien ġie elett Papa u ha l-isem ta' Pawlu VI. Sagħtejn qabel ma ġie elett Papa, Montini talab lil Patri Grech biex iqerru. "Nispera li ma kontx aħrax iżżejjed fil-penitenza li tajtu".

Nafu wkoll li Patri Prospero Grech kien qrib ħafna tal-Kardinal Albino Luciani, Patrijarka ta' Venezja, għaliex kulmeta Luciani kien ikun Ruma, huwa kien joqghod fil-Kullegġ Santa Monica għand l-Agostinjani. Wara l-elezzjoni tal-Kardinal Luciani bħala Papa Gwann Pawlu I fl-1978, jingħad li l-ewwel ittra tiegħu kienet lil Patri Grech biex jirringazzjah għall-ospitalità li l-Agostinjani kienu dejjem wrew miegħu. Lejlet li l-Kardinal Luciani telaq għall-konklav, Mons Grech ġadu bil-karozza fi sptar f'Ruma biex qala' sinna.

Papa Ģwann Pawlu II kien jistieden l-Kardinal Josef Ratzinger (aktar tard Papa Benedittu XVI) li dak iż-żmien kien Segretarju tal-Kongregazzjoni tal-Fidi. Kienu jiġu wkoll mistednin membri ta' dik il-Kongregazzjoni, fosthom Mons Grech, li sar jaf mingħand is-Segretarju tal-Papa, Mons Stanislaus Dziwisz, kemm Papa Ĝwanni Pawlu II kien baqa' impressionat bl-ewwel żjara pastorali tiegħu f'Malta fl-1990.

Fuq dan l-isfond, specjalment meta wieħed josserva kemm Patri Prospero Grech kien qrib il-Kardinal Ratzinger fil-ħidma tiegħu fil-Kongregazzjoni tal-Fidi, in-nomina ta' Patri Grech ta' kardinal tintiehem malajr u ma kinitx xi sorpriża. Kien wieħed minn 22 kardinal nominati mill-Papa Benedittu XVI fl-2012.

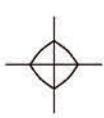
Nhar it-8 ta' Frar 2012 fil-Konkatedral ta' San Ĝwann il-Belt Valletta, Mons Prospero Grech ġie konsagrata Isqof u ngħata t-titlu personali ta' Arċisqof Titulari ta' San Leone

fil-Basilicata, l-Italja. Mexxa l-funzjoni tal-ordinazzjoni episkopali l-Arcisqof Pawl Cremona OP, li kien assistit mill-kardinal Elett Mons Giuseppe Versaldi, Arcisqof u President tal-Prefettura tal-Affarijiet Ekonomiċi tas-Santa Sede, u mill-Isqof ta' Għawdex, Mons Mario Grech.

F'din l-okkażjoni tal-ordinazzjoni l-Arcisqof Cremona f'isem l-Arcidjoċesi ta' Malta offra ċurkett episkopali bħala rigal lil Mons Prospero Grech, maħdum fid-deheb bil-figura ta' San Pawl bis-salib fuq naħha u l-lifgħa hierġa mill-huġġiega fuq naħha oħra. Iċ-ċurkett jirrapreżenta s-sigill tal-fidi u tal-ġhaqda ta' mħabba tal-Arcisqof mal-Knisja, imxebbha ma' għarusa. L-ġħada tal-ordinazzjoni episkopali tiegħu, 9 ta' Frar, Mons Prospero Grech mexxa quddiesa ta' lejlet il-festa tan-Nawfraġju ta' San Pawl fil-knisja ta' San Pawl, il-Belt Valletta. Fl-omelija tiegħu l-Arcisqof Grech fakkar il-migja ta' San Pawl f'Malta u heġġeg biex nissaħħu fil-fidi.

L-istemma episkopali ta' Mons Prospero Grech hija maqsuma b'mod dijagonali f'żewġ partijiet ugħwali: fuq naħha waħda hemm s-Salib ta' Malta fuq sfond aħmar, fuq in-naħha l-oħra fuq sfond ikħal skur tidher l-arma tal-Ordni ta' Santu Wistin (il-qalb mħiegħha u minfuda fuq il-ktieb tal-Iskrittura u bis-simboli episkopali tas-salib u l-baklu). Il-motto magħżul minn Mons Grech huwa meħud mill-ewwel kelmiet tas-Salm 31 : *In te domine speravi* (Fik Mulej, jien nistkenn).

Is-Sibt 18 ta' Frar 2012, fil-Bażilika ta' San Pietru, l-Papa Benedittu XVI mexxa Konċistorju Ordinarju Pubbliku, meta ħatar kardinali ġodda, fosthom l-Arcisqof Mons Prospero Grech. Il-Papa libbes il-Kardinali l-berettin u ċ-ċurkett u assenjalhom l-Bolla tal-ħatra tagħhom flimkien mat-titlu jew

id-djakonija: knisja f'Ruma bħala sinjal tas-sehem tagħhom fil-ħidma tiegħu f'Ruma, fil-każ tal-Kardinal Grech il-Papa tah id-djakonija tal-knisja ta' Santa Maria Goretti, f'Ruma.

Dakinhar ukoll tal-Konċistorju, l-kardinali ġodda għamlu żjara ta' kortesija lill-Papa fi gruppi differenti f'diversi postijiet tal-Palazz Appostoliku. Il-Kardinal Prospero Grech ilitaqqa' mal-Papa fl-'Atrio dell'Aula Paulo VI flimkien mal-Kardinal Joao Braz de Aviz, il-Kardinal Edwin Frederick O'Brien, il-Kardinal George Klenberry, il-Kardinal Lucain Muresan u l-Kardinal Juliet Ries. L-ġħada l-Hadd 19 ta' Frar, Solennità tal-Katedra ta' San Pietru Appostlu, il-Papa ppreseda konċelebrazzjoni Ewkaristika fil-Bażilika ta' San Pietru flimkien mal-kardinali l-ġodda.

Wara n-nomina tiegħu ta' kardinal, il-Birgu, il-Belt li ratu jitwieleq, sellmet lill-Eminenza Tiegħu għall-ewwel festa li kien imiss ta' San Lawrenz fl-2012. F'messaġġ specjal i-l-Kardinal Grech kiteb: "Ilni xi ftit ma niġi għall-festa ta' San Lawrenz. Dan għax mhux dejjem kien possibbli għalija li nieħu l-vaganzi tiegħi f'Awwissu, imma din is-sena xtaqtha jien u xtaqtuha intom. Għalhekk ejjew ingawdu l-festa flimkien, għeżeż ahwa tal-Birgu. Min qatt kien jgħidli meta ta' tfal żgħar li konna, konna nilagħbu ta' Kavallieri u Torok fuq is-sur tat-Toqba, li xi darba kont se nidħol il-Birgu liebes ta' kardinal? Taħsbux li jien se nonorakom b'din il-libsa, huwa jien li se nkun onorat billi nerġa' lura f'art twelidi bħala wieħed minnkom. Irrid nistqarr li l-festa ta' San Lawrenz dejjem baqgħet f'qalbi u dejjem bqajt niftakarha, specjalment meta nhar l-10 ta' Awwissu mmur ninviżta r-ras tal-qaddis li tkun esposta fil-knisja ta' Sant'Anna fil-Vatikan. Aħna l-Ġirbin għandna l-kbir

San Lawrenz li jurina t-triq għal dik il-fidi li hu ma ċāħadx, anqas minn fuq gradilja taħraq. U hu għalhekk li nagħmlu festa, biex nifirħu u napprezzaw l-kobor ta' dan il-qaddis li tassew ħabb lil Kristu. M'hemm x-ghalfejn ngħidilkom li din hi festa sagra u l-ewwelnett għandna nithejjew għaliha billi nħejju ruħna spiritwalment, biex nisimgħu l-quddies u nitqarbnu kif jixraq. Imma hi wkoll il-festa tal-Birgu, jum ta' ferħ għall-Belt kollha, ukoll jekk is-shana tal-10 ta' Awissu taħqarna sew! Ingawduha kif jixirqilha mingħajr esaġerazzjonijiet."

Kif kien ga' ħabbar minn qabel, fit-28 ta' Frar 2013 il-Papa Benedetto XVI temm il-ħidma tiegħu bħala Ragħaj tal-Knisja għal raġunijiet ta' saħħa. Qabel il-ftuħ tal-konklavi fil-Cappella Sistina, nhar it-Tlieta 12 ta' Marzu 2013, il-Kardinal Prospero Grech – ma kienx fost il-kardinali eletturi għaliex kelli 'l fuq minn 80 sena – mexxa l-meditazzjoni tal-kardinali, huwa baqa' fil-Cappella Sistina sal-aħħar mument tal-extra omnes (kulhadd barra). Il-ġurnal Corriere della Sera kiteb dwar il-Kardinal Grech: "Docente emerito di università romane e un patologo ossia studioso dei padri della Chiesa." Din l-omelija titqies bħala l-aktar importanti fil-hajja saċerdotali tal-Kardinal Prospero Grech.

Il-konklavi kien jikkonsisti f'115-il kardinal eletturi. Is-suċċessur tal-Papa Benedetto XVI kien il-Kardinal Jorge Mario Bergoglio, Arcisqof ta' Buenos Aires. Kien il-265 suċċessur ta' San Pietru, l-ewwel Papa li ha l-isem ta' Francesco, l-ewwel Papa mill-Amerika Latina, l-Argentine, u l-ewwel Papa Giżwita.

Nhar it-Tnejn, 30 ta' Dicembru 2019, l-Istituto Patristico Agostinianum ħabbar f'Ruma l-mewt tal-Kardinal Prospero Grech.

Miet fl-età ta' 94 sena. Il-Hamis, 2 ta' Jannar 2020, sar il-funeral fuq l-altar tal-Katedra fil-Bażilika ta' San Pietru. Kienu preżenti, fost oħrajn, l-Arcisqof ta' Malta Mons Charles Scicluna u l-Amministratur tad-Djoċesi ta' Għawdex Mons Mario Grech. Papa Francesco ppresjeda l-aħħar faži tal-funzjoni. Il-Kardinal Giovanni Battista Re, l-Viči Dekan tal-Kullegg tal-Kardinali, mexxa l-quddiesa funebri.

Kienet mewta ta' malajr, imma waħda li ma sabitx lill-Kardinal Grech mhux preparat. Kien qed jistenna l-aħħar sejħa tiegħu wara ħajja konsagrata li ddedika lil Alla u lill-Ordni Agostinjana. Flimkien mal-attività tiegħu straordinarja ta' studju u tagħlim l-Kardinal Grech dejjem sab il-ħin għall-ħidma intensiva pastorali fil-kappella ta' Santa Monica, fejn dejjem lest iqarar. Il-Kardinal Grech kien reliġjuż ta' duttrina kbira u spiritualità profonda. Kien iħobb il-Knisja u l-ħajja reliġjuża u fuq kolloks kien dejjem iqiegħed lil Alla l-ewwel u fuq kolloks.

Nhar l-Erbgħa, 8 ta' Jannar 2020, il-kadavru ngieb minn Ruma u l-korteo mexa lejn il-Birgu, il-Belt fejn il-Kardinal Prospero Grech twieled u tgħammed. Fil-Pjazza tal-Birgu ntlaqa' mill-Arcipriet, il-Kapitlu u l-kleru tal-knisja Kolleġġjata ta' San Lawrenz, imbagħad il-korteo mexa lejn il-knisja ta' San Lawrenz fejn tkantat it-Talba tal-Ġhasar. Imbagħad il-korteo wassal l-kadavru tal-illustri prelat fil-Kunvent ta' San Mark tal-patrijiet Agostinjani fir-Rabat, fejn inżamm għal matul l-lejl, biex l-ġħada l-kadavru kien espost għall-qima tal-pubbliku fil-kappella tal-Kunvent. Nhar il-ħamis, 9 ta' Jannar, Malta tat-l-aħħar tislima lill-Kardinal Prospero Grech. F'nofsinhar il-knejjes ta' Malta u Għawdex daqqew mota funebri u l-bnadar fuq il-bini ta' postijiet pubbliċi ttajjru mezz'asta.

Dakinhar kien ġie ddikjarat jum ta' luttu nazzjonali b'rispett lejn il-Kardinal Grech.

Wara nofsinhar ingħatat l-aħħar tislima lill-Kardinal Grech fil-Katidral ta' San Pawl, l-Imdina, fejn ġiet konċelebrata quddiesa *presente cadavere*. Fost il-preżenti kien hemm dinjitarji, qraba u ħbieb tal-mejjet kardinal. Ikkonċelebraw flimkien mal-Arcisqof Mons Charles Scicluna, in-Nunzju Appostoliku Alessandro D'Errico, l-Isqof Mario Grech, Amministratur Appostoliku tad-Djoċesi ta' Għawdex, l-Isqof Joseph Galea Curmi, Vigarju Generali, l-Isqof Emeritu Pawl Darmanin tad-Djoċesi ta' Garissa, Kenja, Patri Joseph Farrell, Vigarju Generali tal-Ordni Agostinjana, l-Assistent Generali Patri Edward Daleng, Patri Leslie Gatt, il-Provinċjal tal-Ordni Agostinjana f' Malta u ghadd ta' reliġjuži u membri oħra tal-Provinċja Agostinjana. Fil-konċelebrazzjoni ha sehem ukoll Patri Alexander Longs f'isem il-komunità ta' Santa Monica f'Ruma, fejn il-Kardinal Grech għex għal iżjed minn 60 sena.

L-Arcisqof Charles Scicluna mexxa l-konċelebrazzjoni. Sostna l-Arcisqof fl-omelija tiegħu: "Prospero ma twelidx intelliġenti imma sar hekk għaliex kien jaf li biex tkun intelliġenti wieħed jinħtiegħ luu jissokta jitgħallek, jistudja u jaħdem bis-shiħ. Ta hafna mill-gherf tiegħu lill-Knisja. F'mument diffiċċi fl-istorja ta' pajiżna huwa ma beżax jidhol bħala intermedjarju u jfitteż triqat ta' rikonċilazzjoni. Il-Kardinal Grech habb li kien qaddej ta' Kristu b'għajnejn mimlijiż imħabba u sens profond ta' realiżmu. Huwa aċċetta b'umiltà l-istedina li jsir kardinal. Il-Mulej ingħata glorja fil-ħidma tal-qaddej tiegħu Prospero". Fi tmiem il-funzjoni fil-katidral, il-Kardinal Prospero Grech għie midfun privatament fiċ-ċimiterju tal-Addolorata. □

REPLIKA TAL-KALČI LI UŽA ĢESÙ FL-AHHAR ĆENA FIL-BIRGU

FR JOHN AVELLINO

Jingħad li l-kalċi li kien uža Ģesù fl-Aħħar Ċena spicċa taħt il-kustodja ta' San Lawrenz u dan illum jinsab fil-Katidral ta' Valenzja fi Spanja.

Fil-festa ta' San Lawrenz din is-sena se jkollna magħna replika ta' dan il-kalċi qaddis li nħadmet minn artiġjani Spanjoli. Dan il-kalċi replika se jkun ippreżentat lill-parroċċa tal-Birgu minħabba li din hi ddedikata lil San Lawrenz, qaddis Spanjol. Se jkun grupp ta' persuni distinti mill-belt ta' Valenzja li se jkunu magħna fil-festa ta' din is-sena biex jagħtuna replika ta' dan il-kalċi.

Skont it-tradizzjoni, wara l-qawmien mill-mewt u t-tluġħ ta' Ģesù fis-sema, il-kalċi li kien uža l-Mulej fl-Aħħar Ċena f'Ġerusalemm hadu miegħu San Pietru f'Ruma. Kien jintuża mill-ewwel Papiet f'Ruma, sakemm fis-seklu tlieta l-Imperatur Valerjanu ħareġ l-editt li wassal għall-persekuzzjoni tal-Insara, b'mod speċjali tal-Isqfijiet, is-sacerdoti u d-djakni.

Fis-sena 258, fuq it-Tron ta' Pietru kien hemm il-Papa Sistu II, l-erba' u għoxrin Papa tal-Knisja li waqqaf Kristu. Jingħad li jumejn qabel mar għall-martirju tiegħu, il-Papa Sistu għaddha l-kalċi lil Lorenzo biex jieħu ħsiebu. Kien imiss issa lil Lorenzo li qabel ingħata l-martirju, jafda l-kalċi lil vjaġġgatur Spanjol li nzerta kien għaddej minn Ruma, li min-naħha tiegħu ha l-kalċi fi

Huesca, il-belt nativa ta' San Lawrenz, fejn tqiegħed fil-Katidral tal-belt.

Qegħdin fis-sena 553. Imma l-ħakma tal-Musulmani fi Spanja kienet il-kawża biex il-kalċi beda jittieħed mill-ġdid minn post għal ieħor biex ma jitħalliex jaqa' f'idejn l-għadu Musulman, sakemm fis-sena 1071 sab kenn fil-monasteru ta' San Juan de la Peña, fil-belt ta' Santa Cruz de la Serós, fil-provinċja ta' Huesca, Spanja. Il-kalċi dam 300 sena kustodit f'dan il-monasteru, sakemm fl-1399 il-Prijur tal-monasteru ghaddha l-kalċi lir-Re Martin I el Humano, biex b'hekk sar parti mir-relikwarju tar-re. Bejn l-1399 u l-1410 il-kalċi tqiegħed

mir-Re fil-Palazz ta' Alfajeria f'Zaragoza u aktar tard f'Barcellona.

Fi žvilupp ieħor, wara li Alfonsu l-Magnanimu wiret ir-renju ta' Aragona, Valenzja, Mallorca, Siċilja, Sardinja, Napli u r-reġjun ta' Barcellona, dan kien iddeċieda li jiddepozita l-kalċi fil-Palazz Rjali ta' Valenzja. Waqt il-Gwerra tal-Indipendenza, li seħħet bejn l-1808 u l-1813, il-kalċi spicċa f'Alicante, Ibiza, Palma de Mallorca, sakemm fl-1813 kien irritornat lura f'Valenzja.

Fl-1916 fil-Katedral ta' Valenzja nbniet kappella biex fiha jinżamm dan il-kalċi, fejn wieħed għadu jista' jarah sal-lum il-ġurnata. Waqt il-gwerra civili Spanjola, li ġrat bejn l-1936 u l-1939, il-kalċi nħeba fil-belt ta' Carlet, sakemm fit-30 ta' Marzu 1939 ittieħed lura fil-Katedral ta' Valenzja. Tajjeb jingħad li fl-1982 u fl-2006, il-Papiet

San Ġwanni Pawlu II u Benedittu XVI, fi żjara pastorali li għamlu fi Spanja, użaw dan il-kalċi fiċ-ċelebrazzjoni tal-Ewkaristija.

Fl-2015 imbagħad Valenzja cċelebrat l-Ewwel Sena Ewkaristika tal-Kalċi Mqaddes, bl-approvazzjoni tal-Papa Franġisku, waqt li fl-2020 kienet iċċelebrata t-Tieni Sena Ĝubilarja tal-Ewkaristija Mqaddsa tal-Kalċi Mqaddes.

Ir-replika tal-kalċi għażiż li kien użा Ĝesù fl-Aħħar Ċena u li llum jinsab ġewwa Valenzja għandha tasal Malta fid-9 ta' Awwissu 2022. Sejkun grupp ta' Spanjoli minn Valenzja, li huma ħbieb kbar ta' Malta u li għandhom għal qalbhom ferm l-istorja u l-kultura ta' pajjiżna, li sejkun magħna għall-festa ta' din is-sena. Dan il-persuni jagħim lu parti miċ-Ċentru tal-UNESCO ta' Valenzja u mill-Asociación Amigos de la Ruta Grial. □

INRODDU HAJR LIL DAWN IL-HWIENET U KUMPAJJI LI TAW KONTRIBUZZJONI GHAL DIN IL-PUBBLIKAZZJONI

Alfred Camenzuli Motor Winding: Birkirkara - T: 21491077 / M: 79264909

Birgi Cafeteria: Triq San Lawrenz Birgu - M: 79476714

Carissima: Triq il-Palazz l-Antik tal-Gvernatur Birgu - T: 21697932 / M: 77493236

Chetwyn Confectionary: 14 Triq il-Mina l-Kbira Birgu - M: 99027321

Conimex: Triq il-Pitkali Attard - T: 21415656 / 27415656 / M: 77425197

Fava Woodworks: KW 17B Corradino Industrial Estate Paola - T: 21827650

Franka Lira: Il-Pjazza tal-Birgu - T: 21807544 / M: 79429165

Francis Mallia: Għal kull xogħol tad-dar - T: 21637108 / M: 99498207

Gem Stones: Triq il-Mina l-Kbira Birgu - T: 27822592 / M: 79021701

Gold Lady Jewellery: St Paul Boffa Avenue Żejtun - T: 21673928

Highlight Stationery: 51 Triq il-Mina l-Kbira Birgu - M: 99463519

Main Square Bistro: Il-Pjazza tal-Birgu - T: 21801671

Manuel Garage: Żejtun Road Birżeppu - T: 21660167 / M: 99473095

Arthur Napier: MOT Qualified Compass Adjuster & Repairs - M: 79498260

Satin Skin: Triq il-Palazz l-Antik tal-Gvernatur - T: 21667985 / M: 99892069

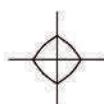
Simons Fashion Stores: Cospicua - T: 21820021 / 27898307

Step-in Stationery & Home Appliances: Il-Pjazza tal-Birgu - T: 21801207

St Philip's Self Service Grocery Store: Pjazzetta San Filippu Birgu - M: 99827318

The Fort: Triq il-Palazz l-Antik tal-Gvernatur Birgu - T: 21695060

Owen Zahra: Triq Desain u Triq Santa Skolastika Birgu - M: 99888350

TLETT PERSUNA LI TAW HAFNA LILL-BIRGU U LILL-PARROČČA

FR JOHN AVELLINO

Toni Agius

Toni mar jiltaqa' mal-ħallieq fis-sema fl-1 ta' Dicembru 2021. Toni trabba f'familja tajba, li sawritu fil-valuri Nsara. Kien bniedem ta' fidi. Toni ta' hafna lill-parroċċa tagħna. Għal hafna snin kien impenjat fil-Kummissjoni Ĝimgħa l-Kbira u kien qrib ukoll il-Kunitat tal-Festa. Kien jagħmel hafna xogħol manwali għall-festa tagħna, kif ukoll għall-knisja.

Toni kien bniedem ta' ffit kliem, imma b'qalb kbira hafna. Kien jinkwieta meta jara li l-affarrijiet mhux sejrin tajjeb u jagħmel il-parti tiegħu biex jirrangaw ruħhom. Illum qed igawdi l-premju ta' dejjem għal għemilu. Agħti, O Mulej, il-mistrieh ta' dejjem.

Gużza Avellino

Il-Mulej għoġbu jsejjah lill-mamà ghall-ħajja ta' dejjem fl-20 ta' Dicembru 2021, fiti ġranet qabel il-Milied. Kienet iebsa t-telfa tagħha għalina lkoll, kważi lejlet il-Milied. Imma lejn l-aħħar ta' hajjitha l-mamà kienet qed tbat u allura marret tistrieh fi ħdan il-ħallieq tagħna fis-sema, li tant kienet thobb hawn fuq din l-art.

Irrid nghid li meta kienet tiflaħ il-mamà tat-ħafna lill-parroċċa tagħna. Kienet lettura tal-Kelma ta' Alla, membru tal-kor tal-parroċċa u regolarmen kienet tgħid ir-rużarju qabel il-quddiesa ta' filgħaxija. Kemm-il darba kienet tgħin ukoll fit-tindif tal-knisja tagħna u tagħti daqqa t'id, flimkien

mal-papà, kull fejn ikun hemm bżonn. Għax nista' ngħid li l-knisja ta' San Lawrenz, għall-mamà, kienet it-tieni dar tagħha.

Il-mamà kellha tfulija iebsa għax għexet is-snin tal-gwerra. Tifet lil ommha meta kienet għada tifla, imma għall-grazzja ta' Alla sabet l-imħabba u l-għożja ta' dik li aħna konna nsejħu n-nanna Karm, li hadiha bħala bintha u tatha trobbija tajba.

Il-mamà kienet mara ta' talb. Dejjem bil-basket tal-kotba tat-talb f'ideja u titlob kull ħin tal-ġurnata. Sakemm kienet tifla, ma kinitx titlef il-quddiesa ta' kuljum.

Lilna wliedha, tatna edukazzjoni Nisrani tajba u nisslet fina valuri sodi. Kellha mħabba speċjali lejn il-familja. Bħal kull omm twajiba oħra, il-familja kienet kollox għaliha. Il-mamà kienet mara semplici, imma b'qalb kbira quddiem Alla. Ċert li llum qed tgawdi lil Alla u lil San Lawrenz fis-sema, flimkien mal-papà Ĝużeppi, li tant ġabbet matul ħajjitha. Agħtiha, O Mulej, il-mistieħ ta' dejjem.

Emanuel Attard

Leli, kif kien magħruf minn kulhadd, mar jiltaqa' mal-Hallieg tiegħu fis-sema fit-8 ta' April 2022. Il-mewt tiegħu hasdet lil kulhadd. Għax Leli kien igawdi rispett u mħabba minn kulhadd. Il-knisja ppakkjata bin-nies fil-quddiesa tal-funeral tiegħu hi prova ta' dan.

Leli twieled f'familja tajba. Ghadda ġajtu fit-Tarzna ta' Malta, jaħdem għall-familja tiegħu. Leli kien bniedem ta' fidi sinċiera u fuq kollox raġel tal-familja, missier ta' veru. Ulied u t-tfal ta' wliedu kienu kollox għalihi. Flimkien ma' martu Polly, għaraf jagħtihom trobbija tajba, edukazzjoni soda u nissel fihom valuri tajba. Insomma, bħal kull missier tajjeb iehor, għarraf jinvesti bis-shiħiż fiż-żewġ uliedu.

Imma Leli kien bniedem li soċjalment ta hafna lill-Birgu. Kellu mħabba ġenwina lejn il-Belt Vittoriosa, lejn dak kollu li hu Vittoriosan. Għal hafna snin kien membru tal-Kunitat tas-Socjetà Mużikali San Lawrenz, kif ukoll membru tal-Kummissjoni Plancier tal-istess Soċjetà. Hadem bis-shiħ biex jara li l-progett tal-planċier jitlesta u jibda jsebbah il-Pjazza tal-Birgu tagħha.

Leli kien ukoll impenjat fiċ-Ċentru Laburista tal-Birgu, fejn għal aktar minn ħamsin sena kien responsabbli mill-finanzi tal-Każin. Mhux ta' b'xejn li kulhadd kien jafu bħala 'Leli l-kaxxier'!

Leli għal xi żmien kien ukoll Viċi Sindku u Kunsillier tal-Kunsill Lokali tal-Birgu u baqa' dejjem jgħin mhux ftit fil-ħidma tal-istess Kunsill. Għax Leli kella sens kbir ta' volontarjat u kella hafna għal qalbu l-Belt tagħha tal-Birgu.

Leli ġalla lil uliedu memorji sbieħ. Ċert li se jibqgħu jiftakru u jgħożju l-pariri tajbin li kien jagħtihom. U ġert li l-Mulej digħi ħaddnu miegħu fil-ferħ ta' dejjem fis-sema. Agħti, O Mulej, il-paċi ta' dejjem. □

Għall-irħas xirja....

SUPER
PRICES
EVERYDAY

Ku l-hadd jaf!

PAVIPAMA.COM.MT

STAY IN THE HOME YOU LOVE

invest in comfort and safety for yourself or your parents

LIFT
SERVICES™

Tel: 2125 2206

Call icon

Email: info@liftservices.com.mt

Mail icon

Website: www.liftservices.com.mt

Location icon

lifts Services Ltd , Factory A25F
Marsa Industrial Park, Marsa, Malta

Up to €5000
in government grants

*subject to eligibility, terms and conditions